

D E
REPVBLLICA ET ADMI-
NISTRATIONE
ANGLORVM
Libri Tres :

Olim

THOMÆ SMITHI,
JVRECONSULTI, EQVITIS
Aurati, d i v æ quin etiam ELIZABE-
TH æ Reginæ ab epistolis & sanctio-
rib. consiliis, operâ confecti:

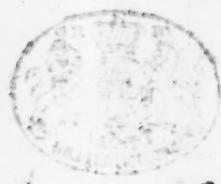
Nunc primùm

IQANNIS BVDDE-
NI, LEGVM DOCTORIS,
si de optimâ diligentiaq; de sermone Angli-
cano in Latinum conversi.

P R O
OFFICINA NORTONIANA

LONDINI. 1585.

V. pag. M³. 1585. 9½

20

3

D E
REPVBЛИCA ET ADMI-
NISTRATIONE
A N G L O R V M
L I B R I P R I M I

C A P V T P R I M V M.

*Rerum publicarum atq; administrationis
varias esse formas.*

 *V*i de rebus p. hactenus scriptum aliquid literis consignatunt, in tres imperandi formas purissimas & genera maximè præcipua eas contulerunt. primam, ubi in potestate unius summa rerum est, *μοναρχία* Græci dicunt: alteram in paucorum arbitrio positam *寡頭政*, tertiam populo destinatam *δημοκρατία* nuncupant. In hoc ipso autem (*imperare*) supremam longéque eminentem jubendi autoritatem omnes intelligimus. atque illa rcp. pars præesse dicitur, ad quam vetandi pu-

A z niendi

4 DE REPVB. ANGLORVM

niendi & dirigendi jus spectat. Quod regit, constituit, & ad imperii rationem gubernat, in quavis rep. justum & legitimum esse perhibetur, instar regulæ cujusdam, per quam cuncta opificia exigi debent atque examinari. non illam volo Lesbiam, quæ ad lapidem inflectitur, sed normam potius, quâ cujusque operis rectitudinem artifices architectique ad amissim deprehendunt; Illo nimurum consummatissimum opus absolvente, qui ad propositam rectitudinem quamproximè adspiraverit.

C A P V T II.

Quid in quavis rep. justum & legibus consentaneum.

SATIS jam constat, ex cujusque reip. commode esse (perinde atque rerum omnium) si in statu suo perfectissimo conserventur. quamobrem, qui ad clavum sedet, si quod utile est imperet, ejusque imperium, qui sic administrat remp. si justum putetur, consentaneum est, Thrasymachi definitionem, id nempe justum esse, quod imperanti magisque viribus pollenti sit emolumento (quum de civitate aut repub. dictum usurpemus) nisi malignè interpretemur, non adeò à veri scopo alienam esse; quod Plato existimavit. Cæterum, ut aliud est reipsa

psa utile, aliud quod speciem habet; sic aliquid suapte naturā justum est, aliquid quod justitiæ imaginem æmulatur. Itaque non minus jubere poslunt rerump. moderatores quæ interdum obſint, quām qui justitiæ tenacissimus eſt, ex proposito non malo peccare, dum quæ male habent corrigere, & publicum commodum promovere, pro virili parte adlaborat. nam quando præter leges constitutas aliquid molitur, non injuriā ex legum decreto suppicio eſt addicendus, utpote qui in leges ipsas commiserit.

C A P V T III.

Rerump. divisio alia.

CÆTERVM res ista adhuc aliâ dubitatione premitur. ex his quippe gubernandi figuris, quæ ex unius arbitrio, paucorum, & populi voluntate dependent, qui rem ipsam seorsim & penitus inspexerunt, aliam faciunt divisionem, sectisque bifariam singulis, justam & legitimam hanc, illam iniquam & malam putant. Atque ubi unus aliquis ad gubernacula accedit, rex vocatur vel tyrannus; ubi pauci, optimorum principatus vel nobilium & præpotentium factio; ubi multitudo, respublica πολιτεία δημοκρατική vel impotentis plebeculæ dominatus δημοκρατία απέντων.

A 3 CAPVT

Varietas rerum, exemplis confirmata.

IN rebus p. multâ diuturnitate productis, & ipsâ quasi sæculorum vetustate canescen-
tibus, harum administrationum mutationes con-
spicuas effecit longi temporis varietas. Et Ro-
mæ quidem, Romulus, Numa, Servius, manu
regiâ imperarunt; Tarquinius, Sylla, Cæsar, ty-
rannicâ. Sub primis illis Consulibus optima-
tum principatus emicuit. Patres, interempto
mox Tarquinio, indomitam imperandi libidi-
nem (quæ paucorum fuit) sibi rapuerunt;
quemadmodum etiam ante concessam populo
Tribunitiam potestatem, & in ipso Decem-
viratu. sed maximè capitales fuerunt Tres.
viri, Cæsar, Crassus, Pompejus; tum Octavius,
Antonius, Lepidus. Pulsis Decemviris, popu-
lari statim instituto vivebant, & longo deinde
pôst tempore, lege præsertim Horatii sive quod
alii putant Hortensi promulgatâ; *Quod plebs
sciverit, id populum teneat.* Ante occupatam à
Sylla remp. & paulò etiam ante C. Cæsaris do-
minatum, arbitratu suo cuncta moderata est
multitudo. neque enim ferre ætatem potest ju-
sto plus insolescens vulgi rabies & injuria, sed co-
gente ad id temporum statu, uterum quasi de
tyranno gerit. Harum rerum vicissitudines, A-
thenz,

thenz, Syracusæ, Lacedæmon, & reliquæ cum primis antiquæ urbes expertæ sunt. cui fato alias quoque regiones fuisse obnoxias, quis unquam dubitaverit? ea siquidem est humanæ vitæ condicio, ut in uno fortunæ tenore non permaneat. **N A S C E N D O**, denascendo, incrementa nunc rursum decrementa capiendo, variis demum vicibus & alternationibus nunc morbi causam nunc spem vitæ facientibus, ad extremum fati diem pervenimus.

C A P V T V.

*De questione recti equiq; in omni
republicâ.*

Vò d si igitur improbus aliquis remp. procuraverit, sicut in illis, quas recensui modo, formis novissimis usu venit (nolo enim hujusmodi status tam perturbatos meo calculo comprobare) ubi leges pro illo reip. statu conservando fanciuntur, quæstionis est, utrum sine summo scelere mos gerendus sit necne, an præster illam reip. formam aboleri aut retineri, deinde sit necne boni viri & civis officium, eam sartam tecnam potius quam funditus deletam velle? nam magnis & exaggeratis animis id consilium allubescere perspèce omperio. Dion res novas contra Dionysium molitus est. itidem Thrasybulus, Brutus & Cassius; quorum isti Cæ-

A 4 sarem,

8 DE REP. ANGLO RVM

sarem, ille triginta tyrannos extinctum ivit, indeq; aded' nata sunt non mediocria rerump. agitandarum semina, de quibus, pro eo ac prosperè aut secus evenère, vulgus judicat; docti temporum potius opportunitates consiliaque contemplantur. illud verò exploratissimum est, leges patrias aut mutare, aut ad earum obsequium sese non accommodare, negotium semper cum periculo fuisse conjunctissimum.

C A P V T VI.

Compositas esse plerung; non imperficias resp.

TA M E T S I igitur triplicem administrandum rerump. formam esse statuimus, quæ per divisionem bimembrem sex sunt: non tamē in eam sententiam accipi vellem, quasi reip. aut civilis cuiusquam moderationis simplicem aut imperficiam rationem uspiam gentium repere-
ris. verū ex instituto sapientūm hoc profectum est, qui prima quatuor corpora seu elementa, i. gnem, aërem, aquam, terram, & in humano cor-
pore constitutiones etiam quatuor, flavam bilem,
sanguinem, pituitam, melancholiam, in quib. nul-
lam absque alterius complexu, liberam, aut non
castigatam (repugnante ut sit naturā) quærendo
investigaveris, subtiliter invenerunt, rationis n.
ea vis est atq; efficacia, ut natūrum cūjusq; rei in-
geni-

genium ita uti est sincerum illibatumq; contem-
pletur. Remp. ita nullam offendes, quæ ex illis
quas supra diximus formis illibatam servet inte-
gritatem: sed illarum quasi contubernio vitiata,
genus nomenq; partis, quæ plus potest, sequitur.

C A P V T VII.

Regis definitio & Tyranni recitantur.

RE V M summam ad unum aliquem delatam
potestatem regiam esse perhibent, qui vel
natalium splendore vel suffragiorum prærogati-
vâ, per consentientem populi voluntatem, eam
adeptus, patriis legib. atq; ex arbitrio boni viri i-
psam administrat, ad publicum ipsius compendiū
& suum similiter attentus. Tyrannum appellant,
qui per vim absq; consensiū populi nactus princi-
patum, leges pro libito figit & refigit, accitis in
consilium nec semel civibus, & rem communem
suis gentilium familiariumq; coñmodis postponit.

Inter istas boni principis & tyranni assignatas
descriptiones triplex est discriminis nota: adqui-
rendi dominatus modus, administrandi forma,
ipse deniq; administrationis scopus in quem col-
limat. sic ut tyranni personam induas, dum affe-
ctas imperium; regiam, dum geras. quod in
Octavio & fortassis in Sylla etiam observabis.
quippe ambo crudelitati & tyrannidi nihil re-
liqui facientes, ad eum honoris apicem ascen-

A 5 derunt.

derunt, unde postea reip. in meliorem imaginem transmutandæ vehementer visi sunt indudere. Alium, titulus regem facit, regementyrannum. quales Neronem, Domitianum, & Commodum fuisse, narrant historici. quippe illis jure successionis Imperatoria purpura designata est. in principalib. officiis postea versati, fœdissimæ tyrannidi se dediderunt. id quod Neroni à quinquennio, Domitiano Commodoq; per brevi temporis intervallo, recentibus honoribus auctis, contigisse constat. Alii denique regnum per legitimos tramites adeunt, ac finem sibi rege dignum ob oculos proponunt, quos administrandi tamen ratio tyrannos efficit, quales à Cæsare & Octavio permultos Imperatores & pontifices Romanos etiam nonnullos fuisse nimis liquet.

Atque hanc exlegem potestatem sibi ex plebiscito debitam asserunt Imperatores, quod omnium primus C. Cæsar aut Octavius adeptus est, utpote quum ei & in eum omne suum imperium & amplitudinem populus contulerit, Papæ potestas C H R I S T O ntitur (in cuius universum jus successisse se gloriatur) cui omnis potestas data est in cœlo & in terra. quâ tamen in re orbem Christianum, in sacrosancta Concilia coactum, parùm sibi obsequentem habuit; qui eam potestatem vel dæmonigenia vel legitimum regnum esse

esse jubet, & solutam illam legibus autoritatem, ceu injecto in os fræno, temperandam statuit. Non desunt, qui eandem super Galliæ regibus, nonnullisque Italîæ principibus & Rerump. prefectis sententiam ferunt, quando ab his leges consignari & resignari, pecunias & stipendia populo tributim indici pro sua & amicorum opinione, liquidissimè constat. *Populum* interea (non abhorrente ab ingenio verbi sensu) integrum reip. corpus voco, tribus quasi classibus distinctum, qui Ludovicum ejus nominis XI. increpare subinde non veretur, quod ille regiam Galliarum administrationem in παμβασιαν nullisque legum repagulis coercitam potentiam primus dicitur invexisse. solitus est quippe jactanter affirmare. suâ potissimum operâ regnum Gallicanum quasi de tutelâ ad plenam pubertatem redactum esse.

CAPUT VIII.

De rege absoluto.

NON desunt etiam, qui παμβασιαν Græcis nuncupatam, non tyrannidis speciem aliquam, sed puram putam regiæ dignitatis amplitudinem, eamque cuilibet Principi indultam esse licentiam, modò suo jure uterentur, prolixè affirmant.

De potestate regiâ (Βασιλείας ρουμικῆς) legum habet.

De Rep. ANGLORVM.

habenis repressâ nihil in præsentiarum habeo
quod definire velim. Cæterum immunis illa po-
testas, quemadmodum in difficultimis belli tem-
porib. ubi omnia armorum strepitu circumlo-
nant, legibusq; indictum silentium videas, non
potest esse non valde opportuna; ita in pace eam
si adhibeas, vide ne tibi exitio sit, & populum in
discrimen perducas. hujus rei causa, si Platonem
consulas, humanæ naturæ labes est quædam &
corruptela, que effrenem illam nulloq; legum ne-
xu obligatam sublimitatem, nisi nimio interdum
fastu arrogantiâq; intumescat, ferre non potest.

Sapienter iccirco Romani Dictaturam nemini
ultra vi mensium moram decretam volue-
runt (nam sine provocatione Dictator impera-
bat) quam Græcorum nonnulli legitimam pro
tempore tyrannide in appellitarunt. Aristoteles
(si satis memini) qui cæteris rerump. scriptorib.
judicij diligentia que palmarum præripuit, ad unius
regie administratio his formam, hanc retulisse vi-
detur. cæterum in idem redit. primis siq. dem tem-
porib. penes Reges suum jus fuit: quos vel gen-
tilium suorum antiquissimos Principes, (quales
Adamum, Noachum, Abrahamum, Jacobum, E-
savum;) fuisse constat, in liberos & mancipia ut
par est liberè dominantes: vel apud barbaras &
stupidas nationes in illo rudi seculo aliquis enitu-
it, qui prudentia usus singulari, res plurimas pro
multi-

multitudine alendâ tuendâq; excogitavit, justiti-
am coluit reliquisq; omnib. ita præsttit, ut cete-
ri, si cum illo conferrentur, mera essent jumenta:
cui propter illam nature prestantiam, tributam in
reliquos potestatem, defuncto quin etiam petereq;
adhuc spiranti divinos honores adscriptos, vA-
TISQ. honorem inditum quis dubitet? hinc est,
quod Judæi Mosem, Josuam, suosq; Judices, ut Sa-
muel; Romani Romulum, Numam; Græci
Lycurgum, Solonem, Zamolxim Thraeces; Ara-
bes Machometen; istis honorib. insigniverunt.

Hoc genus imperii tyrannidem Græci vocant.
quod nomen pleriq; dum regnare cepissent, pro-
pter insolentiam & superbiam, insignem injusti-
tiam, neglectum reip. studium, infame suis faci-
norib. effecerunt; cædibus, adulteriis, rapinis, non
in res & fortunas modò, verùm etiam in liberos
& uxores, per summum dedecus graffantes. unde
non pavisse populum (quia boni paitoris est officiū)
sed deglubisse, immò lurconum & helluonū mo-
re totos devorasse, pprium videbatur tyrannorū
institutum. inter quos etiam, alios, qui divinam
religionem & cultum omnem numinis contem-
serunt, alios, qui dæmonum more vitam institu-
entes nefandis scelerib. fese obstrinxerunt, & ta-
men in sacrosanctum deorum cœtum referri am-
biverunt (Dionysium, C. Caligulam, Domitia-
nū, in testes appello) nescire nemo potest. ex quo
factum

factum videmus, illam administrandi speciem, sub initium non malam, abutentium vitio masculam contraxisse; adeoque Græcè, Latinè, Anglicè, tyrannum inter & regem improbissimum omnino non distingui, quando neque salutem publicam procurare, & suas amicorumque fortunas amplificare, fœdam & cruentam libidinem explere, posthabitâ interim omni numinis religione, & conculcatis legibus, nihil interest existimat.

C A P V T IX.

*De Regis etymo, & administratione
Anglorum.*

MAJORES nostri & Saxones, quibus nos patrii sermonis originem & natales nostros debemus, voce dissyllabâ, ejus summam authoritatem, quem illi Rynning/ Angli Rynge dicunt, efferre soliti sunt. cuius verbi originem, utrum ab eo, quod plus sapient & intelligent, an quod plus cæteris possunt Principes, haud facile dixerim. illud certi juris est, quædam utriusque vocabuli quasi vestigia, usu penè quotidiano detrita adhuc usurpari. nam & virum prudenter scientemq; A Knowing man/ &, possum hoc facere, i can do this, Angli suo sermone retinent.

Quan-

Quantum ego antiquas recentioresque historias non segniter evolvendo possum consequi, non reperio gentem hanc nostram aliâ præterquam regiâ authoritate usam esse: quâ ab initio in plures partitâ principatus, dum diversi pro se quisque regiâ manu provinciam suam gubernarunt, nec superiorem aliquem, cui obsequium & clientelam persolverent, agnoverunt, per bella demum intestina & civilia victo jus omne detracatum penes victorem fuit, totumque in Monarchâ arbitrium cessit. Cæterum neque ius regni cuiquam in terris Imperatori, Pontifici, Principi, acceptum referunt Reges Angliae, ut pote Dei beneficio populique voluntate & consensu lecti & renunciati. quanquam J o h a n n e s, factâ in ipsum nobilium conspiratione, & Delphino ipsis suppetias ferente, graviter afflicatus, rebusque suis prorsus diffidens, quodque infensissimum sibi adversarium pontificem Romanum expertus esset, qui ipsis animabus & conscientiis subditorum dominabatur, ubi parandi necessitatem sibi impositam vidit, secretrum in Pandulphi manus tradidit, tursumq; ab eo ceu pontificis vicario, fidem certamque pensionem in singulos annos pactus, accepit. Sed factum illud posteâ neque populi jussu confirmatum, neque 111 Ordinum in confessu Parliamentario decreto comprobatum, Regem ipsum

ipsum nedium successores obligare non potuit.

C A P V T X.

*Quid sit resp. & quae ejus partes,
explicatur.*

AT Q V E ut propositi nostri ratio magis elucescat, adhibenda præterea est reip. in partes suas alia divisio.

Remp. igitur, hominum liberorum in unum coactam multitudinem, mutuis inter se voluntatibus & pactis conventis constantem, ut se domi militiaeque sartam tectam tueatur, esse definimus. Nam copias militares nemo (ut opinor) rempublicam dixerit, quæ postquam rem strenuè fortiterque gesserint, societati sua confessim renunciant. Quod si aliquis v aut x servorum cib in potestate haberet (quemadmodum Romæ nonnullos fuisse perhibent historiæ, qui tot mancipiorum grege abundabant) quibus justum & clementem dominum se præberet, non propterea fundatam ex hac colluvie civitatem diceres, tametsi per urbes virosq; de scripta esset. quicquid enim per servos adquiritur, totum id in peculio domini est. accedit ad hæc eorum insuper authoritas, qui his de rebus graviter scriperunt, servos domesticos (si vitæ & rationis usum excipias) patrisfamilias instrumentum asserentes, ut fabri securim serram cœlum

lum &c. quibus ipse sic prospicit, non ut ipsorum utilitati & commmodo sed sui ipsius inserviens. Non absimili ratione dicam, aratrum, cursus, equos, boves, asinos, in bonis agricolæ esse, in quibus ille curandis licet exactam operam & diligentiam adhibuerit, conflari tamen ex his temp. quis potest sic despere ut unquam opinetur? domini quippe res agitur, non jumentorum, quibuscum nulla juris humani aut officiorum civilium intercedit communio. vasa si cum figulo litigent quis ferat? quin potius insulæ querelas illas, cur in hanc imaginem me finxisti, aut cur me confregisti, non execretur? pars est omnino mancipiorum condicio, ære nostro redempta sunt: (vita rationisq; beneficium illis non detraho) instrumenta sunt: illa ego ex jure Quiritium mea esse ajo: caput in ordine civium non habent: in patrimonio meo sunt & censu meo. Quod nisi alia administrandi ratio apud Turcas sit quam ut præ se suisque ceteros omnes vernarum loco habeant (quod de illis scriptum invenimus) jure dubitem, utrum illi inter subditos regi an inter servos domino subiectos habendi sint, quib. Turca præter fas & jus omne pro libito & voluntate præst. hoc unum affirmare ausim, antiquissimum Græcorum neminem imperium tam herile & barbarum reip. aut πολιτείας appellations ornare voluisse.

DE REP. ANGLORVM

C A P V T X I.

Familiae origo & initium.

PO R R ò si ea , de quâ differuimus , societas inter liberos homines contrahatur , quin ad minimum ex duobus tantum componatur , ratio ipsa renuit .

Finitimus naturæ ordo ab individuâ viri & uxoris conjunctione auspicatus ad uberiorē inter homines benevolentiam conciliandam valet . utriusque rerum familiarium præfectura incumbit , pro vita instituto multūm diversa . virilis munera est , rem familiarem augere , in publico versari , vim & injurias propulsare , fœminei , parta conservare , domi se contineare , sobolem & familiam alere , mundiciem & elegantiam in ædib . curare . ita quippe naturā comparatum est , ut sua ambob . officia rectè accommodentur . ita virum , severum , fortem , intrepidum , formæ negligentem , liberalēm videas ; fœminam , imbellem , timidam , ornatam , formæ indulgentem , parcam & tenacem . alter alteri sic præstat ingenii & sapientiæ dotibus , quæ utriusque sunt propriæ , ut quæ suo incumbunt muneri felicius expediant . absque hac viri & mulieris copulâ humanum genus citissimè absumeretur Atque ad hanc societatem colendam non instituti , sed à naturâ sic imbuti sumus ,

samus, ut Philosophorum omnium facile principes non dubitarit affirmare, hominem uni potius velle quam pluribus adhaerere. ac licet inter cuncta animalia homo maximam prudentiam & astutiam speciem pra se ferat, non tamen uspiam absque officiorum civilium commercio vitam transfigere potest. homo solus, ut placet Aristoteli, aut belluina aut certe divinam conditio nem emulatur.

Ac mihi quidem videtur, in familiis sic constitutis primam aristocratiæ faciem inter homines eluxisse, in qua pauci præstantesque viri in republ. cum imperio sunt, nunc jubentes nunc parentes invicem.

Id quo facilius temperari posset, D E V S
OPTIMVS MAXIMVS pro immensâ bonitate suâ, viro ingenium robur animumq; addidit, ut foeminas propter rationem & vim dicto redideret audientes; mulieri, decus, venustatem, lenocinantes verborum blanditias, ut per summam benevolentiam vitis etiam præciperet. ita fit, ut dum quisque mutuas obsequendi impetrandi operas tradit, rem domesticam & familiarem simul ambo administrent. Sub familia jam appellatione, virum, uxorem, liberos, mancipia, famulos, pecus, supellectilem, reliquaque, quæ in bonis recenseri solent, complector universa, quamdiu juncta simul permanent.

DE REP. ANGLORVM

CAPVT XI.

Familia origo & initium.

PORRÒ si ea, de quâ disseruimus, societas inter liberos homines contrahatur, quin ad minimum ex duobus tantum componatur, ratio ipsa renuit.

Finitius naturæ ordo ab individuâ viri & uxoris conjunctione auspicatus ad uberiorē inter homines benevolentiam conciliandam valet. utriusque rerum familiarium præfectoria incumbit, pro vita instituto multum diversa. virilis muneris est, rem familiarem augere, in publico versari, vim & injurias propulsare, fœminæ, parta conservare, domi se contïnere, sobolem & familiam alere, mundiciem & elegantiam in ædib. curare. ita quippe naturâ comparatum est, ut sua ambob. officia rectè accommodentur. ita virum, severum, fortem, intrepidum, formæ negligentem, liberalem videas; fœminam, imbellem, timidam, ornatam, formæ indulgentem, parcam & tenacem. alter alteri sic præstat ingenii & sapientiæ dotibus, quæ utriusque sunt propriæ, ut quæ suo incumbunt muneri felicius expediant. absque hac viri & mulieris copulâ humanum genus citissimè absumeretur Atque ad hanc societatem colendam non instituti, sed à naturâ sic imbuti sumus,

simus, ut Philosophorum omnium facile principis non dubitarit affirmare, hominem unius potius velle quam pluribus adhaerere. ac licet inter cuncta animalia homo maximam prudentiam & astutiam speciem praeseferat, non tamen uspiam absque officiorum civilium commercio vitam transfigere potest. homo solus, ut placet Aristoteli, aut belluinam aut certe divinam conditionem emulatur.

Ac mihi quidem videtur, in familiis sic constitutis primam aristocratiæ faciem inter homines eluxisse, in qua pauci præstantesque viri in republ. cum imperio sunt, nunc jubentes nunc parentes invicem.

Id quo facilius temperari posset, D E V S
OPTIMVS MAXIMVS pro immensâ bonitate suâ, viro ingenium robur animumq; addidit, ut feceminas propter rationem & vim dicto redderet audientes; mulieri decus, venustatem, lenocinantes verborum blanditias, ut per summam benevolentiam viris etiam præciperet. ita fit, ut dum quisque mutuas obsequendi impetrantique operas tradit, rem domesticam & familiarem simul ambo administrent. Sub familiæ jam appellatione, virum, uxorem, liberos, mancipia, famulos, pecus, supellecilem, reliquaque, quæ in bonis recenseri solent, complector universa, quamdiu juncta simul permanent.

ment. Sed neque hoc Aristocratia , nisi contra-
etā ad verbum similitudine , vocari potest. este-
nim domus una , & minuta quasi scintilla , illi-
us imperii specimen nobis repræsentans.

C A P V T XII.

Regni origo & initium .

QVONIAM verò commune rerum omnium
est, ut ab ipso statim ortu aut amplificatio-
nem capiant aut diminutionem ; autē jam (ut
fit) & per procreationem prolis numerosiore
factā familiā , ut sub eodem tecto non facile o-
mnes contineantur , liberis quoque ipsis adju-
stam proceritatem prudentiæque quasi metam
maturentib. & iccirco imperium magis expe-
tentibus , parentes eos per paria domo propel-
lunt , ut tanquam novi surculi alibi radices agant
altissimas. ibi verò ex liberis nova stirps produ-
citur, indeque aliæ ex aliis prodeunt familij. un-
de per unius primū deinde per alterius insitu-
onem , post interjectum aliquod temporis in-
tervallum, contubernia in villam , villæ denique
in civitatem progerminarunt. sic , ubi cives, pa-
gani , villici , in unum convenerunt , singuli pro
communi salute excubantes , arctissimoque so-
cietas vinculo inter se colligati , & supremo
generis auctori ceu parenti principatum deferen-
tes , genti nomen dederunt. Ex hoc fonte ma-
nare

nare mihi videntur non urbium aut oppidorum modò sed imperiorum etiā & nationum omnium scaturigines. quamdiu enim proavus ille in vivis erat, & ad remp. capeſſendam non planè ineptus, flagitium certè quām quod morte vindicandum eſſet atrocius admisifſet, ſi liberorum quisquam cum ipſo vel in certamen honoris & dignitatis venire ſuſtinuifſet, à quo vivendi benefiциum hauiſſet.

Talis proinde mihi videtur vivum & expreſſum abſoluti Principis exemplar & imaginem præ ſe ferre. quippe illos filiorum & nepotum loco omnes diligebat, illos non minùs quām tenellas corporis ſui particulas fovebat, demum omnia melius procurabat, quo cæteris uſu & ætate plus pollebat. vicifſim hi iſum ut parentem optimum ſuſpiciebant, propter conſiliū prudenterque opinionem reverebantur, illius dicto auſcultabant, non aliud oraculum in reb. arduis conſulebant, diras & imprecaſiones ejus, non minùs quām ſi tremenda eſſent numinis divini effata, metuebant. quos ille disciplinâ magis quām ſupplicio in officio continebat; ratus nimirum id quod res eſt, quib. illi affecti eſſent, ſe quoque iuſdem pœniſtangi & conturbari.

C A P V T XIII.

*Status optimatium origo &
initium.*

B 3 Sed

SED postquam ille è vivis excessisset, statim filii fratresque, non eam cuiquam reverentiam exhibentes quam solebant seni, neque parentem aut spem aut fiduciam de cujusquam prudentiâ benevolentiaque habentes, exortis interdum vel inter fratres ipsos litium & contentionum seminibus, quò tamen exterorum injurias propulsare possent, cœperunt consilium simul capere, atque alternis vicib. imperii molem cù lege suscipere, ut neque potestas solitudine vel morâ corrumperetur, neque spretum aut omis- sum se quisquam indignaretur. atq; sic inventa est ratio, quâ, si quisquam propter insciâiam in munere magistratus obeundo fuisset incautior, aliis exemplum præberet, ne in eundem imperitiæ scopulum iterum impingerent interea, ubi usus efflagitabat, super communi salute & privatis negotiis sententiæ patrum familiâs rogabantur. unde ad paucos & in suâ domo primores viros, natalium conditione (tametsi non facultatibus) facile conferendos, pervenit imperium in proprios lares. spectabant ad illos etiam crebræ pro causâ publicâ disquisitiones, & legum condendarum summa authoritas. ita penes optimos quosque & prudentissimos reipublicæ moderatio fuit, quibuscum cæteris, si maximè vellent, nullus erat certandi locus. occasio nulla, nisi omnem pariter ætatis consilii opum gereris.

nerisque prærogativam illis præripere vellens. anxie scilicet id agebant patres & præfecti, quod gentem non secus quam liberos quam nepotes alerent & foverent. nam qui in ipsorum jura succederent, qui famam nomenque ad posteros propagarent, quique ex mortalibus facerent immortales, alios non habebant.

Atque in eam curam vehementer incubuerunt majores nostri, ut gentiles suos eadem virtute contra peregrinas & incultas nationes, qui buscum nullam sermonis aut sacrorum consuetudinem haberent, quasi cum beluis deprælatu- ri defenderent.

Hinc, nisi falsum conjicio, imperandi forma profluxit, quæ in paucorum arbitrio posita, græcè *αρχηγοτης* latinè status optimatum non sortitur.

C A P V T X I V .

Status popularium origo & initium.

IA M vero, ut suus cuique rei terminus à tem-
pore est assignatus, sublatis è medio fratribus,
& in magnam indies multitudinem succrescen-
tibus eorum liberis, languenteque inter tot
æquales per seniorum (ut fit) vel mor-
tem vel vitium quæ patribus debita est rever-
entiâ, singulis quoque pro officio præmium

educationis suis parentibus majoribusque adscribentes; in tam numerosâ prole, ubi tanta esset æqualitas, fieri omnino non potuit, ut paucorum imperio omnes se subjicerent. nam cum duas potissimum res sint, de quibus inter se homines contendunt, honorem intelligo & utilitatem, nemoque ingenui saltem fidentisque animi non gravetur in altero se esse neglectum; per summam inde necessitatem ad id impulsi sunt, ut magistratum præfectorumque creandorum jus penes partem esset numerosiorem. ita seu vice seu forte facta est cuilibet reip. capessendi potestas decerpdiq; si quod inde emanaret commodum. quisquis dum natales suos ad illum primum generis authorem referre poterat, credebat se hac ratione nemini esse inferiorem. proque rebus præclarè gestis aut cuncti aut tantus sanè numerus quantus dici pusillus non poterat instabant. quod si supra reliquos imperium habere pauci voluissent, conspirantes inter se ceteri illos confestim superare aut extrema pati coegerent. ex quo non temerè accidit, vertendam esse denuò reip. formam, quemadmodum prius ab unius arbitrio in paucorum, ita ab his in multorum manus perventuram. Singulis tamen cœtum civilem conservandi, suæ nationis autoritatem tuendi, seque contra alios defendendi, semper idem studium fuit; certantibus interim

rim inter se de potestate & imperio , quis inter illos de rep. melius meritus audiret : cuius rei non aliunde argumentum deducebant , quām ex magistratu benē defuncto .

Atque , nisi me fallit animus , primus iste est & naturæ maximè conveniens popularis imperii ortus , quod Græci δημοκρατίαν appellabant . Latini fusiū rempublicam ; alii , populi censusque potestatem : sed quām Latinè , ipsi viderint .

C A P V T XV.

*Remp. populi ingenio eſſe accom-
modandam .*

EX his , quæ dicta sunt , liquiddò constat , mutationes in formis politicis à naturâ potius quām ab ambitione malitiave pfectoras esse , & accommodatam populi ingenio administrationem esse debere . atque , quemadmodum singula hæc tria rerump . genera causas in naturâ positas habent , ita , ubi p civium indole , id quod maximè convenit , adhibetur (ut si vestem corpori aut aptum pedi calceū induas) mox illud civile corpus tranquillum est , & oblectationem haurit ex illâ quiete cum utilitate conjunctâ . quod si per speciem politiæ à civium moribus abhorrentem eos gubernare velis , tum veluti calceus , si pede minor erit aut major , ipsi incommodus est &

inter eundum obest, ita si quis, contra quām ipsi volunt, per summām tyrannidem civibus impetraverit, (sit licet eximiae alioquin bonitatis) aut labescant ilicō, aut serviliter se gerant, aut nunquam prius desistant, quām regem ipsum & qui eos debellarunt aut se denique perdiderunt. Est etiam aliud genus hominum, cui si præfuerit nemo, quasi jugo solutum quid faciat planè ignorat. itaque per insolentiam, superbiā, desidiamque, ad facinora & omne genus sceleris proripiunt, & spargunt se diffunduntque, aut stolidâ quadam ambitione & privatis inimiciis mutuo se perimunt. Ea verò, quæ diximus, plenissimè confirmant omnium statum gentiumque conscriptæ historiæ, ut de Græcis, Romanis, Samnitibus, Danis, Vandals, reliquisque constat.

Cæterū nolle quenquam sic existimare, quasi omnes rerumpublicarum administratio-
num formas per hujusmodi propagationem &
sobolem gemmascere affirmaverim, sàpè ete-
nim, postquam diu bello disceptatum est, Impe-
rator, qui exercitui è diversis nationibus confla-
to præfuit, captus ejus loci quem expugnavit
amœnitate, dum illic moratur, remp. & regnum
fundando ponit. ita Gothos & Longobardos
in Italia, in Gallia Francos, in Hispaniâ & in ali-
quâ Galliæ parte Germanos, in Britanniâ majo-
re, cui

re, cui nunc nomen est Anglia, Saxones fecisse constat. quando autem Princeps ille moritur, tum nobiles, re primū deliberatā, regem alium designant; aut summam reip. in plures praefectos partiendo deducunt; atq; ita fecisse Longobardos in Italiā, in Angliā Saxones recepimus: aut imperium populare amplectuntur; ut Helvetii in suis diœcesibus: vel postposito multitudinis principatu, dominium ad paucos referunt; quod Patavini Veronēses & Veneti facere cōsueverunt.

C A P V T XVI.

Partes & personareip. distinguuntur.

SE D ut omnia clariū elucescant, exoritur alia in partibus reip. divisio. parum quippe est, si quis eam plurib. familiis proghatam, unde villis origo est, arbitretur; aut ex oppidorum vicorumq; multitudine regnum enasci; quodque pro civibus tantū liberi habendi sint, non servi, quibus, ceu instrumentis & facultatibus aliorum, nulla est in caput liberum potestas; quodq; sc̄eminas itidem arcerimus, quæ, si naturam ducē sequantur, domi sese continere, liberos tollere, rebus cæteris non immisceri, inter cives magistratu non fungi didicerunt; nisi ubi potior habenda est ratio generis, quam sexus, quam ætatis, quando honos stirpi adhæret; ut Regem, Ducem, Comitē esse. (quod tamen de Regina absoluta, Ducissa,

& Co-

& Comitissa dictum puta, quæ non quod Regi,
Duci, Comiti nupserunt, hunc titulum præfe-
runt, sed quod ad eas ceu ad proximas legitimas
que heredes jure sanguinis pertineat. eadem
namque apud illas in regno, ducatu, comitatu
authoritas est, quæ viris justæ ætate, ipsi licet fa-
minæ puerive fuerint. plus enim valere debent
ille natalium splendor & jus, plus regni salus &
incolumitas, quam vel tenella infantum ætas
nondum tractandis regni gubernaculis idonea,
aut sexus fragilitas publicis negotiis non adsue-
facta : à quarum latere viros cordatos gravesque
nunquam discedere omnes arbitramur ; qui o-
ptima quæque suggesto, ubi usus postulat, sic
ubi quid deesse vident, ipsi explet) totum hoc
quod supra nominavimus satis non est. sed co-
rum, qui in rep. versantur, alii munera in civi-
tate sustinent, alii expertes sunt : illi magistra-
tus, hi privati dicuntur. Huic non absimile
fuit illud Romæ discrimen, inter patritios &
plebejos longo inter se tempore dissidentes, ubi
interim hi per multos annos ab omni officio ex-
clusi sunt, donec par atque æqua fuit apud u-
trosque magistratus consequendi authoritas.

Erat quidem & alia divisio, in senatores, e-
quites, & plebem; ut apud Græcos illa in Σεβεῖς καὶ
δημοπολεῖς, hodieque apud Gallos, les nobles & la
populaire, gentils-hommes & villanies. sed hic in
Anglia

Angliā in quatuor genera distribuuntur: nobiles
nempe, cives, plebejos, artifices & operarios.
Inter nobiles primo loco R e x, tum Principes,
Duces, Marchiones, Comites, Vicecomites,
Barones recensentur. atque hi nāt' ἔξοχ' ipsa
Nobilitas vocantur, & porrò Domini viri, No-
biles audiunt. hos proximè sequuntur Equites
aurati, Armigeri, & Generosi.

C A P V T XVII.

*De primariā nobilitatis Anglicā parte, que
est nobilitas major.*

D V C E S, Marchiones, Comites, Viceco-
mites, Barones, aut iis honoribus à Prin-
cipe affecti sunt, aut quia hæredes filii sunt & pa-
rentes suos proximè attingentes, illâ dignitate
exornantur. nam & Ducis filius natu maximus
ipso patre superstite *Comitis* nomen usurpat, &
Comitis filius nomen titulumq; *Vicecomitis* aut
Baronis (imò etiam pro indultà dignitatis con-
ditione *alind*) sortitur. dumque de promoven-
do aliquem ad novos honores loquimur, ipsos
intelligimus donationis codicillos, in quib. pro-
pter obsequium & operam narratur Princeps a-
liquem velle decorare. sed illa amplitudo in pro-
lem masculam ut plurimum traducitur. Ca-
teros nobilium filios summo jure *Armigeros*
esse

esse dicimus, per vulgato tamen sermone quosvis Duce & Marchione prognatos, ut & filium Comitis ætate provectionem, DOMINOS appellamus, quæ vox nisi aliquibus interdum ad summum officium evectis conveniret, ad alium certè quam ad præcellentem Baronum ordinem non pertineret.

Barones nostri Romanis senatoribus respondent, illorum patriciis nostri nobiles, quando patriciatus vel senatores vel senatorum filios designabat.

Senotorum census aliis temporibus alias fuit. apud Anglos nemo ad Baronis fasligium efferrí solitus est, si annuis redditibus auri puri c. 15 libras vel marcas erogare non potuerit.

Vicecomes, Comes, Marchio, Dux, quoniam honore cæteros longè antecellit, etiam amplificatam pro dignitate fortunam habere cum necesse est, quod si de proventib. illis propter inopiam aliquid decedat (quis enim præstare potest diuturnam divitiarum possessionem?) jacturam tamen fieri dignitatis leges non sinunt. quamquam si insigni aliquo damno affectus fuerit, ut Senatores Romani à senatu amoti sunt, ita nullus huic locus in supremo Comitiorum conclavi reliquus erit.

C A P V T XVII.

De se-

De secundariâ nobilitatis Anglia parte, quæ est nobilitas minor: & primum de Equitibus.

EVES AVRATVS nemo naſcitur, non ER^{ex} ipſe, non Princeps. primogenitum Regis filium Walliæque Principem, PRINCE Anglice *ραγόχην* denotat: quamvis R^{ex} hanc ipſe vocem ſibi cum liberis ſuīs ducibusque communem audire non dedignatur. atque in eo, quod nunc dicturus ſum, non planè alienus eſt à noſtro Gallicus loquendi moſ. nam cui proximæ ſunt in regno ſuccedendi partes, ſi haeres filius fuerit, DELPHI-NUſ, ſin regibus propinquitate coniunctus, MONSIEVR. apud nos Anglorum REGIS filius ætate major, THE PRINCE appellatur.

Cæterū Equites, vel ante pugnam virtutis augendæ gratiā, ut fortunam bellī alacrius pertinetarentur; vel à pugnâ, re præclarè fortiterque geſtâ, viriles animos cohonestandi ergò; vel in pace denique, propter aliquam fortassis operam insigniter navatam, vel ſpem bonam quæ de illis concipitur, militari cingulo exhortantur. ſed neque omnes eodem modo fiunt. nam interdum, qui REGIS judicio admodum probantur, ipſe equites eſſe jubet. interdum ex mandato & authoritate REGIS,

inter-

interdum pro legati arbitrio , qui copiis militari-
bus cum summâ potestate præst , insigniuntur.

Atque iste ordo aliquâ ex parte equitib . Ro-
manorum respondere videtur . nam in plerisque
convenit , quantum nostra resp . illam expre-
re valebat , licet in nonnullis fuerit alienior . si-
quidem ita natura fert rerump . ut nulla sibi diu
constare possit , nedum alteri congruere . & ob
societatem civilem aliquid accedere vel de eâ vi-
cissim detrahi fatale est : proque temporum diver-
sitate alios mores postulante , aut hominum in-
geniis res novas subinde affectantibus , quod vi-
tuperio dignum est emendatur . Equites Ro-
mani ex censu hoc est pro modo facultatum &
terum suarum eligebantur . idem etiam plerum-
que in Angliâ solet obtinere , ubi hanc fortunâ
amplitudinem annui illorum redditus sustinere
queunt . Neque tamen omnes Equites lege-
bantur , qui censum equestrem possidebant :
quemadmodum neque in Angliâ usuvenire so-
let . illorum etenim dignitatem hanc propriam
esse R E x voluit , quos ille potissimum honore
prosequendos statuit . penes arbitrium Principis
in utraque rep . fuit equitum numerum defi-
nire . illud autem , in quo nostros ab equitibus
Romanis superari facilè concedo , equus fuit
publicus . nam nostri pacis militiaeque tempori-
bus suis sumptibus equum alunt . Censu e-
que-

equestrem apud Romanos diversis temporibus
haud uniusmodi fuisse accepimus. sed in Angliâ
ex antiquæ legis instituto, qui x l libras Star-
ling in singulos annos queat expendere, inter
ipas R E G I S inaugrandi ceremonias, ejusve
filiaæ nuptiis aut eâ tempestate, ubi filii Principis
equestri dignitate insigniuntur. aut sicubi ma-
gnæ rerum occasiones se ingerunt, edicto R E-
G I S eques jubetur esse, aut [† si nolit†] mulctari
pecuniis; quas plerique interim non tam hono-
rum, [† quorū sumptus ipsâ mulctâ graviores es-
se reputant †] quam divitiarum cupidi libentius
persolvunt. nonnulli, qui illo honore indigni
consentur, tamen si divitiis abundant satis & il-
lam dignitatem ambiunt maximè, & voto suo
privantur & -xl. librarum Starling dispendio
plectuntur. has si ad ejus temporis examen ali-
quis subducat, in quo mos iste primùm succrevit,
haud pauciores c & xx libris nostratisbus inve-
niunt: quod ego fusius in illo libro declaravi, qui
de pretio nummorum circumfertur. Viden-
tur Romani in duos ordines remp. suam distri-
buisse, cum S E N A T V S P O P V L V S Q V E R O-
M A N V S inter scribendum usurpabant; adeoque
populi voce, equites plebemque complexi sunt.
sic, ubi S E N A T V S P O P V L V S Q V E A N G L I-
C A N V S dicimus, equites, armigeros, reliquos
item nobiles, cum civibus, municipibus, & ple-
bejis

beis, unâ voce denotamus. In L L. sancientis conveniunt in *Senaculum Reguli* unâ cum Archiepiscopis & Episcopis, præsentib. pro tempore & præsidentibus ipsis R E G I B. & R E G I N A. Equites, cæteraq[ue] nobilium multitudo, cives quoque & municipes, super gravissimis regni negotiis ad deliberandum adhibiti, seorsim in domum aliam congregantur, quæ *populi concio* appellatur, ut clarius posthac describemus de Parliamento acturi.

Dubitacioni locus esse possit, unde hoc nomen *Knight* factum sit, & si quid præterea amplius significet quam apud latinos *miles*. quod respondet anglicano a *Souldier*. vox ista *Souldier* / ex eo potius deducta videtur, quod est *Sould* & *Paiment* / hominemque ad pugnam conductum, & stipendiarium indicat; tametsi Cæsar in commentariis suis eos soldures vocat gallicè, qui vinculo quodam & juramenti inter se ducemque suum religione conjunguntur. quam si Germani rationem sequeretur, fieri potuisset, ut qui operas & virtutem suam stipe non locassent, verum propter aliquam generis sui efferendi spem (utpote homines ex eadem gente prognati) suis impensis vicitabant, & hujusmodi juramento persancte se astringentes militabant, fortassis hi *κατ' εξοχὴν Knights* aut militum nomine perhiberentur : quando apud Germanos

manos aliqui *Landts Knechts* dicuntur, quasi cohortis gratuitæ milites: quanquam hodie pleraque illorum pars sit mercenaria. aut forsan, quod qui circa Principem proximi erant, quasi servi de reliquis lecti, & delibati satellites, germanico sermone *Knechten* appellati, (quod perinde est ac si servum dicas) quia fideliter deserviebant, in argumentum honoris cœpta est deinceps vox usurpari & notam viri militaris. in hac re quod ad linguam nostram toties mutatam attinet, sententiam meam non fero. illum nunc dierum anglicè vocamus *Knight*/ quem *Galli chevalier*, latiniq[ue] *equitem aut equestris ordinis*.

Et quoties equestri dignitate quisquam decouratur, genu nixus, enseque evaginato in tergum aut in humeros ictus est loquente in hæc verba Principe, *Soyes chevalier, au nom de Dieu*, cui olim *Divi Georgii* adjiciebant; & priusquam in pedes se attollit, *auancez*. Atque iste cingendi usus utijam obtinet, ita semper cingendi equites non creandi phrasis longè fuit antiquissima.

Equites Balnearii, in ipsis Regum sacrando rum celebritatibus, non sine prolixis & curiosis ceremoniis insigniuntur.

Equites Vexilliferi in acie fiunt, abscissa scilicet vexilli cuspede in formam signi militaris. unde ex equite cœlibe in eum honoris gradum sic promoventur, ut in vexillo insignia sua perinde ex-

pandendi jus & authoritas illis constet, atque si Barones ipsi forent. sed exolevit iste frère per Angliam ordo.

Cæterum, quacunque demum ratione in classem equitum quis cooptetur, communem statim dignitatis titulum vxor illius cum Baronis conjugé sortitur, quando utraque *Domina* nuncupatur. ipse tamen Baronis appellatione non gaudet, sed adjectam vice pronominis syllabam habet *Str.* veluti, si prius *Thomæ*, *Gulielmi*, *Johannis*, aut *Richardi* nomine appelletur, deinceps *dominus Thomas*, *dominus Gulielmus*, *dominus Johannes*, *dominus Richardus* audit qui titulus equitib. in Angliâ defertur. Et ordini quidem equestri explicando, quæ hactenq; differuimus, satis inpræsentiarum esse possunt. supereft adhuc aliud equitum genus, quod *aureæ peri scelidæ* dicitur.

EDWARDVS III postquam multis iisq; per insignibus victoriis potitus esset, quippe *Iohanne Galliarum*, *Jacobo Scotiæ*, regibus captivis in turre Londinensi simul detentis *Henrico* quo netho Castellano è regni finibus ejecto, *Petro* quo auspiciis Walliæ Principis *Ducis*q; Aquitanæ, cui *Nigri* cognomentum fuit, demum restituto, consortium illustre excogitavit; factoq; per ipsum è regno suo cæterisque ditionibus adeoque ex universo orbe Europæo virorum delectu

lectu splendoris virtutumque luminibus maximè insignium, eo honoris titulo decoravit, fasciaq; insuper auro gemmisque distinctâ donavit, fibulaque aurâ in sinistro crure, indies gestitandis. adjectit insuper cycladen, togam, pallium, torquemque, reliquasque id genus vestes trabeatas, materiâ juxta atque opere ipso spectabiles & heroicas & tam augusto sodalitio percommosas, quas festis solennioribus pro se quiique induerent. cuius sodalitii principem locum REGI REGINÆ illoruinve posteris assignandum, reliquos autem illius ordines sex scilicet viginti, statutis quibusdam & legibus devinctos, fratrum ac consodalium numero habendos esse. Ceterum, quoniam non tam politiæ aut gubernationis in repub species aliqua est, quam ornementum, cœlso ulterius super hac re aliquid adtexere.

C A P V T XIX.

De armigeris.

ESCVIER aut Esquier, quem vulgo Squire appellamus, dictio plenè est gallica, & scutigerum aur armigerum designat, & in universum illos, qui nobilitatis suæ specimen, ex quâ emanantur, in insignibus gerunt. hi distinctum aliquem reip. ordinem non faciunt, sed in classe nobilium reponuntur, nihilq; ab iis differunt nisi quod

C 3 (ut ego

(ut ego sentio) insignia ferunt generis sui claritatem repræsentantia, ut propterea cincturæ aut creatione opus non habeant. aut etiam ex eo non invenerunt, quod quum in principio dominis aut equitibus ephebi essent honorarii aut scutigeruli, conversus est in honoris titulum officiū modus, per quem etiam à gregario milite discernerentur.

C A P V T X X .

De nobilibus minorum gentium

Gentlemen id est nobiles sunt, quos natalium series dignitasque claros efficiunt, Græcis ἐυγένεις dicti, Latinis nobiles, Gallicè nobles. Euyéneiav Latini definiunt præstantiam alicui collatam, quod ejusmodi majoribus cum nasci contigerit, quorum longa series divitiis & virtutibus floruit: aut, ut rem paucis absolvam, diu fundatam in eâdem familiâ cum virtute rerum abundantiam. quod si hanc præclararam suorum excellentiam posteri quoque imitentur & obseruent, verè nobiles atque ἐυγένεις habentur: sin minus, majorum tamen res & fama illos aliquandiu obducit, consimilem in modum atque ea, quæ auro circumlinuntur, tantisper donec inauratio determinata fuerit, æris proprii formam non perdunt. quod diximus, ipsa tuetur ratio. nominis quippe etymologia, verbi efficaciam satis declarat. nam latine

tinè quidem gens stirpem vel cognomen significat, quemadmodum apud Romanos, Corneliorum, Sergiorum, Appiorum, Fabiorum, Aemyliorum, Pisonum, Juliorum, Brutorum, Valeriorum, quos qui per virilis sexus cognationem contigerunt, & familiae nomen apud se retinuerunt, agnati gentiles vocabantur. iidem manente patrum suorum gloriâ, hujus aut illius prosapiæ nobiles fuerunt. quæ res litem inter Rōmanos excitavit maximam, ubi novi quidam homines recenter exhibitæ virtutis ergò receptiores apud populum forent, quām vetustus ille natalium odor per ignavam flagitiosamque nepotum vitam obtritus illos efficere potuisset. hac de causâ Cicerones, Catones, Mariisque, plurimū cum antiquis illis confluxerunt. unde Juvenalis:

*Malo pater tibi sit Thersites, dum modò tu sis
Æacida similis, Vulcaniag, arma capessas,
Quam te Thersite similem producat Achilles.*

Sed Principibus (idem etiam rebus usu venire solet) necessarium omnino est , virtutem præsentem decorare. Et quamvis ratio magis exposita sit illustri loco natis virtutem consequendi , cùm exemplo majorum , quo adduci, tum beneficio recte educationis, quo valere possunt, cui denique accedit insitus quidam amor clientum & vicinorum (pro eo quod ipsorum zdes incolant) nobiles suos maxima bene-

volentiā prosequendi, & ad patrum vestigia premenda incitandi: tamen ubi hæc omnia defuerint, quemadmodum (quod valde deplorandum est) pro ingenio rerum humanarum mundiq; novis semper mutationib. obnoxii esse plerunq; videmus, tum majorum suorū potestati æqualem Princeps apud se & resp. retinet, nam veluti prudens agricola loco veteris labantis novam arborem inserit, ubicunq; locorum inventerit: ita apud Principem, ubi virtutem aliquam egregiam intuetur, ipsam exornandi authoritas semper fuit. Nobiles, Armigeros, Equites, Barones, Comites, Marchiones, Duces promovere, quando illorum merita tanto fastigio ferendo essent, hoc certè nihil usitatius fuit. sed REGI pro more debentur Equitum cinctura, Baronum & superiorum dignitatum creatio. nam quantum ad nobiles spectat, vili pretio hīc in Angliā fiunt. quisquis enim legibus patriis operam navat, quisquis in Academiis incumbit literis, quisquis artes liberales profitetur, neque (ut verbo dicam) manuum labore vel artificio aliquo vietum quæritat; ille, si personam sustinere, & impensas quas solent nobiles facere velit, Dominus vocabitur, (quæ vox nobilibus armigerisque tribuitur) & nobilis ipse recensebitur. verum enim est vulgo quod dici solet, Tanti eris alius, quanti tibi fueris. quin etiam, si opus fuerit, facialium
Prin-

Princeps, insignia pretio tibi divendet, quæ tametsi tum primum facta & composita sunt, quasi rem literis diu consignatam, publicarum tabularum crebris revolutionibus ostentabit se reperiisse: sin illud fide magis integra præstabit, in hunc modum præfabitur: *Tibi bene merito, eximiusq; dotibus excuto, ob res præclare fortiterq; gestas, pro mea Principis facialium & insigniorum autoritate, tibi, inquam, tuisq; heredibus do hec insignia.* quâ re semel confectâ puto illum armigeri nomine posse insigniri, quando illis postmodum utitur insignibus. Hos interdum per ludibrium novos homines appellant.

CAPUT XXI.

Nobiles creandi mos apud Anglos non improbandus.

DE hujusmodi nobilium apud nos creatione, sit necne proba, & legitima, disceptari potest. atque, ut ego sententiam meam dicam, planè opinor vitio carere. namque Principi nostro incommoda non est, quemadmodum in Galliâ. in plebejos quippe aut agricolas nihilo plus ex censu constitutum est quam in nobiles. quid, quod, ubi recensentur hominum facultates, illis majora indicuntur onera? quæ coalacrius ferunt, ne, si velint abnuere, aliquid de dignitate sua detractum sibi velle videantur. Im-

C 5 mœu-

mo ubi aliquid repræsentandum est , delectu militum habendus, aut sumptus villæ faciendi , in partem impensæ majorem veniant , nisi fidem & authoritatem suam labefactatam maunt. quod ad externam illorum speciem attinet , habitus nobili conveniens gerendus est , quo facilius dignoscatur , plebejo aptandus est plebejus , balatronibus denique qui est balatronum proprius . quòd si in militiam proficisciendum sit , arma & vestimenta quantivis pretiis sibi comparabunt pro illa vitæ conditione quam sustinent . porrò animum virilem , insignioris disciplinæ judicia , spiritum acriorem , beneficentiamque magis profusam exhibere eos oportet . ad hæc alendi ipsis sunt serui aliquot ociosi , qui præterquam quòd interdum famulantur , nihil aliud agant . unde sibi ipsis obsunt , si majores pennas nido extendant : alteri sanè nocent nemini . nam politiam & imperium reipub . nemo ex iis contingit , qui adeò mirificè sibi placent , quique altiores cothurnos induunt quam fortuna fert . id illorum est negotium , quorum ita cognita & spectata fuit sapientia , ut ad tale munus destinarentur , de qua re postea disseremus .

C A P V T XXII.

De civibus & municipibus.

PRO-

PROXIMVS à nobilibus locus civibus iis & municipibus assignatur, qui non modò civitatis & magistratus jure ornantur, sed re etiam onera perferre valent. deservire autem reip. hos necesse est, in villis, oppidis , aut municipiis suis, in quibus habitant. in Comitatibus haud magno æstimantur, nisi quòd ad publica regni comitia, Parliamentum nempe, legum sanciondarum ergò convocantur . Ex his, quatuor urbes antiquiores, duos oppida designant, cum authoritate suffragandi urbis illius aut municipii nomine à quo delegantur.

C A P V T XXIII.

De plebejis.

SECUNDVM Barones, Equites & Armigeros , maximam reip. procurationem obtinent plebeji ; immò plus operæ insument reliquis omnibus: id quod deinceps apparebit. Eum ego **plebejum** voco , quem leges nostræ hominem legalem appellant , voce in formulis & inquisitionibus tritissimâ, qui statim ut natus est ingenuus est, quique ex fundo suo quotannis summam xxx solidorum sterlingorum potest erogare , hoc est, si rationem suppites præsentis monetæ , v i libras Anglicanas .

Hoc genus hominum apertè profitetur se nobiles non esse, sed honorem & observantiam omnem

omnem illis defert, qui verè nobiles sunt aut esse
præ se ferunt, pluris tamen habentur, quam op-
rarii aut artifices, quibus etiam præponi solent.
opulentii plerumque sunt, familias alunt, & con-
quarendis divitiis acriter incumbunt. nobilium
villici sunt, pecuniarii, nūdinatores, boni patres-
familias, servos pigros & inertes (quod nobiles
faciunt) non habentes, sed qui suum ipsi vidū
& herilis partem aliquam quærinent. ex quo fit,
ut prædivites evadant, & nobilium fundos per-
ditè & profligatè viventium indies possint redi-
mere. quòd si filios suos in Academiis bonis lit-
teris aut patriis legibus informandos curaverint,
aut redditus satis amplos illis reliquerint, unde
absque eo ut opus manib. faciant commodè vi-
vant, mox in classem nobilium eos referunt. Do-
mini appellatio, quæ nobilium est propria, in il-
los non confertur: sed ejus loco nominibus il-
lorum præponimus Goodman quasi bonum vi-
rum dixeris. nam si *Lutherus*, *Finchius*, *Vitus*,
Brunus, vocentur, in colloquiis (qui vicinorum
mos est) boni viri titulo singuli cohonestantur.
quod tamen in magnis negotiis aut in juris for-
mulis usu non solet evenire. in his enim distinc-
onis gratiâ si eques fueris, in hunc modum scri-
bēris: *Dominus Iohannes Finchius eques*: si Armiger,
Iohannes Finchius armiger: si deniq; extra no-
bilium ordinem fueris, *Iohannes Finchius plebe-*

jus.

jus. Armigeri dicuntur, qui tametsi ipsi nobilis fuerint, & in primâ nobilium serie collocandi, gradum altiore sibi non vendicant. Inter agricolas, operarios, infimamque plebeculæ faciem, qui è vulgi gregibus exempti sunt, quasi proprium à nobilibus locum occupantes, plebeji nominantur. Hos Cato ille senex, *Aratores* nuncupat, & optimos cives in rep. talesque, quos esse plurimos rerump. Scriptores laudi ducunt. recenset etiam Aristoteles disertis verbis hoc hominum genus, qui suis rebus ipsi vacant; ad reipub. procreationem & ad judicia non accedunt nisi vocati; his ubi liberantur gaudent; nobilibus & præfectis eam præstant obedientiam quam debent; in bello itinerum laborumque juxta sunt patientes; quippe qui pro dominis, quibus etiam prædia sua accepta referunt, dimicare consueti fuerint, pro fôbole & uxoribus, pro patria, pro laude & gloriâ deniq; in redditum comparanda, præsertim cùm charos se suis dominis futuros & eorum liberis intelligunt, quando in capitib; discriminis pro illorum salute se conjecerint.

Et nobilitarunt isti Angliam virtute suâ, non quod ingenio, imperio, aut viribus, cum nobilibus essent conferendi: sed quia & numero vincent, & voluntati dominorum auscultent, & corporis robore polleant, & labores impigre subeant.

subeant, & denique aut præeuntem aut comitantem pleno gradu animosè sequantur. levè etenim festinant alias, utpote qui rei militaris scientiam haudquaquam profiteantur. Hi quondam arcu & peditatu fuerunt perinsignes, Galliæque adeo universæ timorem virtute suâ incusserunt, potius extrema pro se quique peressuri, quam ut per inertiam equitem aut nobilem desererent, sub cujus signo militabant qui tunc temporis ut plurimum patronus illorum extitit. id quod etiam admittere numquam potuerunt absque ingenti dedecore, rerumque & fortunarum suarum dispendio & jactura, pœnas nimirum meritas ignaviæ & timiditatis exsoluturi. quæ quidem omnia sicut à majoribus suis acceperunt, ita per manus vicissim posteris tradiderunt. Celebrantur apud Anglos plebeji, quemadmodum in Gallia nobiles. mutuis enim cladibus alteri affecerunt alteros, dum hi inde peditatu, inde illi superiores evaserunt equitatu. Ac nobiles plerique omnes cataphractarii sunt, & equo merent, plebeji peditum agmen efficiunt, nobiliumque auspicia sequuntur. pugnâque initâ Duces consenso equo, aut pedibus obambulantes, qui mos R E G V M Angliæ semper fuit, horum copiis sese immiscent, planè diversâ ab exemplis Gallorū ratione, quorum Reges in bello tutissimum facile sibi locum inter

inter equites constituunt: non obscurè (ut facile conjicis) hoc pacto innuentes, quibus uterque plurimum confideret.

Plebeji hominis conditionem facilius intelligas quam etymologiam. Nam ut Neoman eundem accipias cum eo, qui est Youngman/ratio ipsa repugnat: quando Neoman neminem dicimus, nisi qui uxorem duxerit & liberos superperit, atque aliquam autoritatem quasi & estimationem inter vicinos obtinuerit. sermone Teutonico Voncker hominem splendidum aut mediæ conditionis nobilem aliquem solent designare. verisimile est nostrates, quem fiduciam generis sui præse non ferrent, ubi accepissent apud Belgas, inferioris notæ nobiles Vonckeriani appellari, in acie, quasi per ludibrium aut jocum, invicem sic se appellantes, postquam domum rediissent, hoc cognomento gavisos fuisse. quæ vox cujuscunque demum potestatis apud Teutones sit, virum certè nunc apud nos opulentum probeque ex ære suo vicitantem natata est significare.

C A P V T XXIV.

*De quarta hominum specie, qui non
præsunt.*

QVARTA in classe hominum reponuntur capite censi proletarii aut opera (nam illud

illud iis apud antiquiores Romanos nomen fuit) operarii, inopes agrarii, mercatores, propolzi, emphyteutæ, agricolæ fundani: artificum genus omne, sutores, vestiarii, calceolarii, fabrignarii, laterum coctores, & cémentarii &c. istis nullum est in nostra rep. suffragiorum jus; neq; pluris aestimantur, quam quod in partem veniunt eorum, qui dominio subjiciuntur. tametsi in civitatibus & municipiis, ob defectum plebejorum, ex talibus constent xii virūm inquisitiones. in villis etiam æditui fiunt, & cerevisiariae bonitatis exploratores, interdum constabularii; quod munus, utpote rem p. proprius attinens, ab initio tam humilis fortis homuncionibus delegatum non fuit.

Quocirca de rep. popularius loquentib. ejus administratio penes tria hominum genera videtur stare; Principem Monarcham, summum nempe dominum, REGEM puta aut (si scēmina diadema obtigerit) REGINAM, cuius nutu & autoritate omnia reguntur: tum majorum aut minorum gentium nobiles, Regulos scilicet & Dynastas, qui Baronū ordine comprehenduntur, & quos honore dominorum dignamur, Equites auratos, Armigeros, reliquamq; inferiorum nobilium multitudinem: tertium genus è Plebejis conflatur. horū unusquisq; in judiciis, censuris, magistratib. creandis, tributis indicendis, ipsisq; legib. sciscendis autoritatem obtinet. id quod deinceps exponemus.

DE
REPVBBLICA ET ADMI-
NISTRATIONE

ANGLORVM

LIBRI SECUNDI

CAPUT PRIMUM.

Leges Regni Anglicani definiuntur in genere, & dividuntur.

Leges Anglicane duabus in rebus maximè versantur: judicio & usu sive praxi.

In illo spectantur { *Personæ,* { *Indices.*
 { *Locus,* { *Inreconsultus.*
 { *Res &*
 { *Modus.*

In hoc personæ simul cum ipsorum officio occurunt considerandæ. sunt autem personæ, tabelliones publici, advocati, & legatæ, quibus illud incumbit ex officio ut causas ad sententias examen expediant. Tabelliones

D

tabelliones

liones publici, lites in judicio pendentes in causa redigunt, actiones instituant, fori dictata, relationes, & sententias, scriptis consignant. *Advocati* utpote in juris doctrina benè versati causam Jureconsultis adornant. *Legulej* usi & experientia magistra edocti, quis cuique foro conveniat litium persequendarum ordo & modus, formulas inde super clientum suorum negotiis acquirunt; horum postulationibus invigilant, ne per incuriam ex mora dampnum sentiant; sportulas & honoraria pro fori consuetudine persolvunt; remque ad judicii calculum subcundum præparant.

Loca, quæ judicio deserviunt, ipsa sunt fori, in quibus leges sententiæque feruntur: Parliamentum, Cancellarii Curia, Subsellia Regia, Aëta Forensia, Quæstorium, Pupillorum Curia, Camera stellata, libellorum supplicum Curia, & Ducatus Lancastrensis.

* *Jus & æquum ferendis legibus materiam suppeditant.*

Modus ipse nunc sequitur.

C A P V T I I .

De Parlamento ejusq; potestate.

IN comitiis Parliamentariis posita est omnis augustæ absolutæque potestatis vis. quippe quem-

quemadmodum robur & virtus Angliae dicuntur in acie residere, quia illuc eum dynastia cætera que nobilitate plebeque Rex ipse adeat: ita quoties in pace de rebus arduis deliberatio incidit. Dynastæ Reguli que præstantioris in repartis vice defunguntur; equites, armigeri, nobiles, & plebeji, reliquæ multitudinis locum obtinent; cleri nomine conveniunt præfules: mox animam quasi & colophonem addit jussus Principis. Quod bonum felixque Regno totique Reipublicæ sit monent, simulque super eo consilia communicant; tum post benè longum deliberandi spatum inter recitatâ pro more loci schedulâ, & in utrâque domo rationibus agitata, scorsimque ambarum partium calculis comprobata, Regio demum assensu confirmatur: quodq[ue] sic gestum est, Principis & universi Regni factum interpretamur. proinde nullus postea cuiquam oboriri debet querelæ locus; sed quia rescindi amplius non potest, & promulgatis semel legibus omnes tenemur acquiescere, firmum stabile & S A N C T U M appellamus; & legis apud nos vigorem habet, quicquid hujusmodi consensus perfecerit.

Parlementaria comitia veteres leges jubent esse irritas, novas inducunt; præsentibus juxta ac futuris modum constituunt; jura & possessiones hominum privatorum commutant, spurios

D 2 natu

natalibus restituunt; cultum divinum sancti-
nibus corroborant; pondera & mensuras vari-
ant; jus in Regno succedendi prescribunt; incerti
juris controversias dirimunt, ubi nihil lege cau-
tum fuit; censum agunt; capitationes & vectig-
lia indicunt; delictorum gratiam faciunt; affli-
ctas & majorum sceleribus perditas familias eri-
gunt; vita necisque potestatem in eos obtinent,
quos ad hujusmodi disquisitiones Princeps avo-
caverit; atque, ut concludam breviter, quicquid
in centuriatis comitiis aut in tribunitiis popu-
lus Romanus efficere potuisset, id omne in co-
mitiis Anglicanis, tanquam in cœtu Principem
populumque repræsentante, commodè transfigi-
tur. interesse enim in illo conventu omnes in-
telligimus, cuiuscunque amplitudinis status aut
dignitatis, Princepsve aut plebs fuerit; sive per
teipsum hoc fiat sive per procuratorem. nam
omnibus peræquè gratum esse oportet, quic-
quid ex Senatusconsulto Parliamentario profe-
ctum est, ut quod pro imperio & potestate de-
cernat serenissimorum Principum majestas, E.
piscopi Regulique, Equites & Cives, qui eò à
provinciis & municipiis ablegati plebē referunt.

In legibus condendis aut omnes in eandem
sententiam descendunt; aut major numerus, ad-
hibito prius assensu Principis. Qui munus
aliquod in comitiis obeunt, sunt Oratores, Scri-
bz duo,

bz duo, quorum alter domui superiori additus
alter inferiori, ipsique Arbitri. Oratoris est
schedulas quæ in Parlamento exhibentur ver-
bis ornare & proponere. à R E G E quippe R E-
G I N A V E huic officio deputatur, tametsi volun-
tate domus approbetur. Scribæ Parlamento
sunt ab archivis, & Senatus consulta custodiunt,
tam quæ prælo excluduntur, quam quæ propter
hominum privatorum utilitates in vulgus non
emittuntur. Arbitrium penes illos est, quos do-
mini civesque peritissimos esse legum compo-
nendarum artifices censuerunt super ejusmodi
negotiis, quæ in schedulis proponuntur, quæq;
illorum judiciis dispiciantur.

C A P V T III.

De Parlamento habendo modus.

P R I N C I P I S accersitu per literas statu die,
quasi x l plus minus dierum curriculo in-
terjecto, ad comitia evocantur, Duces, Marchio-
nes, Barones, cæteriq; sive Ecclesiastici sive Po-
litici domini, quibus suffragandi jus est. quin-
etiam rescripta Principis ad singulos provincia-
rum Vicecomites ablegantur, ut factâ in con-
ventu provincialium electione duorum equi-
tum, hi vicibus illorum surrogentur, disceptent,
& totius provinciæ nomine sententiam interpo-

D 3 nant;

nant; porrò oppida vrbesque singulæ, quæ anti-
quitus municipes ad Parliamentum emittebant,
sic agere delectum eorum jubentur, ut posthabi-
tâ cunctatione omni possint se in primo comi-
tiorum die præsentes sistere. Equites, qui causas
provincialium procurant, à plebe nobilibusque
designantur, qui statu die in eum finem conve-
niunt. Quod si cuiquam abesse per id tempus
contigerit, illi suffragandi jus nullum est. in ple-
be eos recensitos volo, qui solidos x l in singu-
los annos de censib. propriis queant expendere.
His itaque in unum coactis, duo, qui plurimum
calculis fuerint approbati, *equites Parliamentari*
eliguntur. contumili ratione ad hoc munus in
ipsis vrribus municipes creantur.

Conveniunt in senaculum superius Princeps
exterique Dynastæ trabeati primo comitiorum
die, ubi postquam rem divinam fecerint, præsen-
tium nomina in tabulas referuntur; quique vel
morbo sotico impediti, aut justis de causis
(quas aestimandi arbitrium est) interesse ipsis non
possunt, de præsentibus aliquem *procuratorem*
sibi adscribunt: unde omnes per se vel per pro-
xeneten suum adesse illic intelliguntur, Princeps
inquam ipse, Barones, Archipræsules, Præsules-
que, & (monasteriis nondum dirutis) Abbates,
qui suffragium in comitiis obtinebant. Locus,
in quem conveniunt, tapetibus & picturis texti-

libus

libus splendide obducitur, soliumqRE di-
gnum in medio conspicitur. demissiore in loco
REGE proximus sedet *Cancellarius*, Principis
orator & interpres. dextrum latus Archiepiscopi
Episcopique, sinistrum Duces & Barones occu-
pan. inter utrumque ordinem medii sunt con-
fessus judicu, qui sunt RECI ab epistolis, &
Cancellario ab archivis, laneis de more saccis in-
fidentes, ut sicubi de jure controversia oboriatur
aliqua, aut de literis que hinc inde inter Principes
militantur, de quod iis, que in senatu geruntur (ne-
que enim suffragari cuiquam horum licet) appo-
lite respondeatur. atque hoc *superius senatu-*
lum nuncupatur, in quo pro se prius singuli, de-
inde pro illis etiam, quorum vices represen-
tant, ubi ad quæstionem ventum est, consen-
sum dissensumque suum, PLACET,
NON PLACET, quam paucissimis
exprimunt. Interea *equites municipesque*
Parlementarii (id enim illis nomen inditum
est, & numerum quasi ccc aut ccc plus
minus hominum conficiunt) in aliud
conclave viritim convocantur; qui postquam
cujus provinciæ oppidive mandato rem ge-
rant rite interrogati fuerint, illico virum ali-
quem idoneum & discretum jubentur elige-
re, qui *Comitorum Rogator* sit, cumque coram
Principe sistere.

Quo semel peracto , comitantibus universis ad septum quoddam in imâ parte supremi sensuli collocatum, ibi Principem commendat, & sibi semper aliquid decesse causatur , quare tanto oneri ferendo impar sit, Principemque rogat, ut illos ad eligendum alterum impellat. Ad hæc Principis verbis respondet Cancellarius , eumq; tantum encomiis effert quantum ipse se vituperando depresso rit, gratiasque plebi agit, quod tam prudentem circumspetum & discretum virum elegerint, & abire interim jubet de legib. pro salute reip. deliberatum . Tum *Rogator comitiorum* plebis nomine R E G I supplicat, ut conclave inferius immunitatibus & privilegiis antiquis perfruatur; ut, si liberè sententiam in quacunque tandem redisputanda dixerint, R E G I M A I E S T A S id ipsum non ægrè ferre nec propterea succensere dignetur; ut si forte in illo casu aliquis deliquerit, aut quod dedebeat dixerit feceritque, aut aliquem eò loci convocatum offenderit, pro vetustâ consuetudine, pœnas de illo reposcant; ut si dubium occurrerit, unde consilio colloquioque R E G I s aut Baronum opus fuerit, eo uti liceat: quibus præter fraudem plebis nomine se gavisuros spondet, curamque insuper eam adhibituros, quam fidos & peramantes in Principem subditos adhibere necesse sit. Cancellarius pro eo ac videbitur verbis

rc-

regii respondet. Atque his negotiis sic transi-
gendi unus dies interdum biduum absumitur.

Præter Cancellarium adest *avaryus* quidam,
qui schedas legit, ex quo *Parliamentarius* appelle-
latur. quicquid namque in consultationem ve-
nit, scripto priùs excipitur, dein, utrum anti-
quanda suffragiis an accipienda lex sit, in utram-
que partem differit. quo peracto, aliz rursus
schedulæ publicè recitantur. quòd si quas semel
aut bis perlectas esse contigerit, adeoque judiciis
illorum nonnihil adprobatae videantur (adhibi-
ta etiam quando opus fuerit aliquâ verborum
aut sententiarum castigatione) sciscitatur ab il-
lis Cancellarius, si tabulas ea de re conficeret hoc
est in membranam referre placuerit. ita tertium
lectâ schedulâ consertisque sermonibus agitatâ,
Cancellarius querit, si rem suffragiis committe-
revelint, & percupere se antuentibus, *En legem*
super bac vel illa facti specie vobis propositam, in-
quit, *diserteq; pro more hujus loci in hac domo pro-*
mulgatam, velitis jubeatis eam vestro consensu
scitam esse & confirmatam annon? Direptis
igitur suffragiis ita acceptam improbatamque es-
se accidit, ut major minorve calculorum multi-
tudo decreverit, & si in suadendâ lege pars major
vicerit, statim schedulæ *avaryus* in hæc verba
subscribit, *SOIT BAILLE AVX COM-
MUNIS*, cumque opportunum videbitur, hujus-

modi schedulas , quibus assensi sunt, per ali-
quot ex illis, qui saccis laneis insident, ad ple-
bem perferti jubent, qui petitâ prius venia
domum ingressi , Comitiorum Rogatorem
honorifice sic compellant : *Insignis Domine
Orator, Senatui Patribusque authoribus hoc
expedire Reipublica videtur, ut hoc vel illud
consultum (simul summa rerum capita desi-
gnat) legis vigorem habeat, vosque plurimum
rogatos volunt, ut mature quid opus facto sit,
in commune consulatis. quo dicto confessim
abeunt.*

Illi ubi discesserunt, rursus opertis foribus,
quid dixerint, Orator domui exponit, & nisi
aliis negotiis interim distineantur, senten-
tiam illorum super illâ schedulâ diligenter ex-
quirit. Consimili etiam modo sedens in sub-
sellio quodam eminentiore Orator, ubi ab
omnibus spectari possit, scribam suum aut *av-
yvawm* verius habet, cui id muneris datum est,
ut schedas vel in ipso concilio propositas, aut
eò à Baronibus ablegatas, renunciet. siquidem
utrique domui potestas semper æqua con-
ceditur, quod æquum videbitur proponere, seu
novam legem sciscere sive rescindere anti-
quam voluerint. ter diebus per triduum singu-
lis super recitatis schedulis consulitur, prius
quam ad questionem deveniatur. Inter dis-
sezen-

serendum consulendumque ratio per insignis
in senaculo inferiori observatur. aperto ca-
pite surgens, aliquid ad rem allatus intelligit.
ubi plures stare cōperint, quem pri-
mum stetisse animadvertisunt, illum præcipue
audiunt, tamen si alius rogatum alius abroga-
tum legem venerit. etenim Oratorem qui-
libet, non alius alium alloquitur, quod præ-
ter morem fieret. abhorret quia etiam ab o-
mni consuetudine, ut aliquem saltem nomi-
ne designes, (absque eo quod periphrasi in-
terdum denotes; verbi gratiā, *Qui suā dis-
fusivē, hanc illam, rationem adduxit*) cuius
partes ipse infirmas. atque ita perpetuā oratio-
ne & non per dialogos interpolatā pergis ad exi-
tum usque perorando.

Qui semel orationem habuit (utut statim
confutetur) eodem die respondere non po-
test, etiamsi sententiam mutare vellet. ita-
que bis in die circa idem negotium nemini
permisum est verba facere, ne eā fortas-
sis occasione solidum diem altercando quo
obstreperi consumerent. postero die licet,
sed & unicā tantū vice. opprobria aut di-
cteria invicem ejaculari fas non est, id præ-
ter usum esse reclamantibus universis. quin-
imò ipse factum observavi, ut qui ver-
bum immodestius aut concitatius aduersus
Prin-

Principem aut Senatum effutiverit, non interdici oratione modò verùm in turrim confessim abripi. unde in tam confertâ multitudine & in tantâ animorum & volūtatum dissensione haud temerè parem sermonis parsimoniam modestiamque reperies. nihilominus blandâ comique oratione rationes suas pro eo ac possunt ac res postulat vehementesque instituunt.

A meridie comitia amplius non habentur. Oratori nulla est perorandi potestas. cæterum ubi semel lecta est schedula, quam brevissime simplicissimeque çam enarrat. id munera deum pertinere omnes arbitrantur.

Si populus ratum habuerit, cuius patricii autores extiterunt, tali subscriptione confirmatur: **L E S C O M M V N S O N T A S S E N T E S.** vicissim, si Senatus id ratum habuerit, cuius populus author fuerit, communi calculo contestatur: **L E S S E I G N E V R S O N T A S S E N T E S.** quando Senatui Populoque idem non convenit, diliguntur ex utraq; domo nonnulli, qui super proposita quæstione disceptent, mutuoque sententias suas exponant, tum postea alter alterius opinioni ut plurimum adstipulatur.

In concilio superiore vota sua pro se quisq; facit, atq; eorum nomine quorum vices quisq; sufficit. ubi Cancellarius quæsivit, num rem suffragiis tentari velint, post renunciatam ter sche-
du lam

dulam, PLACET, NON PLACET, afferentibus singulis, absq; disputatione vberiore, prout pluribus visum fuerit, sic pergitur. in senatu inferiore nulli sive equiti sive municipi electo suffragium suum alteri conferendi jus est. eorum qui præsentes adfuerunt ratio solum habetur, apud quos pars major semper obtinet. renunciata bis (pro more) schedulâ, scriptis deinde consignatâ, repetitâ postea & satis agitatâ, Orator percontatur, an caput negotij punctis & suffragiis cerni expertant. ubi annuerint, sublatâ in manibus schedulâ ait: *Quotquot petitioni adgnierint abnuerintve, clare affirmanto.* tum, quibus arridet legis promulgatio, ETIAM, quibus displicuerit NON veciferantibus, è majore acclamatione vel de antiquatâ lege vel de acceptâ cognoscitur. quòd si adhuc non satis constet utra pars vicerit, diremptis mox suffragiis Orator interloquitur: *Qui legem sciscendam censetis, descendite, & qui non ferendam, accumbitote.* hinc secernunt se in partes, & pro suffragiorum numero legis postulatio valet aut rescinditur.

Vsu venire interdum solet, ut parte aliquâ schedulâ comprobata, super alterâ dubitatio suboriatur, quæ si eximeretur, per paucos foret habitura adversarios. quamobrem arbitros ex utrâq; hominum classe, tum qui ferendam tum qui non ferendam judicaverint, ad colloquia seponunt,

ponunt, qui super eâ re amplius cognoscant, quisque difficultatem omnem amoveant, & deinceps eius rei sicuti gesta est formam ad ceteros referant. qui tametsi maximè inter se conspirent, reliquæ domui præjudicium nullum afferre possunt. nam postrema promulgationis vice (arbitrorum consensu haud quam obstante) ratum id illi pro libito irritumve habent.

Itaque hoc pacto fit, ut nulla promulgatio, Decreti, Constitutionis, aut Edicti Parliamentarii, viam sortiatur, donec utraque domus assensum præbuerit. immò neque haec tenus subsistit, nisi PRINCEPS ipse, ultimo confessus die, augustam purpuram induetus, & frequentissima nobilium coronâ sti-
patus, Oratore unâ cum universo populi cœtu ad septum accedente, & summas gratias simul cum Cancellario Senatus Populi que nomine referente, pro eo quod tantam Reipublicæ administrandæ rationem PRINCEPS habuerit, ut ad ardua status universi negotia constabilienda reformandaque ipse convocaverit, assensu suo confirmet.

Ibi verò Cancellarius regiis verbis Patriis ceteroque Populi cœtui gratias agit ob fidem industriamque in publicos usus erogatam, quibus, ut quæque fert occasio, se respon-

sponsorum promittit, simulque se paratum es-
se, qui justam animi sui sententiam, transfa-
ctis in Parliamentaria convocatione negoti-
is accommodet, quod animam quasi vitamque
ab authoritate Regia & unanimi Regni spon-
sione emanantem statuta hauriant. Tum
cujusque Constitutionis caput & titulus hac
quasi formâ recitatur: DECRETVM
EST &c. DECRETVM EST &c.
simulque observatur, quod PRINCEPS
dicto comprobet. nam in hujusmodi sic ait:
LE ROY aut L A R O Y N E L B
V E V L T. habenturq; tum consummatae Regni
Anglicani Constitutiones, & quam fieri potest
opportune typis excuduntur, nisi in eo ge-
nere sint, ut apud Romanos, quæ privile-
gium aliquod cuique privatæ personæ in-
dulgent. solent enim ista exscribi solum &
Parlementario sigillo communiri. Quibus
PRINCEPS derogatum vult, haud plu-
ribus verbis utitur, quam L E R O Y aut
L A R O Y N E S' ADVISERA; quæ pro-
pterea extincta penitus abolitaque censem-
tur.

Hæc est præscripta supremæ augustissimæ
que totius Angliae Curie forma, cuius autho-
ritate, quod antea monui, cuncta apud nos
confirmantur, quæ recensui hactenus. ne-
que

que alius aliquis modus supereft, quo vel vitam
membra aut fundos cujusque hominis Angli
quisquam eripiat, nisi aliquid prius in eâ causa
sanctum fuerit. Nunc age de partibus se-
orsim consideratis paulisper, si placet, differa-
mus.

C A P V T I V .

*De Monarchâ, Rege Reginâve
Anglia.*

PRINCEPS (quem ego nunc & anteaç sa-
pius Angliae Monarcham appello) REX
REGINAVE summam pacis belliq; denunciandi
potestatem habet. bellum indicit, fœdus aut in-
ducias rursum paciscitur, vel suo vel consilii san-
ctoris arbitratu. Sanctius consilium è Nobili-
bus, Baronibus, Equitibus, Armigerisque, prout
libet, colligit, qui in dies singulos aut quoties
necessitas postulat super gravissimis regni nego-
tiosis deliberatum conveniunt, ut deinceps Prin-
cipi quam optimè consulant. quibus ille si vide-
tur aut universis aut aliquibus summa legatio-
num capita ab exteris Principibus profecta ex-
ponit; literas ad ipsum aut ad eos qui ipsi sunt ab
epistolis suis allegatas communicat; in utrisque
quicquid tacitum vult apud se solum retinet, ta-
met si interim sacramento consiliarii obligentur,
quot-

quotquot in illum cœtum cooptantur. Quā
in re absolutissimum est præ Venetorum ducatu
aut Lacedæmoniorum principatu hoc Regnum
Angliæ.

Militæ quoque & in castris Princeps absolu-
tam potestatem nullis legum repagulis coerci-
tam habet. ejus placita vim legis sustinent. si-
ne aliqua processus judicarii formulâ, hos mor-
te mulctare potest, illos pœna, ubi quid delique-
rint, corporis quantumlibet castigare. Usur-
pari quoque interdum ista suprema authoritas
solita est, antequam belli facies se aperuerit,
in subitis nimirum rebellium motibus, sed bonis
& cordatis viris parùm approbata, qui malum
talis exempli exitum animo prævidentes, lege
potius quam armis litem decerni voluerunt.
Absoluta hæc potestas *Castrensis* appellatur, quia
semper fuit eritque apud militum turmas oppi-
dò necessaria. nam quid facias obsecro, ubi tem-
pus locusque, telæ judicariæ moram non ferunt,
& ejusmodi se exhibet negotium, quod vindic-
tam flagitat, ut miles debito obsequio cultuque
contineatur? absque quo rem Imperatorum
quisquam magni momenti unquam per-
ficiet.

Ab authoritate principali pendet, publica
monetæ æstimatio, quæ ejus imagine tituloque
excluditur. forma, pondus, argenti puri aut im-

E

puri

puri fusio, ad nutum etiam solius Principis spe-
ctant. nam cui tandem plus quam Principi fi-
dem populus adhibeat, quando pecunia signata
metalli pretium & pondus nata est demonstrare,
quod effigie ipsâ & notâ Principis satis indicatur?
quod si populum dolo circumvenire, & pro auro
aut argento aurichalcum exhibere, aut supra ju-
stum pretium nummos augere velit, ipse fallitur,
dum alios per fraudem decipere machinetur. eâ-
dem quippe ratione census & redditus suos re-
fundunt, & illum deniq; ad cariorem annonam
adgent, sic ut debito talento inæqualis propor-
tio compensetur necesse sit. est enim recta &
definita inter copiam & egestatem rerum habi-
tudo, quemadmodum in pecuniis ipsis.

Cætera mensuræ genera sive aridorum sive li-
quidorum, non edicto Principis, sed Senatus-
consulto Parlamentario conformari aut mutari
consueverunt.

Potestatis Monarchicæ leges relaxandi jus est,
ubi æquitatis benignitas moderationem pati-
tur; quin & gratiam pœnæ in delictis faciendi,
ubi ad fiscum res spectare dignoscitur. cæterum
in actionibus publicis aut popularibus, ubi inter
Principem & delatorem per partes mulcta adju-
dicatur, suam duntaxat remittit. quando actio
criminalis per viam inquisitionis intenditur.
(quod hodie *ad instantiam Principis dici solet*)

sub

Sub hujusmodi formulâ reo condonatur, modò
stetrellus in Curia, id est, dummodo delinquentis
in posterum nullus objiciat aliquid. quo sit, ut
quamvis indulgentiam à Principe nactus fuerit,
si tamen is qui damno affectus fuerit personam
accusatoris sustinere voluerit (Anglicè vocatur
the Appéale) quod in quibusdam casibus admit-
titur, impunitatis concessio nihil conducat.

Abs donatione Principali emanant prima-
ria & suprema *Officia & Regni Munera*, tam ad
judicia, quam ad dignitatem, sive ad clerum
denique aut populum spectantia. quinetiam
decimas & primitias proventuum Ecclesiastico-
rum Princeps percipit: exceptis Academiis, &
collegiis quibusdam.

Formulæ etiam omnes, sive brevia, senten-
tiarum executiones, mandata, à regio nomine
proficiscuntur.

Et in Anglia (sic loquimur) subditorum vita
& membra ad solum Regem pertinent. id si ex-
plices, perinde est ac si dicas; jurisdictione modica-
ne dum maxima cuiquam præterquam REGI
competit nemini. indeque opinor natum, quod
quoties pro vita aut membrorum mutilatione
aliquâ causam in judicio dicimus, corona jura tra-
ctare perhibemur, quando in alterius nomine,
quam qui coronam regni gestat, talia fieri nullo
modo possunt.

Similiter ignoscendi potestas Principum nostrorum est peculiaris, tametsi anteactis temporibus Palatini Comites quidam, Cestrensis, Dunelmensis, Elyensis, & limitanei Walliae Reguli, hoc ad se jus attraxerunt, quorum potestas hodie omnis evanuit.

In Principis peculio tutela pupillorum pupillarumque est. Neque ejus injussu nuptias contrahunt, qui fundos fiduciæ contractæ nomine concessos ab eo in capite (ut cum Jurisconsultis loquar) occupant. Præterea custodia idiotarum morbiique vitio insanientium omnium ad ipsum pertinere dignoscitur. Hoc per consensum trium ordinum in Comitiis Parliamentariis semel impetratum, (tametsi malè non nihil in rem publicam invexisse, adeoque ab omni ratione alienum esse existimatur) regniisque imperiali diademati connexum, dissolvere tam quisquam potest, quam clavam è manibus Herculis extorquere; justeque administratum non hercle video quid secum afferat incommodi.

Supersunt etiam hujus ordinis consimilia iura privilegiaque, quæ *Regalia* appellantur, quæ in codicibus Jureconsultorum nostrorum uberiori reseruntur.

Atque (ut rem conficiam) vita caput & authoritas in Principe est omnium, quæ in repub. Anglicana geri solent: neminiisque major cultus

aut

aut reverentia, quām ANGLIÆ REGIBVS exhibetur. Eum nemo alloquitur, nisi in genua procidens: nemo inter epulandum in mensa ministret, nisi sub specie adorationis quasi omnesq; regni incole coram eo capita aperiūt. iñò in Camera præsentia, ubi augustum curule collocatur, nullus ambulare, nullus (etsi absente REG.) ibi loci permanere, nisi nudo capite unquam audebit, præsertim regni subditus. nam exteros advenasque pro more gentis suæ facile excusamus; id quod ab humanitate nostrâ profectum est.

C A P V T V.

Quibus in rebus respub. à se maximè invicem dissent.

POST QVAM igitur de Parlamento satis disscruimus, in quo omnis regni vigor, hoc est, REG. Senatus, Populiique, repræsentatur, deque REGE ipso animâ nimirum & summo Reip. gubernatore; jam, quemadmodum ab hoc fonte emanet in cæteros artus vis & potestas ad temp. in diversis partibus benè temperandam, opportunus hic est (ut mihi videtur) enarrandi locus.

Principiò rerump. omnium commune est, ut quinque potissimum in rebus vel sibi ipsis con-

E ,

veni-

veniant, vel cum aliis comparatæ diffideant. I. in legibus nimirum fisciendis. II. in bello gerendo aut in foederibus cum hoste feriendis III. in censu publico procurando. IV. in magistratibus creandis. V. & in justitiâ denique administrandâ. Primum tertiumque ab ipso REGE in Parlamento, secundum & quartum ab ejus absoluta solum authoritate peragitur. Superest ut quintum explicemus.

C A P V T VI.

Tres esse judicij formas in Anglia.

EX usu patrio & Angliae consuetudine invaluit, ut tribus potissimum modis sententiae quæ sumnum controversiæ finem imponunt prouincientur: in comitiis Parliamentariis, in certamine singulari, & in juridicis conventibus.

C A P V T VII.

Iudicium Parliamentarium.

Modus sententiæ in Parlamento ferenda, sive inter privatos sive Principein inter & privatum, sive civiliter agatur sive criminaliter, super hereditatem an super feudum lis oriatur, ne latum quidem unguem ab eâ, quam modò dixi, ratione discrepat. nam litis summa paucis ia-

sch.

shedulâ comprehensa, ter in domo renunciat, cui Senatus Populusque assensum præbent, denique ultimò accedit ad stipulatio Regia. Ceterum rara est hujusmodi schedularum, ut illic transigitur, ad probatio. nam augusta illa Patrum Municipumque corona, quum multis gravibusque regni negotiis avocetur, privatorum litibus & controversiis haud lubenter vacat.

C A P V T VIII.

Iudicium ex duello.

DVELVM nunc dierum non admodum frequens est, partim refragantibus Papa cleroque, & tanquam scelestum quid execrantiis (quibus elapsis retrò seculis, clientelam obsequiumque diu exhibuimus) partim quoniam, ut sermo, sic mores, judiciarii processus figura, quæque in judiciis adhiberi solent, hoc habent, ut cum tempore indies commutentur. sed tamen in desuetudinem penitus abivisse, nondum potui intelligere, & propterea emortuum non sentiet esse, ubi quis efflagitaverit. Forma in Britoni Commentariis refertur.

C A P V T IX.

Iudicium inquisitionis sive duodecemvirus: de tribus partibus ad judicii constitutionem pertinentibus.

E 4 PRIO-

PRIORES illæ duorum judiciorum species
absolutæ planè sunt, neque per appellatio-
nem rescinduntur, quemadmodum neque ea,
quæ per judices in conventibus suis explicatur.
quandoquidem verò judicandi forma, quâ hîc in
Angliâ utimur, non parùm ab ea est diversa, quæ
vel in Galliâ, Italiâ, cæterisq[ue] locis, ubi civilia
Romanorum jura vigent, usurpantur; non abs
re alienum fuerit, extra propositum negotium
aliquid adjicere, quò quæ à me dicentur postea
facilius intelligantur.

Actiones Anglicè *Pleas* appellamus, & pa-
rum latinè *placita*, nō men ex abusu trahentes.
nam eam demùm sententiam, quæ rem uni-
versam definit, multo verius *placitum* aut *actum*
dixeris. quod Galli rectè intelligentes, suprema
judicum suorum decreta suâ lingua *arreste* aut
arrest vocant. sed nos actionem ipsam *placitum*
dicimus, non sententiam; & *placitare* satis ine-
legant pro agere aut litigare.

Sed duorum, qui in omni judicio solent con-
tendere, alterum actorem, & in causis criminai-
bus (si accusatorem se profiteatur) partem ap-
pellantem, ipsumq[ue] accusationis negotium,
appellationem dicimus: alterum, (qui excipit) re-
um, & siquidem criminis alicujus arcessitus fue-
rit, *captivum*: neque enim alia ratione licebit
cuiquam causam agere, nisi priùs se *captivum* de-
dat.

dat. Judex apud nos Judge dicitur. Sed tamen eos, qui sententiam capitalem pronunciant, qui-que reum aut absolvunt aut condemnant, judi-cum nomine non insignimus, sed duodecemvi-rum; qui mos etiam in negotiis civilibus juxta ac criminalibus peræquè observatur.

C A P V T X.

De Actionibus.

ACTIONES aut verius accusations *Coro-*
na Placita vocantur; suntque ejusmodi o-
mnes, quibus vitæ periculum aut membrorum
damnum cuiquam intentamus: & si rem ipsam
altius introspicias, haud vanum nomen illis in-
ditum reperies. etenim, si apud te cogites, atque
in animum tuum inducas, vitam corpusque tu-
um in arbitrio & potestate principis legumque
esse posita, quoties sit ut subditorum aliquis vitâ
spoliatur aut malè mulctatur, protinus ipse Rex
damno afficitur, & justam habet inquirendi cau-
sam, quo pacto subditus ad id infortunium de-
venerit. rursùm, quoniam sollicitudini Princi-
pis incumbit, ut rem publicam sibi concreditam
benè regat, vitam opesque subditorum tueatur
& defendat, qui contra fecerit, & per vim pacem
interturbaverit, in commissum incidit: ideoque
ubi quis ex sententiâ duodecemvirum sic deli-

E 5 quisse

quisse censebitur, tum ad Principem res spectare incipit; & quisquis pro captivo causam dixerit, increpabitur, tanquam qui adversus Principem perorasset. Nihilominus captivo permisum est, ut omnes rationes & exceptiones afferat, quæ ad causam suam sustinendam maximè valent: dumque pro se agit, attentè beneboleq; interim audiatur. sed ubi alicujus criminis réus postulatur, patronum aut defensorem (quem tamen in civilibus negotiis, ut puta profundis, censu, jure aut possessione, etiam adversus Principem, litigans foret habiturus) nullum conduceat.

Actiones civiles bifariam dividunt. nam in rem vel in personam intenduntur. *Personales* sunt contractus, injuriarum actio. *Reales* aut possessionem attingunt, aut possessionis tuendæ gratiâ inventæ sunt, aut in ipsam rē quas nos *juris formulas* appellamus. nam quod ex jure Quiritium actio formulaq; patrio sermone *Writte* dicimus, morem græcorū etiam in hoc imitati, qui verbū verbo reddentes nominant γεφν. id nos breve sed invenusto vocabulo nūcupamus. & veluti veteres illi Romani. actiones alias ex jure Civili, ex jure Prætorio alias (Prætor siquidem dabat actiones & formulas actionum) derivabant: ita apud Anglos consimilis planè est mos. est enim ubi è Cancellaria, est ubi è Curia communium Placitorum & subselliis regiis delumi soleant.

CAP

C A P V T X I.

De principiis Tribunislibus & Curiis.

HISTORIAS veteraque Regni monumen-
ta non incogitanter perlegenti occurrit,
curias & fora antiquitus Regum præsertim à Gu-
ilielmi Risi temporibus aut non ita multo pòst
semper in Comitatu fuisse. quod ubi molestias
sumptusq; populo creasset, Senatusconsulto de-
cretum est, ut judicia loco fixo stabiliq; dchinc
celebrarentur, longoq; tempore in *aula VVest-*
monasteriensi haberi consueverunt, quam ille
Palatii sui aulam exædificaverat. ibi Tribunalia
visuntur tria. ad dextram, ubi limen ingressus fu-
eris, *Curiam communium Placitorum* aspicis: il-
lic civiles causæ perorantur. hinc ubi ad extre-
mum perveneris, *subsellia regia*, in quibus nego-
tia criminalia quotidie tractantur. levaque in-
de supremus Angliae Cancellarius sedet. archivo-
rum regis custode cinctus, cæterisque Romanæ
jurisprudentiæ Antecessoribus Cancellariæ ma-
gistris; latinè fortassis haud incommodè *Affesso-*
res interpreteris.

C A P V T XII.

De temporibus, in quibus jus dicitur: de Can-
cellario Angliae & Cancellariâ.

SYB.

SVBNASCI potest interim prima dubitatio,
Quomodo Anglia universa in maximam lon-
gitudinem latitudinemque protensa, tot comi-
tatus provinciasque in se complectens, coram
tribus Tribunalibus negotia sua possit expedire.
altera, quum *subsellia regia* in causis criminalib.
cognoscendis, *communiumq; Placitorum Curia*
in civilib. agitandis exerceantur, quis reliquus
sit Cancellariae locus?

Quod ad priorem questionem attinet, eò
magis videbitur difficiliore enodatione perple-
xa, ubi fora non semper immò neque per anni
trientem aperta dixero. cæteris enim civitatibus
& rebus publicis ad forum judiciaque (unas feri-
as, messem vendemiamq; si exemeris, aut urgen-
tem aliquam per quam recludi ea necesse sit oc-
cationem, quod *Iustitium* appellant) patentib;
bus, contrà apud nos rarissimè aperiuntur. id
quod quatuor duntaxat anni vicibus (qua ter-
minos appellant) fieri consuevit: circiter d. cen-
dum à festo Michaëlis per v aut ad summum v t
septimanas: elapso ab ipsis natalitiis mense, heb-
domadas i i: diebus x v i i à festo resurrectio-
nis interjectis, tres septimanas & dies residuos: ul-
tra sextiduum denique aut septiduum plus mi-
nùs à sabbatho Trinitatis, duas septimanas & dies
reliquos. extra hanc descriptam temporis pe-
riodum nulla est vel causas dicendi vel actiones
in quen-

in quenquam intendendi præbita consuetudo.
Hoc per exiguum temporis intervallum, & ad unum locum destinatum, populo per quam injuriosum videatur, qui justitiam tam lente exhibendam sine gravissimo dispendio expectare non potest. Huic ego objectioni deinceps acuratus respondendum statui, interea loci responsum illud Catonis obstrepentibus os obturabit, quod ille roganti cuidam, ut fora perinde ac theatra linteo velamine contegerentur, quo actores reique causis commodius absque sanitatis suæ præjudicio (Solis quippe radiis in capita eorum Romæ ferientibus) perorarent, Nequaquam vero, inquit Cato. nam quod me spectat, optarem potius, ut quæ ad forum iter est, ferreis muricibus inductum esset, ut ferramentis illis acuminatis tam dolerent pedes quam caloribus ardeant capita: ociosos nimurum eos arbitratus ardeliones, & reipublicæ infestos, qui contentionibus adeo stuperent. nam qui laboribus & paci se darent, lites domi magis vicinorum & cognatorum arbitrio extinetas mallent, quam pecunias suas procuratoribus & advocatis (quos nos legum consultos & servientes dicimus) impendere. eos ille cives reip. utiles duxit, qui domesticis negotiis invigilant, non qui formulas sectantur, & tendis litibus incumbunt, homines quantavis miseriâ & incommodo digni.

Ad

Ad alteram de Cancellariâ propositam quæstionem sic habeto. Leges nostræ, quæ jus patrium sive municipale dicuntur, quasi jus civile dictas, *æ Codicis ius*, quod jus summum interpretabantur, nituntur; earumque *æxiuata* ita rigidè sumuntur, ut à vocum tenore discedendum non potent. quocirca uti illud auxilio Prætoris indiguit, qui jus summum moderari potuit, actiones ubi deficiebant concedere, pro re natâ scriptæ legis duritiem mitigare, exceptiones metus, doli mali, minoris ætatis, veluti remedia suppeditare, æquum bonumque conservare: ita idem est Cancellariæ nostræ in unus & officium: & eandem prorsus autoritatem, quam Prætor ante Cæsaris ætatem habuit, obtinet. & actionem in Curia Cancellariæ exhibeti (enarrato prius quod percessus est incommode) perinde atq; in foro solemni succurritur. quoniamque omni ope ex præscripto legum municipalium destituitur, Cancellario humilem in modum supplicat, ut secundum quod æquum bonumque videatur ei prospiciat. ideoque Cancellariæ Curia apud vulgus, *conscientia curia* audit. neq; enim Cancellarius præduriæ verborum in legibus structuræ astringitur, sed ex æquo & bono & ex arbitrio boni viri judicat. atque in hoc foro vulgaris agendi causas forma in usu non est, sed ex scripto, quemadmodum in aliis etiam regionibus & se-

cun-

cundūm jus civile: neque duodecemvirūm sed
testium fide res examinantur. Hinc eman-
tant quasi ab ipsā Principis personā *Brevia* quæ
vocantur *Originalia*, quorum forma modusque
copiosè in codice *de natura Brevium* declaratur.
hinc delegationes, diplomata, indulgentiæ, in-
quisitiones. Huic foro præsidet Angliæ Can-
cellarius. adseffores sunt archivorum custos, &
vi magistri Cancellariæ, qui pleriq; omnes Do-
ctores sunt juris Civilis. ET CÆTERA.

C A P.

*De judicibus, formaq; jus dicendi reddendi.
que apud populum Anglicanum
usitata.*

EN V M E R O Jureconsultorum aut ad legem servientium (causidici vocantur aut advocati) duos doctrinā, ætate, prudentiā & usu rerum spectatissimos R e x eligit (quorum alter justitiarius principalis *Regiorum subselliorum, communium Placitorum* alter) cæterosq; ad numerum usque senarium & interdum supra, qui à Principe honorarium habent. fastis diebus, & distinctis subselliis discumbunt. ibi de omnibus negotiis quæ coram afferuntur cognoscunt: & in civilibus, utpote in causa pecuniaria, fundo, possessione, scripto partim partim advocatorum concertatione eò usque proceditur, donec causa jugulum petitum fuerit, quod latini *statum causa* (contestationem litis non intelligo, sed utri apud Rhetores constitutionem) nos exitum causæ dicimus: siquidem ibi locus est, ex quo omnis exit quæstio consimilem planè in modum, atque aqua arcto vase conclusa indè per foramen exilit. illum punctum si dextrè tetigeris, dicto citius tollitur omnis conflictatio. Duplex autem est statuum genus. alterum in facto, in jure alterum cernitur.

L I B E R II.

&

C A P V T X I V .

De subselliis Regiis.

SV B S E L L I A Regia ex eo sortita sunt appellationem, quia ibi ipsi Angliae REGES sedere consueverunt, causaque omnes Coronam attingentes, quaque ad instantiam REGIS fiunt, ibi expediuntur. In hoc fero judicat principalis Anglicæ justiciarius vna cum reliquis ad secessibus & collegis suis. **E T CÆTERA.**

F

C A P .

CAPUT XV.

De Curiâ actionum civilium.

CO^M M V N I V M Placitorum Curia,
in qua disceptantur privatorum hominum
lites ex quacunq; juris nostri parte natæ, idcirco
sic dicta est, quia exacte legum municipalium ad-
ministrationi subservit. Ei foro principalis (ut
loquimur) justitiarius, unà cum tribus adfessori-
bus præst. Servientes ad legem, quorum est
pro R E G I S arbitrio major minorve numerus,
omnes sacramento obligantur ad præstandum
operam & consilium consultoribus suis in hac
Curia litigantibus. Et cætera.

C A P.

C A P V T X VI.

Si quæstio juris existat, id est, si utraque pars litigantium super factō conveniat, asseratq̄e ita ad se rem pertinere, ut in ea semper jus suum persequi cupiat, tum in jure a Demurrer sive *anopia* dicitur. ubi, si anceps aut perplexa ipsis judicib. quæstio videatur, ut in *scaccarium* veniat disceptanda, judices eò conveniunt; eorumq̄e responsa & decreta legis vigorem obtinent; ac pars adversa in perpetuum causâ cecidisse iudicabitur. quòd si inter servientes ad legem auct. causidicos in dicendo jure quæstio aliqua non perinde difficilis emergat, tum judices (de quorum peritiâ non ambigitur) procedendum esse monent. quòd si in cādem porrò salebrâ hæserint, & nequicquam progrediantur, intentatiâ actione excluduntur, rēcusque impunè discedere permittitur. atque hoc obtinere solet, quoties super aliquā in jure controversiā oritur dubitatio. imò etiam obtinet, si super jure nulla suboriatur quæstio, ubi secundūm materiam in libello, exceptione, replicatione, triplicatione q̄e contentam, judex negotium confe-

stim expedit. & moris est, ut in facto, quod negari non potest, ambo consentiant. nam si factum aliquod infectum esse inficiatur: verbi gratiâ, quod tale aliquid non scripsiterit; quod adversarius ad talem parentem genus suum non refert, per quem rei vindicationem ad se pertinere assert; aut quod instrumenta talia non sint probatae fidei; quod sibi prius donatum est tale aliquid quam alteri; aut si alium hujusmodi obicem aliquem objecerit, qui actionem possit excludere; reusq; super eodem item contestetur (hoc cardo cause dicitur) moxq; ita omnis questio in jure subtilescat: tum prout super illâ facti questione Duo-decimviri pronunciant, ita litigiorum alterum necesse est causâ suâ cadere. sic præter morem juris civilis ubi primùm per testes, indicia, torturas, facti veritas exploratur, deinde super jure ab advocatis in foro disceptatur, quorum celebre est axioma illud: *ex facto jus oritur*) hîc in Angliâ coram judicibus de jure primùm instituitur disputatio, & omnes ferè actiones sive capitales sive civiles fuerint, eò referuntur, donec tandem ad factum aliquod perveniant; quod ut examen Duodecemvirum subiverit, damnum in causâ aut victoriâ sequitur. Quod si exceptionum copia eorum alter abundaverit, quæ negotium principale perimere possunt, unam è multis feligere eum oportet, quam persequi voluerit: quam nisi

nisi plenè comprobaverit, aliam deinde non licet iterum proponere; sed victus victori condenabitur.

Quâ quidem ratione ipse, qui in Galliâ & aliisque gentium, edicta, ordinationes, telam judiciariam abrumpendi causâ constituta videam, herculè sapientius aut justius nondum à quoquam excogitatam invenio. Illis forsitan, quib. modus iste inusitatus est aut inauditus, non perinde complacebit; quare à meā sententiâ facile discedent. sed perpensā melius re, quin et quis sum judicaturi sint, nihil dubito. Hactenus, qualem in statu juris decidendi modum observamus, docuimus: superest ut quo modo in facti questione procedendum sit nunc subjiciamus.

C A P V T XVII.

De Vicecomite, & fisci sive ararii Curia.

ROMANI veteres, ut magistratum jussa & mandata melius exequerentur, lictores, viatores, accensos suos, habuerunt. jus civile ex eo tempore alios sortitum fuit. sed magistratum aut judicum jussa hîc in Angliâ plerumque per Vicecomitem executioni mandari solent. Vicecomitem, qui Comitatus procurationem suscipit

cipit, Quæstorem provinciæ interpretamur. ad illum spectat omnia vectigalia capere, atque acceptorum rationibus in fiscum reddendis tencri. fiscus Principis aut ærarium publicum, linguaque mihi planè incognitâ Scaccarium, quod non aucti prius temporibus Statarium dictum autuunt) perpetuus & stabilis locus est, in quæ ceasum & reddituum Principalium, tam quæ ex patrimonio proveniunt, quam qui aliunde solent obvenire, qualia sunt telonia, vectigalia, decimæ, decimæquintæ, indictiones, capitaciones &c. referuntur.

Rationibus reddendis præsunt tribuni ærarii, quorum sub imperio *Rationales* constituuntur, sed illi Principem in hoc negotio locum obtinent. dicique possunt *Juridici Rationales*. Anglicè Barones de Scaccario appellamus. inter eos qui præsunt, est Tribunus, aut juridicus rationalis primus, aut Baro primarius, vñā cum aliis sibi assidentibus, Cancellario scaccarii, Camerariis duobus, Procuratore generali. Supremus Angliae Quæstor, aut tribunus ærarii maximus. cæteris præst omnibus. illi pecunias publicas & thesaurum regium custodiendi cura incumbit. illi plurimi inferiores ministri (quos ipse assignat) in calculis subducendis subjecti sunt, tam in taberna monetaria, quam in ærario &c. Cancellarius pro-

proquaestor est, & Curiae praesidet. ipse officiarios etiam nonnullos suo arbitratu constituit. Tribunus aerarii vel Baro principalis de causis omnibus ad hanc Curiam pertinentibus cognoscit, reliquos tres Baronies assessores habet. Procurator generalis vel aerarii, quodcunque ad REGEM jus spectat tuetur; locationum formulas, petitionum & causarum omne genus, quod in hoc foro susceptatur, recognoscit. Sunt alii praeterea procuratores, qui actorum litibus promovendis inservire solent. Supersunt duo monitores, Pipi (scilicet vocantur) clerici duo, decimatarum & primitiarum duo. Monitores archivis aerarii praesunt, decreta & judicum placita tabulis excipiunt. Principi unus, supremo Quaestori deservit alter. Clerici Pipi (ut vocant) chartas locationum componunt. Illi in se recipiunt rationes Vicecomitis computandas: accipiunt quoque literarum obligationes, aliarumque satis-acceptationum indices: In loco primitiis recipiendis destinato numerantur ab Episcopis, Decanis, ceterisque viris Ecclesiasticis, quae curisque ex jure primitiae debentur. Alii etiam officiales sunt, qui pecunias numerant & colligunt. Et quae in hoc foro tractantur, ejusmodi sunt, quibus multa impingitur: qualia

sunt, alienarum possessionum per vim occupations, fundorum absque Principis venia alienationes, bonorum publicatorum actiones: & in hac Curiâ rationes, expensæ, solutiones vectigalium regiorum pertractantur. Querum res hîc agitur, in jus per formam citationis, quæ *sub pœna* dicitur, vel per statorem vocantur.

In hac Curiâ quadruplatores etiam causas suas instituunt, quibus (ubi vicerint) lucri pars aliqua adjudicatur. Lites omnes pro more legum Anglicanarum deciduntur ex Duodecemvirûm sententiâ.

Qui Comitatus procurationem suscipit, vulgo latinè Vicecomes dicitur, quasi vicarium Comitis aut Procomitem dicas, capessens ea mandata & jussa tribunalium judicumque, quæ ipsis olim Comitibus incumbebant, qui Principi in bello deserviebant, aut in famulatu ejus semper adhærebant. ex quo liquidò apparet, ad Comites spectasse, ut sententias judicum executioni mandarent, & regia vectigalia in ærarium redigerent. Si quæ animadversio pecuniaria (quæ latinè *multa* dicitur) in hac Curiâ cuiquam indicitur, aut si in solvendo solidum non solvitur (latinè *reliqua* dicuntur) Vicecomitis est, ea fide bona colligere, & in fiscum referre. nam quantum ad ordinarios fundi patrimonialis redditus, & sçpenuerò indictam populo pecuniam,

alii sunt qui repetunt, & in ærarium rependunt.
 nec deest Vicecomiti etiam suus vicarius, juris
 non ignarus, & apparitores quoque complures,
 quos *errantes* vocant, qui per integrum Provin-
 ciam, quis cuiusque fundus, cujusque nomen &
 facultates, probè sciunt, & ex mandato Vice-
 comitis ad inquisitiones citare solent. atque ob
 eam causam ad Vicecomites, qui juris propriè
 sunt officiales & ministri, *formule* ablegantur,
 quando super eo an factum aliquid sit necnè am-
 bigitur, ad Vicecomitem eò loci, ubi fundus est,
 de quo litigatur, formula quæ dicta est **VENIRE**
FACIAS, ablegatur. tum eodem modo, **ALIAS**,
PLVRIES, aut **DISTRINGAS**. quòd si per contu-
 maciam citatus aliquis absuerit, & ob id mulctar-
 tur, Vicecomitis est, bona pignori accipere, & in
 ærarium perducere. neque minus officium ejus
 est, tam Eirenarchis in conventibus, qui singulis
 anni quadrantibus celebrantur, quām Judicibus,
 qui *itinerantes* sunt, adesse, quoties in Provinci-
 am ad actiones tam civiles quām criminales
 expediendas (quod quotannis bis fieri solet)
 proficiuntur; & sicuti carceris custodia penes
 illum est, ita sicubi capitis damnatus est aliquis,
 cum ultimo suppicio afficiendum curare.

C A P V T XVIII.*De Duodecemviris.*

F 5

Cvivs

CVIVS ordinis & status in republica Duo-decemviri sint, à me superius est declaratum. Vicecomes semper **xxiv** ad comparendum monere solet, ne forte nonnullis morbo laborantib. aliis justam absentię causam adducētibus. Duodecemvirūm numerus expleri non possit. tametsi enim Duodecemviri appellantur, ut sint **xvi**, viginti, aut integer **xxiv** numerus, parum refert. pauciores esse quād duodecim nullo modo debent. *Inquisitio* legitimū est pcr Duodecemviros judicandi genus.

In actionibus civilibus, quæ ex dominio aut contractu aut possessione descēdunt; ubi, qui inquisitionem constituunt, comparuerint, uterq; litigantium contra quemlibet aut quoscunque voluerit, exceptiones pro libito potest intendere. verbi gratiā; quòd in prædiorum fructib. usq; ad tales suīnam expendere non poterit, quòd consanguineus est, aut largitionib. & mercede corruptus, aut adversarii famulus, aut denique inimicus &c. dcq; integro numero qui supersunt duo, in cæteros censuram & examen exercent. si post interpositas recusationes, tot repudiari contigerit, ut justa plenaq; non sit inquisitio plerisq; in casibus eo die nihil agitur, in aliquibus ex circumstantib. impletur numerus. ibi postea jurisperandi religione obstringuntur ad facti veritatem dicendam secundūm probations in
judi-

judicium deductas & conscientiam suam. tum Jurisperiti, facti speciem aperiunt, & quantum valent in gratiam clientis exponunt. tum de promuntur instrumenta, testes juramento onerantur, & coram judicibus testimonium dicunt, non pro more juris civilis, sed publicè, ut non Duodecemviri modò aut judiccs partesque intelligant, sed qui circumstant univerli. premitur mox testis interrogatoriis ab adversario vel causidico propositis, ut hominem pudore afficiant. atque hoc utrumque Cesarei Juris Professoribus novum fortassis videatur. Ciceronem tamen & Quintilianum quisquis consuluerit, non alienum fuisse apud Romanos hunc testimonium perhibendi modum facile intelliget. tum ubi satis peroratum est, resque testibus confirmata, judex sub verborum compendio, proposita à Jureconsultis in utramque partem argumenta, Duodecemviris altè à capite repetit, testium dicta commemorat, rursusque facti speciem inculcat. mox hi in Cameram non longè distantem sub custodiam præfecti alicujus ablegantur, & absque potu, pane, & foco tantisper asservantur donec in eandem omnes sententiam concesserint, unumque aliquem ipsorum Vicecoratorem substituerint. confecto negotio item redunt, & quid illis justum videatur,

brevi

breviter enarrant. Cui res per Duodecem viros adjudicata est, illos in prandio accipere solet, quod unum pro mercede illis elocatur, emenso interdum xx , xxx , aut xL milliarium spatio. Prætereundum obiter non fuit, Duodecem viros omnes ex eodem Comitatu esse oportere, ex eademque centuriâ, ubi vel fundus, super quo nascitur controversia, est, vel ubi rei est domicilium.

C A P V T XIX.

De Centuriis aliisque Comitatus partibus.

C OMITATVS partes, pro diversa loquentium consuetudine, alias habent appellationes. *Hundredum, Lathum, Rapum, VVapentachium.* Centuria (vulgò *Hundredum*) pars est Comitatus interdum decima, interdum duodecima, decima tertia, decima sexta, vigesima, aut trigesima. quæ ex eo nomen invenit; sive quòd centum oppida quævis centuria primò continebat, redacto nunc ad pauciora numero; sive quòd centum milites, tum ubi opus erat, Regi suppeditabant. *Lathum & Rapum* obsequii esse nomina existimavi. olim namque sub primam majorum nostrorum egestatem, totidem villas convenisse arbitror, ad comportandas domini sui segetes, & in horreum quod a *Lathe* dicitur refer-

referendas, aut ad segetem demetendam quod vulgo *Weape* dicitur. *Wapentachium* è Dano rum aut Saxonum sermone emanavit. totidem quippe ex oppidanis in unum locum con venerunt, ubi armorum (Anglicè *Weapon*) delectus habebatur, qui que idoneis fidejussori bus de probè & pacatè in posterum vivendo non satisabant, illis arma detrahebantur. *Weapon* aut *Wapen* Anglicè telorum genus omne complectitur, mucronem, pugionem, hastam, lanceam, falcem, arcus, calamos. De loci nomine, in quo conscripta est hujusmodi multitudo, aut ubi obsequia operæque præstari solebant, Hundre da (latinè *centurie*) *Latha*, *Rapa*, *Wapentachia*, appellantur: quæ principio celebriores (ut credi potest) villæ fuerunt, tametsi hodie (vide quid temporis possit diuturnitas) nullius oppidi vestigium appareat.

Cuiq; centuriæ sive Hundredo duo assignantur *Constabularii* præcipui, qui in reliquos inferiores imperium aliquod exercent. ab Eirenarchis diliguntur isti *Constabularii*. habet & quæque Centuria Bailivum suum, qui vel per Dominum aliquem (si potestatem obtinuerit) aut per Vicecomitem constituitur.

C A P V T X X .

De Curia Baronis.

ALIE-

ALIENVM videri potest, quod cum An-
glia omnis in xxvi Comitatus, & quilibet rursum comitatus in centurias, centuria de-
niq; in parochias distinguitur, justamen uno in
loco hoc est in aula *Vestmonasteriensis* solum-
modò dicatur, idque statis temporibus vix anni
quadrantem attingentibus, adeò ut non temere
suspiceris, parum in hoc regno justitiæ litatum
esse, immò injuriis exponi omnia. verùm longè
aliter res se habet. nam Populus æquali ju-
stitiæ distributioni assuefactus (in quo eadem est
divitium & egenorum conditio) relectis quoque
judicarii strepitus ambagibus, neque post latam
semel sententiam permisâ provocatione, Curi-
as etiam minores habent, in quibus lites exerce-
re possint. in singulis comitatibus, tribus qui-
busque septimanis, negotia x L solidorum non
superantia, Vicecomes ipse, & in centuriis aliqui-
bus Bæilivi, dirimendi habent potestatem.

Etiam prædiorum Domini pro arbitratu suo
id sibi habent indultum privilegium, ut apud il-
los in foro suo judiciario, quod *Curia Baronis* di-
citur, hujusmodi controversiæ quædam expli-
centur. ibi, qui Dominum illum agrorum suo-
rum recognoscunt, super facti veritate inqui-
runt: quæ inquisitio *homagium* appellatur. hi
nomina ipsorum, qui ab exitu novissimæ Curiæ
mortem obierunt, quique jure emphycticō
obli-

obligati sunt, deferunt, hæredesque, qui loco parentum succedere debent, in Curiam producunt. si qui agris alieni limites interceperint aut intercluserint, hic denunciantur. habent quoque nonnulla suis legibus sancta, quarum violatio animadversione pecuniariâ in Domini usum applicandâ coercetur. cæterum illis solum his Curiis opus est, qui otium & quietem amant, quique vicinorum arbitrio rem componi malunt quam (posthabitâ interim agricolatione) per inextriçabilis legum mæandros provolvi. nam liberum cuique esse potest, causam in iustis curiis aliquantis per disceptatam, in aulam Westmonasteriensem promovere. Habent etiam civitates & oppida quædam hoc beneficium, de quibus tamen (si videatur) ad aulam etiam Westmonasteriensem lites transferri possunt.

Henricus V III Præsidem, Consiliarios, Juges constituit. unum Walliæ finibus præfecit, in Borealibus Angliæ partibus Ludlowi collocavit alterum. quibus in locis negotia quamplurima expediuntur: quæ duæ Curiæ Parlamentis Gallicis quodammodo respondent. quod si majoris momenti negotium aliquod inciderit, ad aulam etiam Westmonasteriensem, judgesq; illius fori ordinarios, aut pro re natâ ad Cancellarium revocari potest. Causæ in his curiis nunc pro

pro more legum municipalium, nunc pro Can.
cellariæ institutis tractantur.

C A P V T X X I.

De die (quem appellant) legitimo.

NON cuivis manuerio annexa est ejusmodi Curia, quam nos leete aut law day (latinè diem legitimum appellamus) nisi vel Principum gratiâ, vell longi temporis consuetudine præscripta. Insignis & exploratæ erga Principem fiduciæ argumentum, & paucis delegatam fuisse potestatem reor, ut obsequii sacramentum nomine regio exigerent, fidejussorum nomina caperent, qui pro fide & probitate sua satisdarent, conspirationes deferrent, pugnas, homicidia denunciarent, panis cerevisiæque bonitatem explorarent, cæteraque mensurarum genera examinarent. Sæpè fit, ut qui extra limites Curia dominicalis live (ut nunc loquimur) Curia Baronum sunt, ut ad Curiam de Leeto accedant, astrin-gantur. quod bis in singulis annis statis temporibus celebrari solet.

Leete & law day idem valet quod (si verbum verbo interpreteris) legitimus aut juridicus dies. Law apud antiquissimos Saxones Law aut Læg indequé per corruptelam loquentium factum est,

et sicutem sub intellecto vocabulo dñi. quod & nos
in hodiernum usque diem retinemus, & conjun-
ctim pronuntiamus.

C A P V T XXII.

*Quemadmodum in causis capitalibus judici-
um instituatur: deque Eire-
narchis.*

OPERA pretium erit, priusquam de rerum
capitalium judiciis aliquid afferamus, de
tribus potissimum personis, *Eirenarchis, homici-
di Quasitore, Constabulariis*, verba facere.

De minorum majorumve gentium nobili-
bus, id est, Ducibus, Marchionibus, Baronibus,
Equitibus, Armigeris, Generosis, Jureconsultis,
spectatæ virtutis & prudentiæ ergo, quique intra
Comitatum incolunt, Eirenarchæ diliguntur.
& interdum primores quidam è nobilibus, ho-
noris gratiâ, non per unum aliquem comitatum,
sed per universam Angliam ad id munus nomi-
nantur. id tamen omnibus perquæ est com-
mune, ut pro Principis beneplacito (sicuti
commodum videbitur) à potestate possint sub-
moveri. Rariores ab initio fuisse constat, ut
pote intra Comitatus ambitum, nunc quatuor,
octo deinceps, amplificatis demum facultatibus,
doctrinâ administrationisque laudibus perinsi-

G

gnes

gnes, xx x aut x l. quod si in ampliorem aliquando numerum excrescant, qui reipublicæ negotiis tractandis incumbant, equidem quid in eo insit incommodi non intelligo. Inter hos in eadem delegatione nominantur nonnulli, qui ob singularem iis fidem concreditam in numerum *de Quorum* reponuntur. adeoque constitutis mandato Principis x l. aut xxx Eirenarchis, quosdam præstantioris notæ de numero *Quorum* adhiberi necesse est. Delegationis forma talis est, *Quorum nos A B. C D. E F.* unum esse volumus. Eirenarchæ ad furum, latronum, erronum injurias compescendas, conspirationes, vim, congressus illicitos, cæteraque id genus maleficia coercenda designantur. penes illos potestas est, (quoties illis supplicatum fuerit) pacis reique publicæ perturbatores in carcerem conjiciendi, Constabulario aut Vicecomiti mandandi ut eos deducant, Ergastulario ut custodiat & in conventibus juridicis sistat. conveniunt quater in annos singulos, id est, quolibet anni quadrante semel, ut in maleficia & criminis stellionatus diligenter inquirant. Vicecomitis est aut saltem vicarii ipsius quatuor inquisitiones viginti quatuor virorum ingenuorum (nam ex xx i v inquisitio nunc conflatur) centuriatim colligere, & unam insuper è singulis, quæ inquisitio grandis dicitur, per universum Co-

Comitatum cogere. hi postquam convenerunt, jurejurando adiguntur, ad inquirendum in hæreticos, proditores, latrones, sicarios, homicidas, raptore, monetæ adulteratores, repetundarum reos, catervas & illicitos congressus, possessiones per vim adquisitas, ludos vetitos, cæteraque quæ reipublicæ pacem interturbant. Si quem culpæ obnoxium cognoverint, ipsi ultrò deferrunt: sī ab aliis defertur, caput accusationis ab Eirenarchis pro tribunali sedentibus primùm relegitur, ut ex eo melius intelligatur, an prescriptæ juris formulæ respondeat necne. tum uni ex inquisitoribus istis traditur. quique in alterum patratus est dicere, statim à præstito juramento documenta subministrat, quibus illum reum peragere conatur. quod si illis super veritate criminis objecti constiterit, hoc unum dorso schedulae adscribunt, *Billa vera* hoc est scriptum verum, aut *accusatio justa*, aut *reus est qui accusatur ibi*. qui sic arguitur, delatus aut in judicio postulatus dicitur. forma accusationis talis est, *Inquiratur pro domino Rege*. Si de crimen non fatis evidenter apparet, adversâ parte accusations inscribunt, *Ignoramus*, eamque Eirenarchis dilaniandam tradunt. qui sic arguitur, statim evadit non damnatus. Quod si in hunc modum postulatus fuerit, nec dum in carcerem conjectus, Vicecomes ipsum statim inventum cu-

studiis asservari jubet: si non offenderit, per preconem edicitur, ut actutū fese dédat, alioqui proscriptione multandus. sic trinā vice promulgatione factā, quartā exactus aut actus in exiliū, bonis omnib. propter contumaciam relegatus spoliatur. quæ tamen sententia per benignitatē Regū interdum mitigatur, si vel ipse postea in judicio se stiterit, vel causam absentia verisimilem afferre potuerit. Conventus Eirenarharum isti quartier in annos singulos indicti, Trimestres Sessiones appellantur aut *Inquisitionum Sessiones*. nam inquisunt solum; & fontes, nisi quod custodię mandantur, nullum hīc supplicium subeunt. atq; talis reos in jus adducendi modus ad instantiā Regis nuncupatur, Rege nimirum actoris, & captivo rei partibus defungente. Sæpè etiam ex jussu Regis Eirenarchæ convenientiunt: ut si bellum ingruat, videant ipsi, ne quid resp. capiat detrimenti; interdum ut militum copias conscribant; interdum ut stipendiis artificum & operariorū immodicis aliquid detrahant; interdum ut cultum nimium luxumq; in vestib. cohibeant, prohibitos ludos reprimant sceleratorum in tabernis cerevifariis conventus circuſcribant, errores castigent, & ut uno verbo absolvam, quicquid è rep. fuerit ut procurent. Sub estatem sæpen numero (nam illo potissimum tempore plebs incompositè & inconditè tumultuatur) articulos quosdam de sanctionibus, per quas multa delinquentibus

interrogatur, Princeps simul cum consiliariis sibi
gere solet, & ad insolentiam vulgi refrenandam
apud Eirenarchas deponit. qui re mature deli-
beratâ pro se quisque in partes regionis sibi de-
mandatas regii mandati perimplendi causâ sece-
dit. post aliquod temporis intervallum con-
grediuntur iterum, Principemque certiorem su-
per istis negotiis faciunt. nullibi (quod ego
credo) gentium, suaviorem sapientiorem aut
benigniorem gubernandi viam mortales exco-
gitarunt, per quam ratio initur potius ne subdi-
ti peccent quam ubi peccaverint ut puniantur.
nam ubi primariis optimisq; hanc potestatē con-
ceditatem vident, qui quid factō opus est ipsi sug-
gerunt, & si res tulerit, delinquentes denunci-
ant, debitoque supplicio afficiunt, ut injectum
nimis ipsorum licentiæ frenum facile tum in-
telligent, terror in omnes, poena in paucos venit,
simulque pristinus legibus splendor denuo acce-
dit cum perpetua incompositæ multitudinis mo-
deratione. Ceterum quemadmodum incom-
parabili reipublicæ bono accedit, si tam salubre
inventum re ipsâ usurpetur; ita si contemni aut
dissimulari cœperit, & pro formâ tantum ad-
impleri, atque (ut Galli loquuntur) par maniere
acquit, præsentem reipublicæ ruinam, taq; nisi
primum non intellectum secum afferet. cuius
quidem culpa, si negligatur, tam ad eos qui pre-

G 3 sunt,

sunt quām qui parent (ad illos, si delectum optimum non adhibeant, ad hos, si præcepta protinus non exsequantur) pertinere potest; hinc

C A P V T . XXIII.

De fontis insecuritate.

PERPETVSTA Anglorum lege sancitum est, ut si aliquis damnum ex furto passus, aut qui ipsum spoliatum viderit, fontem per acclamationem insequatur, Constabularius ejus viliz, cuius opem implorat, auxilia ciere furemque perquirere debeat; quod si furem illic non deprehenderit, in proximam commigrare, & Constabularium ad ferendas suppetias iterum invocare. itaq; oppidatim per acclamationem istam tantisper furem persequuntur, donec ipsum prehenderint. Parœcia, si quæ diligentem operam in perscrutando non adhibuerit, sed evadendi copiam furi concesserit, Regi multam pecuniariam persolvit & spoliato damnum resarcit. unde lictoris munere quivis Anglus defungitur, & quisquis segnem aut minime diligentem operam adhibuerit, non famæ modò verum etiam pecuniariæ animadversionis periculum adit. In furem sic deprehensum quemadmodum statuatur ipse poste à subjiciam. Homicidium eodem modo insectantur. Quamprimum coram Eire-

nar-

barchis fontes adducuntur, examini statim subjiciuntur. ipsam examinationem aut confessionem literis excipiunt: syngraphaque obligant spoliatum aut Constabularium quotq; testimoniū aliquod perhibere possunt, ut eum in proximis juridicis conventibus accusent. ad quod præstandum x, xx, xxx, xl, c librarum multa, pro cuiusque qualitate tenentur. idque ipsius Eirenarchæ manu consignatum, nisi compa- ruerint, ad mulctam exigendam sufficit.

C A P V T XXIV.

De homicidii Quæsitore.

Quod si virum, fœminam, puerumve per vim trucidari contigerit, latente adhuc homicidâ, antequam homicidii quæsitori facta sit videndi cadaver copia, nemo illud sub terram audet recondere. Quæsitor homicidii ex minore nobilium classe solet deligi, ab legum periti non planè alienus. tum si per vim interfatum, sive cultello, veneno, fune, subversione, incendio, suffocatione, aut alio quovis demum infortunio, ante adventum Quæsitoris homicidii sepeliverint (quod nemo hominum audet) exhumandum statim & examini subjiciendum curat, indeque Duodecem viros virtute juramenti cogit, ut quâ ratione tam letale periculum

G 4 defun-

defunctus adiverit, ipsi pronuncient, quis aut perpetrarit, aut modum facinoris subjecerit. In angustias loci recludi isti non solent, sed pro libito exspatiantur, quinimò post xx aut xxx di-
erum spatum, prout facti veritas inclarescit aut obscuratur, sententiam dicunt. ex quo, inter-
dum mortuum seipsum interfecisse, interdum fratrem, maritum, uxorem, sororem, familiarem
aut externum (justitiâ divinâ id retegente) per-
petrati homicidii reos esse innotescit. Quisquis
hujusmodi suspicione laboraverit, carceri con-
festim mancipatur: valetque in vim inquisitio-
nis sic prolata sententia. Modus cogendi
Duodecem viros, cadaverq; defuncti à Quæsito-
re quem Coronner appellamus inspiciendi, sen-
tentiaque proferendę, in publicā plateā solet per-
agi, & in *Corona Populi*. sed ego inde nomen
Coronatoris Quæsitori inditum æstimo verius,
quoniam cujusque subditi mors & internecio
ad *Coronam* spectare intelligitur, Regenimirum
robur suum, potentiam, coronamque ex virtute
populi sui colligente.

C A P V T X X V .

De Constabulariis.

CONSTABVLARII, qui custodes pacis apud
veteres legum nostrarum libros appellan-
tur,

tur, majore olim quam nunc dignitate fuerunt. quibus (ut credi potest) par fuit cum Eirenarchis dignatio atque authoritas. Si qui tumultum aut turbam excitent, rixantibus interminantur ut ab armis desistant, pacemque regiam colant: renuentibus opponit se effusa multitudo, atque eos in ordinem per vim redigunt. similiter Constabularius etiam, si quis furti, homicidii, sicariatus, suspectus fuerit, eum deprehendere & (quod plus est) in aedes alienas intrare potest, ut solum inquirat, atque si illi videbitur, sub numellis auctoritatem retinere, donec coram Eirenarchis examen subiverit.

Quoniam vero quævis villos plerumq; duos habent Constabularios, qui de numero artificum & operariorum ad id munus eliguntur, qui neque rerum usu neque scientia neque autoritate valent, hanc omnem potestatem in manus Eirenarcharum resignant, quorum mandata tantum exequuntur. nam quoties furti aut cædis aliquis insimulatur, quoties servus aufugerit vitamque inertem vixerit, ut in illum suspicio mala conveniat, mox ad Constabularios rescribunt Eirenarchæ, præcipiuntque ut illum ad se adducant, quorum imperium ipsi non defugiunt. eius vita postquam probè est ab Eirenarchis excussa, in potestatem Constabulariorum iterum redditur, inde in carcerem alegandus, & in conventibus juridicis, damnans.

dus aut planè absolvendus. Constabularii isti (qui Anglice Headborowes & alibi Eithingman vocantur) illis non sunt dissimiles, qui in vicis Gallicanis consules vocantur. solent creari in Curiis dominorum suorum (quas &cetera supra diximus) & in eodem officio plerumque toto triennio vel quadriennio immorantur. quid sibi velit vox ista Head-borough perfacile est scire, quando ex sermone nostro, caput aut principium Burgi, veluti Eithingman decuriaz praefectum denotat. nam Constable quasi Rinningstable inde mihi natum videtur, quod per Principem in officio confirmatus est ad pacem conservandam, & quæ ad Coronam spectant causas expediendas. hi Eirenarchas, quod supra monui, dignitate proximè attingebant.

C A P V T XXVI.

*De Conventuum Iuridicorum celebratiōne, &
quemadmodum in causis criminalibus
procedatur.*

Quo pacto fures, sicarii, reliquiique flagiti. Qosi deprehendi & custodiæ mancipari soleant, usque dum justitiae satisfecerint, quomodo per acclamationem, indicia, & Eirenarcharum & Constabulariorum operam & industriam in iudicium

dictum vocentur, & in *conventibus trimestribus* aut ab homicidii quæsitore rei peragantur, enarratum est antea.

E quibus apparet, delationem aut in judicium postulationem nihil aliud esse quam Duodecenvirorum præjudicium, quod finem tamen principali negotio nullum affert, sed conjecturam aut opinionem verius. quo circa de absentib. etiam inquiritur & de non citatis. nam tametsi aliquis delatus fuerit, si nemo illum in judicio stantem reum peregerit, nemo illi aliquid objecerit, confessim absolvitur. qui semel delatus est, absque eo ut se judicii sistat, immunis non evadit. Duodecenvirorum calculo defertur, Duodecenvirorum calculo aut damnatur aut absolvitur. Cæterum, ubi incarceratus omnino non est delatus, sed in carcerem ex vehementi aliqua suspicione traditus, neq; quisquam illum facti insimulat, Præcone judiciario clarâ voce hæc verba recitante, *A B vincitus, ad septum Curie adstat, si quis illum criminis postulare voluerit, accusationem nunc instituat, nam vincitus liberationem expectat*, si nemo eum tum incusaverit, in libertatem pristinam asseritur, postquam ergastulario sua stipendia persolverit. qui sic liberantur, voce præconis liberati dicuntur.

Quotannis bis à Principe rus ablegantur in singulos Angliae Comitatus de foro Westmonasteri-

steriensí quidam Judices & Jurisconsulti (quos nos servientes ad legem dicimus) ad cognoscendas & confirmandas causas capitales assidentib. si bi Eirenarchis. progreduuntur de Comitatu in Comitatum isti judices, donec præstitutum itineris sui orbem impleverint. scripto edicunt sub finem cuiusq; termini, quo die & loco conventus celerabuntur. statu die Eirenarchæ conveniunt, qui ejusdem Comitatus fuerint, & Vicecomes, qui pro tempore judices accipit, & impensam pecuniarum de Scaccario reposcit.

Vicecomes (ad expediendum causas criminales) quatuor, quinq; aut sex inquisitiones ad manum habet, ut illo die præstò esse possint. habet etiam totidem ad ferendam in causis civilibus inter privatos homines sententiam coactas, quas nostri causas *Nisi prius* dicunt, quia illæ dictiones formulæ inferuntur.

In Prætorio, aut loco aperto publicoque tribunal exædificatur; cuius medium quasi locum occupant duo judices; ab alterutrâ parte, pro dignitate sua Eirenarchæ assident; demissiorib. subfelliis reliqui unà cum generolis quibusdam & scribis suis consident. pro tribunali ad mensam appositam, Custos Rotulorum, Fiscalis, Provicecomes, & qui scribendo negotia expediunt, discumbunt. juxta mensam, area Duodecemviris accipiendis idonea, intra septum concluditur,

nam

nam ad extremum quasi terminum ad septum
aliud captivi vinculis concatenati sistuntur.

Tum facto per præconem silentio, quamobrem eò venerint, alter judicum exponit, simulq; orationem habet. mox captivi suis nominib. evocantur, jussi ut quisq; appellato suo nomine respondeat. Atq; ubi delationum formas *Custos Rotulorum* produixerit, judices unum è captivis, duos aliquando aut tres designant, quos per examen judiciarium explorare statuunt, dein *Scriba* captivum hac quasi verborum formâ alloquitur,
A B. procede ad septum. attolle manum. Tu A B.
de tali oppido & comitatu, reus perageris, quod tali die, loco tali, alienum equum qui ad hunc vel illum pertinuit, sic coloratum, tanti astimatum, per vim contrectaveris, & subduxeris; id quod pacem sua premi Domini REGIS nostri conturbat. quid ad hoc respondes? Furti teneris an non? si non responderit aut non appositi responderit, reus non reus (postquam semel atq; iterum interrogatus fuerit) tanquam per contumaciam mutus condemnatur, horrendo post natos homines exemplo afficiendus: supina nimirum facie super assem stratus, atq; alio illi superimposito cum tanto lapidum aut plumbi pondere, donec collisa corporis compage misero per vim insignem vita eripitur. hoc genus mortis animosis quibusdam arridet. nam sceleris non damnatus,

tus, familiæ generisque vitium non patitur; neq;
bona ipsius fisco adjudicantur.

Si accusationis capita vera esse fateatur, Duo-decemvirorum sententiam non experitur, quando in confiteantem reum nullæ sunt partes judicis, nisi in condemnando.

Si reum se esse pernegaverit (qui perpetuus est furum grassatorum & licariorum mos, tametsi factum coram Eirenarchâ prius non inficientur, aut in flagranti crimine deprehendantur) Scriba forensis ipsum interrogat, quomodo decerni velit, monetque respondendum esse, *Dei Populiq; judicio*. id postquam responderit, nempe *Dei Populiq; judicio decerni volo*, scriba sotentem sic alloquitur: *Talis criminis delatus es: dicas te reum non esse: interrogatus, quomodo decerni velis, Dei Populiq; calculo affernist: Ecce tibi hi probi viri populum representant, & si adversus aliquem objicere quicquam poteris (specta illos diligenter) eloquere. nunc enim vita necisq; tua negotium agitur.*

Tum primum in Decemviratu inquisitorem evocat: *accede ad sacrum Codicem*. deinde juramenti religione obstrictum monet, ut fidelem se inter Principem captivumque inquisitorem prabeat: nullaque à reo proposita exceptione, alterum, deinde iterum alterum, usque dum numerus duodenarius compleatur, appellando pro-

producit. & plerumque captivus nihil habet, quod inquisitoribus objicere potest: quippe qui in illum diem tantum eliguntur, ignoti captivo, & qui perinde captivum non norunt, sed prope locum habitant, ubi flagitium designatum est, laboribus quotidianis exerciti, quibus nulla cum sceleratis intercesserat familiaritas aut consuetudo. Completo jam inquisitorum numero, scriba praæconem jubet numerare. ipse suo quemque nomine vocat. præco clarâ voce unumquemque repetit dicendo, *unus, duo, tres, quartus*, donec numerus duodenarius absolvitur, subjicitque ad finem numerationis suæ, *Boni viri & justi*. deinde ait, *Si quisquam indicia exhibere, aut in captivum paratus est dicere, nunc in forum prodeat*. nam de captivi liberatione agitur. Si nemo prodeat, judex percontatur, quis illum in carcerem ablegarit; qui sèpè Eirenarcharum est alius. hic formam examinis producit, subterque nomina eorum, qui se cum indiciis praestò esse obligaverint; qui si non compareant, reus absolvitur, etiamsi delictum à se admissum ultrò apud Eirenarcham faslus fuerit; verùm qui accusationem instituere debuerunt, damno pecuniario multantur. Quanquam hoc raro solet usu evenire, nisi aut in rebus valde minutis aut in absentia Eirenarchæ. Ubi vero apparuerint qui reum criminentur, primùm examinis formam

formam legunt, quam ab Eirenarchâ habentum qui bonis suis spoliatus est, mox Constabularius, & quotquot in fure deprehendendo adfuerunt singuli, ad veritatem dicendam juramento onerantur. Statuuntur isti in loco fori tam opportuno, ut uno quasi obtutu judices, Eirenarchas, inquisitores, & captivum contemplati, loquentes exaudire, ab ipsis vicissim intelligi queant. querit à spoliato judex, si captivum benè noverit, & spectare sedulò jubet. spoliatus affirmat se benè nosse, pernegat captivus, ille signis scientiam suam confirmat, *Quin ut te nescirem perdite? in fortunas meastali in loco involasti, pugnis & verberibus male multasti, e quum surripuisti & crumenam, talem tunicam in duebaris, talem tibi sodalem adscivisti.* captivus inficiatur omnia. atque ita paulatim altercationibus lis producitur. postea quicquid in captivum paratus est dicere, spoliatus enunciat. eum Constabularius, hunc cæteri etiam, qui proferre possunt indicia, suo ordine sequuntur. his ita peractis, an supersit etiam adhuc alias, queritur. negant illi.

Tum inquisitores judex sic alloquitur: *In captivum satis acceperitis quid d ei posset: contra professe quid ille valeat dicere, intellectis. juramenti vestri & officii probememores estote. D E V M auctorrem sequimini.* hoc pacto, in duos, in tres inter-

interdum Duodecemviri inquirunt. nam si in plures inquirendi illis potestas mandata foret, veniam à judice deprecari solent: *Reverende Domine Iudex, ignoscas; iudicium memoriamque nostram satis oneravimus.* itaque sàpè in unum aut ad summum ultra duos non inquirunt.

Scedentibus in scriptis nihil præter ipsam accusationem proponitur. ejus summam Scriba quam paucissimis iterum repetit, monetque ut si reum criminis esse arguerint, quid ipse in bonis prædiisque habuerit sub ipsum deprehensi flagiti tempus, investigent: si quid compererint, palam indicent, si minus, ipsum quoque affirment. &, si reum criminis existimaverint, porrò, an admisso facinore aufugerit necne, respondeant. Congregatis in hunc modum Duodecemviris, stator sive Bailivus aliquis inservit, à colloquio ipsorum cæteros prohibet, curat insuper, ne panis, potus, esca, focus inferantur, donec in eandem omnes sententiam descenderint. si qua hesitatio injecta fuerit, aut pleniùs super indicis edoceri cuperent, fas est ut in eo erudiantur. Novum fortassis istud videbitur, ut in vitæ necisque judicio, nihil scripto consignatum, præter inquisitionem ipsam offeratur; quinimò qui leges Imp. Romanorum obseruaverint, hoc illis valde videbitur insolens.

Quicquid superest negotii, coram judicibus,
H Eire-

Eirenarchis , inquisitoribus , captivis , adstantibusque , palam expeditur . qui que testimonia perhibent , publice ita , ut omnes dictorum suorum consciens habeant , proferunt . consimilis planè mos est , captivos reliquos judicandi .

Antequam inquisitores munus sibi impositum expediverint , prandendi est hora . de prandio in eundem locum redeunt , si de captivis in unam sententiam inquisitores non convenerint . in causis actionibusque civilibus examinandis tempus producitur . Similatque post multam deliberationem in unam sententiam Duo-decemviri concederint . Bailivum mox ablegant , monentque , ut ipsorum nomine judicem adeat rogatum ut iplis audiendis vacare dignetur . neque herculē id mirum esse potest , quando ipsi interea , dum in conclavi sic asservantur , à conditione captivorum non planè alieni sunt . ad septum accersuntur iterum captivi , prodeuntque inquisitores suis quisque nominibus evocatus . Tum scriba , an in unam sententiam convenient , & quis ipsorum vice responsurus sit interrogat . respondent E T I A M . qui proloquitur , inquisitorum quasi antesignanus est , & sàpè non aliis quam qui jurando cæteris præivit . Tum captivus jubetur manum attollere , ad quem scriba ait : Tu nomine A delatus es , de tali loco , adduclisq ; in judicium : reum te esse inficiaris : rogatu

qua

gnaratione decerni velis, D E I P O P V L I -
Q V E A R B I T R I O respondes: Populi
vicem boni isti viri representant. ad ea proinde,
que decipi nunc sunt, animum advertito.

Tum ad inquisidores conversus sciscitatur,
nunquid solum aut insontem illum arguerint,
respondet (qui primum juratus est) R E V S aut
N O N R E V S: illo condemnatur, hoc absolvitur.
Quod semel Duodecemvirum pronunciatum,
non judices, non Eirenarchæ aut rescindere
queant aut mutare. Scriba, quid in bonis
prædictis tempore designati flagitiis captivus ha-
buerit, querit. Respondent plerumque, se ne-
scire. neque certè adeò est opus, ut id queratur,
quando Vicecomes & fiscalis, in bonis istis fisco
subsignandis, non indiligentem operam solent
impendere.

Qui Duodecemvirum calculo reus est, an ha-
beat aliquid, quod causetur, queritur. ne vietus
à judicio abeat turpiter, Cleri privilegium sibi
concedi postulat, si sciatis legere. plerisque enim
in flagitiis, ut in furto boum, ovium, pecunia, in
quibus vis nulla per viam regiam euntibus affe-
tur, non invasio nocturna, neque formido ali-
qua incussa, non adeò acerbæ sunt leges nostræ,
ut in priorem delictum animadvertant. itaque
quoties hoc Cleri beneficium imploratur, Episco-
pi partes sunt, ut sua vice aliquem per literas sub-

H 2 stituar,

stituat, qui hanc legendi peritiam arbitrabitur. captivo aliquis in Psalterio locus perlegendus traditur. tum legere incipit, interdum (bone Deus) satis imperite. Commissarium Episcopi Judex interrogat, an legat ut Clericus, qui respondebit; Etiam legit, Non legit. si affirmaverit ipsum posse legere, Judex ad sententiam capitalem ferendam non procedit. sin negaverit posse, morti sub hac sententia forma adjudicatur. *Tu talis criminis delatus fuisti, & in judicium adducitur reum te non esse afferuisti, Dei Populique arbitrio tuam innocentiam spectandam proposuisti. illi te sententiam esse pronunciant. quod ultius causarum non habes.* jura volunt, ut unde exivisti, eò loci iterum remigres. inde ad locum supplicio destinatum deduceris, ubi suspendio vitam finies, tum Vicecomiti imperat, ut sententiam executioni mandet. Qui Cleri privilegium sibi concedi postulat & impetrat coram judice, ferro candenti in manu ustulatur, signaturque his dubiis literis T aut M. quæ furem aut homicidiam declarant. ex eo tempore in custodiam Episcopi deditur, secundâ Duodecimvirorum Clericorum inquisitione liberandus. quod si iterum sic deliquerit, & si characterem inustum viderint, actum de illo est. res ad restituendi.

Quisquis inquisitorum calculo justus est clara-

daratus, illicò absolvitur, & è custodia liberatur, numerato quod necesse prius est ergastulario suo stipendio. Quòd si quemquam intellexerit, qui ipsum sic detulerit, habet unde damnum suum cumulate reposcat.

C A P V T X X V I I .

Peculiares suppliciorum formæ sontibus irrogata, nullibi præterquam in Anglia cognite.

GE N V s supplicii aliud, in homicidas, griffatores, sicarios, raptore, cæteraque ejusmodi facinora, quæ maiestatem non imminuunt, præter suspedium non habemus decretum. defunctorum corpora sepeliendi cuique conceditur facultas. caput amputare, equuleo subjicere, in frusta secare, in rotam confringendum aliquem exponere, nobis inusitata sunt. nec alibi tamen infrequentiora sunt homicidia.

In potestate judicis non est, ut pœnè malum intendat aut diminuat. ad Principem, & ad eos, qui ab intimis consiliis fuerint, hoc referri debet, quorum jussu aliquando fit, ut insignium sicariorum corpora, catenis patibulo affixis, donec computruerint, suspendantur.

Si maritum uxor interficerit, viva incendio concremabitur.

H 3

Si

Si Dominum servus, crati superimpositus ad locum supplicii deducetur, petit treason dicitur.

Si quis venenum propinaverit, in mortem concoquendus datur. ipse conatus vel veneno interficiendi, vel insidiandi, nisi morte secutâ, mortibus & institutis Anglicis, capitalis non est, quia Princeps subditum non amisit, & vitâ, nisi morte secutâ amittendam fuisse non placet. In homicidio designando, omnes perequè pro homicidis habentur & morti adjudicabuntur. etiam si quis vell lucernam tantum prebuerit, quò id flagitium maturius perpetretur. ipsa quippe pœnarum mitigatio / ita censemus / judices corrumpit.

Equuleo aliquem torquendum subjicere, ut inter confessionem crimen elicias, præter morem gentis Anglicanæ est, & servile aliquid sapit. nam qua in re recip. unquam inserviverit, qui membra sic protensa atque ultra justam mensuræ longitudinem producta habuerit? nam si insontem esse contingat, quæ par esse potest compensatio, ut illi de injuriâ satisfiat? si mori oporteat, quod genus segitatis est, ipsum priùs excarnificare? Etenim expressa per tormenta confessio nihil aestimatur. nam si in ipso judicio fateatur, Duodecimvirorum sententiam non subit, si factum inficiatur, nihil obesse potest: quod priùs culpam agnoverit. Anglis innatum est, ut mortem spernant, cruciatum non ferant. idcir-

idecirò potius quidvis à se gestum profitebuntur, etiam patris sui internecionem, quam ut cruciatui hujusmodi obnoxii amplius esse velint. neque enim mortem perinde horrent nostrates, atque levissimum tormenti genus. nullibi gentium fontes ad supplicium perducos, qui magis animosè atque intrepidè se gerant, quam in Angliâ observabis. Contrà populus tam horrendam feritatem videre non assuefactus, ex hac miseriâ dolorem hauriret, Principem quoque & Judices abominarentur, qui tale genus crudelitatis invehement. Duo-decimviri quoque suâ sponte absolverent reos. per antiqua etiam apud Anglos sanctio est, ut si incarcерatum aliquem equuleo subjiciat ergastularius, ob eum finem ut criminis participes indicet, morte mulctetur. Et si rem ipsam putare volumus, equuleo & tormentis quid est opus? nam ut captivus fateatur aut diffiteatur, absque morâ, si Duodecemvirorum calculo condemnnetur, diem ultimum obire necesse est. fontes quoque, quum viderint aliter fieri non posse, quum populares & contribules ipsorum fuerint, quorum fidei vitam suam conerediderint, sponte se ipsorum sententiæ subjiciunt, & ob admissum facinus divinam misericordiam implorant. Animosa & libera, vita sanguinisque profusa est Anglorum

naturâ. sed enim contumelias, verbera, servitutem ferre nullo modo potest. in hunc modum ab antiquissimis Principibus aliti atque educati sunt, ut milites potius strenuique evaderent, quam servili ignominia se contaminarent.

Duodecemviris, simul atque sententiam dixerint, abeundi copia conceditur: neque in illorum commodum cedit aliquid, præterquam quod Principi patriæque suæ in serviverint.

C A P V T XXVIII.

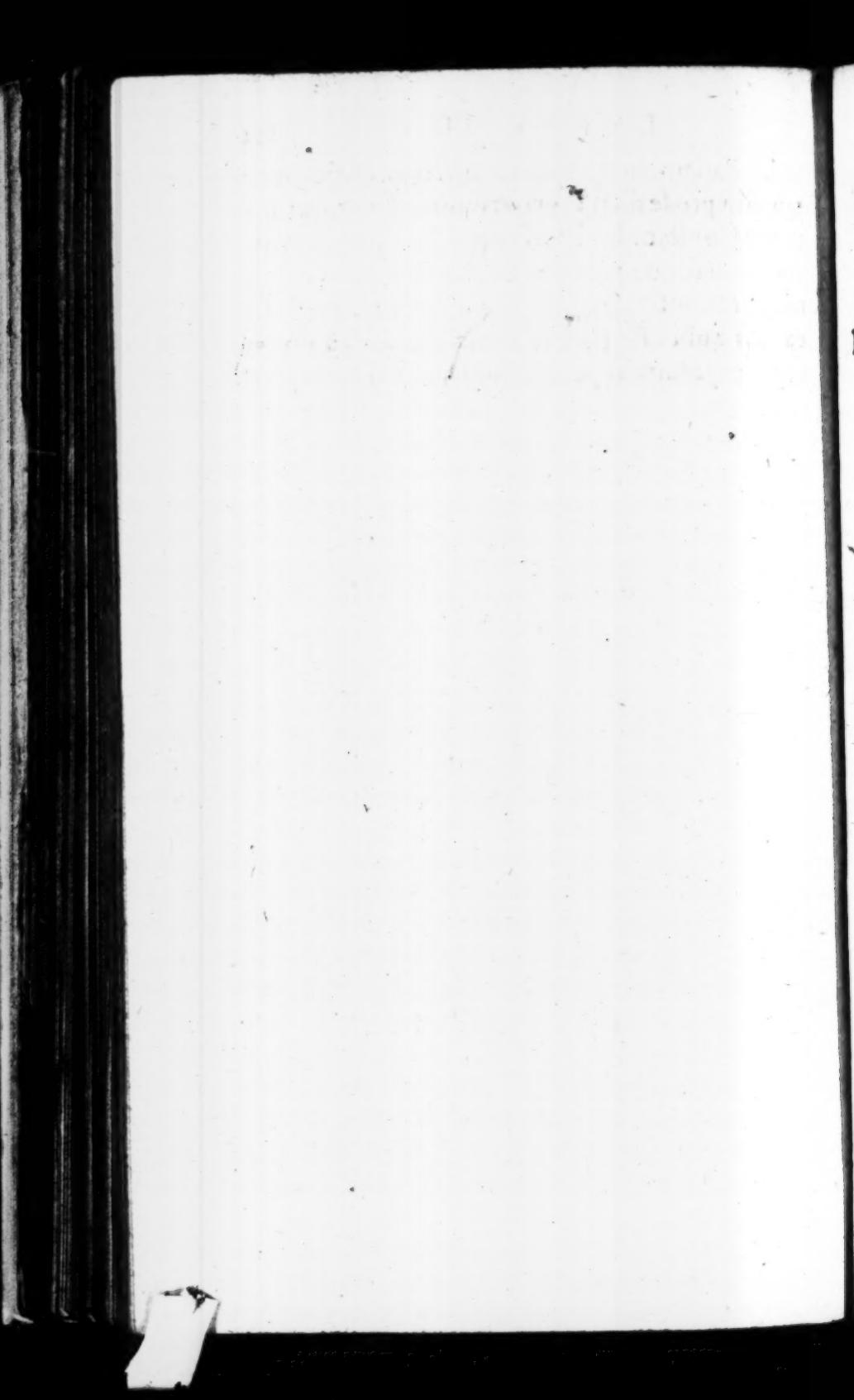
De crimine læsa majestatis, & quâ ratione major nobilitas dijudicetur.

ETIAM in proditoribus examinandis idem modus observari solitus est. sed pena pro ipsorum merito multò est asperior. Primum suspenduntur, viventibus videntibusque viscera eximuntur, cervicibus secure amputatis, partitis in quatuor partes membris, & diversis in locis palo affixis.

Illud est eximum majorum gentium nobilium beneficium: si quisquam Ducum, Marchionum, aut Baronum, in Parlamento locum occupantium dignitatem adeptus, læsa majestatis aut criminis capitalis insimuletur, equalium pariumque suorum sententiâ judicatur. hoc est, cogitur è nobilibus inquisitio, quorum quisque (ut

fit

fit in Parlamento) facto à novitiis initio, sententiam pro se dicit. pro tribunali sedet, qui supremi Constabularii personam gerit per eum diem, peractoque judicio, scipionem quem habet in manu confringit, officioque se abdicat. In ceteris quid esse possit discriminis ab eâ quam supra exposuimus formâ non intelligo.

DE

REPVBBLICA ET ADMI-
NISTRATIONE

ANGLORVM

LIBRI TERTII

CAPVT PRIMVM.

*De appellatione provocationequē, quae sen-
tentiam super causis criminalibus ini-
què latam rescindit.*

Si Duodecemvirūm inquisitiones
nimis rigidè contra præsumptam
probationum vim & mentem cen-
suisse videbuntur; ut, si reum ulti-
mo suppicio afficiendum ex indi-
ciis levissimis arguerint, aut si reus judicūm &
Eirenarcharum sententiā alias ob causas vēni-
am mortis metuisse putabitur; dimittitur qui-
dem inquisitio, & judices pro eo quod reum capi-
tis pœnā mulctandum declararent, ipsum amplia-

pliabunt, hoc est, carceris custodię tantisper mancipabunt, donec Regem certiorem totius negotiū fecerint, ab ipsoq; veniā reos impetraverint, nam quod ad appellationes provocationesque, quæ apud alias nationes frequentes sunt, eæ apud nos locum nullum obtinent: sed lata sententia confessim absque hoc appellationis beneficio executioni per Vicecomitem mandatur. quòd si captivi pōst denunciatam mortis sententiam, vel fuga salutem quāsiverint, vel aliud leti genus obiverint, grandis pecuniarum summa Vicecomiti pro arbitrio Principis irrogatur. Sin verò per liquidissimas probationes & luce meridianâ clariores Duodecemviris de crimine constiterit, & ipsi fontem absolvant tamen (id quod aliquando contingit, pōstquam nimis incensum judicem aut Eirenarcharum aliquem viderint, aut testificationes aut allegationes suspectas habuerint) captivi liberantur. verūm Duodecemviri à judicibus non verbis modò increpantur, sed pœna etiā minaciter illis intentata jubentur, ut in Camerâ stellatâ aut in Senaculo super facto respondeant. quanquam præter comminationes plerumque nihil fit. nam Duodecemviri benignè humaniterque pro se respondent, id se ex conscientiæ religione fecisse, & propterea judices, ne in malam partem interpretentur, imò, si quid erratum fuerit, eos ut m̄tes & clementes expet-

experiantur, demissè rogant. Verumtamen nostrâ memoriâ contigisse observavi (sed ELIZABETHA nondum imperante) Duodecenviros in carcerem conjectos & magna pecunia mulctatos, quòd reum aliquem lœsz majestatis, propter inducas probationes non pronuncias-
sent. alios etiam ignominiaz publicæ notâ affe-
ctos, quòd fontem absolvissent, memini. sed à plerisque etiam tunc temporis parum compro-
bata hujusmodi facta, immò contrâ plerisque vim & tyrannidem sapere & à libertate & mori-
bus Anglorum plurimum abhorrere visa sunt.
quamobrem id rarò usu evenire solet, etiamsi Duodecenviros largitionibus interdum sic cor-
ruptos esse contingat, ut æquissima illos punien-
di ratio Principi non desit. quippe homines sunt,
& pro conditione humanâ gratiæ interdum, in-
terdum precio obnoxios esse, quis possit inficiari?

C A P V T I I .

*In causis civilibus quis sit remedio locus,
si præter leges pronunciatum
fuerit.*

IN causis civilibus res aliter se habet. nam li-
te semel contestatâ, Duodecenviris convo-
catis, reque argumentis & probationibus hinc
atque

atque illinc confirmatâ, si Duodecemviri ini-
quam sententiam tulerint, adversus eos institui
potest formulî (quâ nostri Attincturam & vulgò
Attaznt dicunt) quumque prima illa inquisitio
ex Duodecemviris plebeji ordinis confletur, se-
cunda hæc ex x x i v generosis colligitur, qui
Comitatum omnes, centuriamque (saltem duo-
decim) in qua fundus est, incolant. causa coram
iisdem judicibus rursum dicitur. rei partes non
modò ille sustinet, qui fundum ad se pertinere
ajebat, sed etiam Duodecemviri priores.

In hoc Attincture negotio, præter ea, quæ
primùm proposita sunt, allegari nihil debet.
quod si primam sententiam à x x i v viris com-
probata esse contingat, auctor non modò causâ
suâ excidere, verùm Principis fisco multam per-
solvere, reo denique damna resarcire judicabitur.
Sin priorem sententiam everlam & reprobata
esse accidat, tum prior inquisitio Attincta, perju-
rii infamiaque damnata censabitur. quod nisi
Senatusconsulto Parlamentario sub imperio
Henrici viii constitutum aliter fuisset; quo
Principi, victoqué, in quem sententiam tule-
runt, præter alijs peinas irrogatas v iniñas co-
guntur refundere, si summa de qua certatur
quadraginta libris sit minor, sive major, x x; agrô-
rum etiam ipsorum depopulatio ad Regem spe-
ctaret. Verùm quæ diximus perraro sunt:
par.

partim ideo, quod generosi illubenter ferunt, bonis viris proximisque suis hujusmodi infamie maculas inustas esse, maluntque pœnam ipsam potius pecuniariâ subire: partim quod rem ipsam commodis utrinque conditionibus transigi curant: nisi velfidem prioris inquisitionis insigniter prelio labefactatam viderint, vel pars alterutra adeò obfirmaverit animū, ut equissimis postulatis acquiescere recusaverit. & si generosos super hoc judicio convenire contigerit, priorē sententiam pro virili confirmabunt, ubi aliter faciunt, aperte subesse oportet illustres aliquot injuriæ atq; injusitiae causas, de quibus tametsi satis constituit, tamen si ante judicis pronunciatum partes inter se paciscantur, aut litigantium alter intermoratur, sententia in rem judicatam non transit. Si priusquam sententia lata fuerit aut executioni mandata, ejusmodi aliquis error in ipsâ formulâ, vel in ordine judiciario reperiatur, qui possit revocari (per formulam ut appellant erroris) res integrâ de novo disceptanda proponitur, & quicquid gestum est rescinditur.

Sed illud nobis cum cæteris rebus publicis, ubi leges civiles dominantur, commune est, quod *de nullitate processus* dicitur, & peræquè in foro capitalium criminum quam actionum civilium hæc tenus est usitatum. aliud appellationum genus, quo tela judiciaria in iumentum diducitur, nos

stris

stris legibus planè est incognitum. Interim per querelam & preces Regi aut Cancellario oblatas, modus est aliquis vel retardandi vel producendi processus judiciarii; ut si probationes amissas, nimiam popularium gratiam & adversarii potentiam causeris. quem enim lapidem homines inquieti intactum relinquant, ut vicinis suis per litigia creent molestiam, suisque demum votis ipsi potiantur? quibus non secùs atq; muscis & pediculis indulta à Deo clementia, ut eos maxime exagitent, qui in rem Reipublicæ mentem omnem atque operam intendunt. infestum est hoc hominum genus toti viciniæ suæ, & formidatum, ab illis solum cultum qui lites litibus necendo saginantur. Sed veluti istos res sua soli interdum deficere, dum alios ut patrimonium suum conficiant moliuntur: ita probè noti non modò opum suarum jacturam ipsi faciunt, sed quæ est Principis & fori æquitas, præter infamiam & opprobrium etiam in ære & in corpore pœnas luunt. quod mihi opus Rege dignum videtur: Reipublicæ certè tam beneficium & salutare, quantum in readeò exigua ad subditorum quietem & educationem bonam aliud procurari non potest!

C A P V T III.

De accusatione.

Si

SI quisquam patrem meum, filium, uxorem,
fratrem, aut consanguineum proximum occi-
derit, penes me est ipsum vel deferre, facta in-
quisitoribus denunciatione (utcunque Consta-
bularii aut Eirenarchæ manus effugerit) atque
ita efficere ut in exilium agatur, vel intra anni u-
nius & diei spacium reum postulare. quod si
ipse primùm denunciem, non meā amplius sed
Principis refert, utpote cuius officium in Deum
patriam & subditos est, in fontes & pacis pertur-
batores pro justitiâ animadvertere. quod si re-
um ipse accusare malis, posthabitâ interim eâ
quam dixi persequendi formâ, reo hoc accedit
commodum, ut Duodecem virûm inquisitioni
sese explorandum dedat (quod suprà à me fusè
est enarratum) aut duello quæstionem dirimat.
cujus ceraminis aleam, ipsi per se aut per pugiles
(αἵλητας interpretantur) nimirum lectos, benè
pingues, agiles, ad arma tractanda idoneos, quos
Galli adroits aux armes vocant (per μονομάχια)
experiuntur : in quibus rerû omnium summa est
æqualitas . & prout victoriæ palmam Mars adju-
dicaverit, ita leges decernunt, illum ut peractum
reum, hunc ut calumniatorem extremo supplicio
afficiendum.

Habet hoc certaminis genus diversum aliquid
à communi inquisitionis forma, in qua reum
mori) aut aliquando vivere, contingat) actorem

punquam. sed in hoc majus periculum subest, æqualitas eadem. alterutrum enim occumbere necesse est. breviter spatio definitur. ait. culo incipit. sub occulum Solis aut citius prout secundior fortuna. illa veritatem terminatur videtur hoc valde militare, (cujusmodi omnis ferè est Anglicana politia) nec plus cum Jurisconsultis quam cum medicis commercii habere, negotium cùd expedire, deinde domum redire, suaque opera & labore reip. inservire. Pontifices Romani & Ecclesia proceres, qui imperium in conscientias nostras diu exercuerunt, & ad certum meditationi statum rem conati sunt reducere, hoc iudicandus frigidis argumentationis usus est. Thologia & Philosophia petitis plurimùm inistantur: quippe non repugnat ratio, ut ab iis quæ ab institutione nostra dissident, a horreamus. Certum tamen illud est, in rep. militarem in modum compositam nonnulla pacis & quietis bono tentanda esse, quæ in umbra & in musæo clam disputantibus non perinde arident. ut ut res se habet, diu inusitatum manifestat hoc certaminis genus ex historiis potius quam ab experientia nostra petendum. attamen in hodiernum usque diem, legis vigorem retinet.

Quod si sicarius aut homicida (illum alterius vitæ insidiatorem, & ut gallicè dicitur *degue appendant* hunc qui ex calore iracundiz hominem

nem occiderit ; appellamus) mortis veniam à
Principe impetraverit (nam id benignitas Re-
gia interdum patitur) cui sic illata est injuria son-
tem vel in judicio Duodecimvrali deferendi , vel
cum ipso singulari certamine depugnandi libe-
ram habet optionem . & si post interpositam
hujusmodi accusationem reum admissi criminis
affinem esse contigerit , tametsi data est ad igno-
scendum venia , capite plectetur . Tantum justi-
tia effusoque per vim sanguini Principes legesq;
nostræ indulgere voluerunt .

C A P V T IV.

De Curia Camera stellata.

SVPEREST adhuc in Angliâ forum aliud,
quale alibi gentium (quantum intelligere
potui) non reperitur . fastis diebus (eos sic ap-
pello , quibus in aulâ *Westmonasteriensis* jus di-
citur) singulis septimanis , diebus Veneris &
Mercurii , postridie ejus diei quo terminantur ,
Cancellarius , Barones & quotquot à sanctiori-
bus consiliis Principis sunt , & Barones sive nobi-
litas major , qui consiliarii Regni non sunt ,
itemque Judices , (principales nimirum duo ju-
stitiarii) ab horâ nonâ ad undecimam usque in
loco quodam confidere solent , cui Cameræ stel-

latæ nomen ob fenestrarum multitudinem vel
in signitum variis stellarum iconibus deauratis
rectum.

Si plures per vim ad agendum aliquid conve-
nerint (Riot Anglicè dicimus) coram hoc ju-
dicio sistuntur. Enimverò (quantum ego con-
jicere possum) hujusmodi turbæ & tumultus in
aliam causam referri non possunt , quām quodd
bellis externis , per Galliam , Scotiam , & Hiber-
niam , aut civilibus domi , nostrates exercitati ,
quæ propria est militarium nationum labes , plu-
rimos belli duces militesque pepererunt , qui
postquam aliæm militiam foras non invene-
runt , se suis viribus oppugnant & deprædantur ,
tam ad vicinos domi opprimendos quām vim
ab hostibus illatam propulsandam juxtâ parati . ex
quo gens nostra sic assueta domique insolentior
facta , legibus & institutis politicis ægrè ad obse-
quium revocata (potentioribus pugnas sè penu-
merò crientibus , & injuriam tenuioribus infrenen-
tibus) leges bonas ordinandi occasione præbuit :
primum , ne cui fas esset , ultra definitum clien-
tum numerum retinere : tum in conventibus ju-
ridicis , de iis qui turbas & tumultus excitant in-
quirere : si quis per vim alienum fundum occu-
paverit , Eirenarchis vim illatam posse repre-
mtere .

Præterea , quoniam non tenuioris fortunæ
homi-

homines sed potentioris & opulentioris, solent
hujusmodi facta perpetrare, quibuscum frustrâ
in judicio homines gregarii aut generosi con-
tendant, si coram senatoribus Regiis querela fu-
erit delata, reus in Camerâ stellatâ causam di-
sturus accersitur. ibi splendorem quasi & majesta-
tem regni totius quum repræsentatam viderit,
(nisi quod Princeps abest) ferociam ilicè depo-
net, & ad respondendum (cujusvis loci aut ordi-
nis fuerit) evocatus, tantâ cum gravitate, ratio-
num & argumentorum veritate, ab illustrissimis
viris urgebitur. ut animum despondere planè ne-
cessere habeat. quòd si parum dextrè pro se re-
sponderit (nam præstare aliud præsertim in tam
aperto illatæ violentiæ negotio vix quisquam
possit) in carcerem prope amniculum, qui Fleetæ
dicitur, pro judicantium arbitrio & voluntate
tantisper allegabitur, donec libertate suâ ali-
quamdiu orbatus, & expensarum summâ fati-
gatus, tandem amicorum suasu & consilio, ad
dictamen rationis se accommodaverit. plerum-
que si ita videbitur consultum) grandem pecu-
niæ vim in ærarium Principis refundere cogetur,
& actori damna resarcire, tametsi causa, propter
quam hujusmodi tumultus excitati sunt, ad juris
communis decisionem interim remittatur. sco-
pus quippe hujus fori præcipuus hic est, fastum
& arrogantiam nobiliorum mitigare, qui quòd

plebejos opibus longè fortassis superant, jura & leges sibi natas valde indignantur.

Fori hujus originem repetere, antiquitatis est, sed incrementum & authoritatem, sub id tempus, quo Cardinalis Wolseus, Antistes Eboracensis, Cancellarii munere gavisus est, accipisse constat: ad quem tanquam ad authorem ejus initium referre nonnulli solent, quia post aliquam temporis interpolationem, intermissa ejus authoritas sub hoc præsule incrementum cepit. quod fieri oportere res ipsa exigebat. nam qui partem Angliae Septentrionalem incolunt nobiles & generosi, à Rege & justitiæ tribunalibus procul-dissiti, bella propè continua inter se gesserunt, jus in ferro constituentes, ad inferendum & injurias vindicandum clientium & famulorum suorum auxilio muniti. hanc insolentiam Henricus VII Princeps nobilissimus minimè ferendam ratuſ, illos viritim ad au-
lam evocavit, qui postquam stellionatus postulati, verbis acriter correpti, & in carcerem conjecti aliquamdiu fuissent (relangueſcente ſimul cum pecuniis animo) in numerum & ordinem ſe componere incepérunt, & ex eo intelligere, ſibi nunc obtigisse Principem, qui legum haben-
tis & obsequio ſubditos ſuos temperare nove-
rat. hinc effloruit hujus fori dignitas, quæ in diem hodiernum usque ſarta teſta conservatur.

Qui

Qui iudicio præsunt in hoc foro, sunt supremus Angliae Cancellarius, Quæstor, Consiliarii omnes, & Barones. Et cetera.

In sententiâ dicendâ major pars judicantium minorem vincit.

Pœnæ, quæ irrogantur, sunt carcer, collistri-gium, mulcta pecuniaria, & sèpè unâ cum car-cere animadversio pecuniaria.

Citari solent, vel sub pœna, vel per manuum injectionem, vel Edictum de Rebellibus, vel Delega-tione super Rebellibus. Sub pœna libelli aut præcepti formam habet. Edictum & Delegatio super Rebellibus ad cogendos in curiam contu-maces, qui comparere per contemptum renuunt, accommodatur.

Hujus fori apparitores sunt, custos carceris qui Flees dicitur, aut serviens ad arma.

Negotia quæ in hoc foro tractari solent per statuta definiuntur. hujusmodi sunt; virginum impuberum preter parentum aut tutorum con-sensum abductio, falsarii, literarum adulterato-res, nobilium calumniz, seditionum rumores, turbarum & tumultuum conventicula, fraudis

doliique mali architecti, & quæ in Epitome R-
stallis recensentur reliqua.

C A P V T V

*De Curiâ Pupillorum & Emancipa-
tionis.*

LATINE pupillus, græcè ὥρανδος dicitur, quem
nos Anglicè Ward dicimus. ejus custos,
latinè tutor, græcè ἀπετρόπος appellatur. pupillum
intelligimus impuberem, & post fata parentis su-
perstitem.

Romani duas in species distinxerunt, pupil-
lum & minorem; illum donec x iv, hunc donec
x x v annum ætatis impleverat. pupillus sub tu-
toris imperio, minor sub curatoris degebat. tu-
tores curatoresque rationibus censuum pupillo-
rum reddendis obnoxii erant. extantque super
hac re passim per codices legum civilium disper-
sa constitutiones. adeoque oneri putabatur es-
se, tutoris aut curatoris munus subire, negotium
sollicitudinis & curæ plenum, utilitatis & com-
modi planè expers, & propterea excusationi ra-
tiones plurimæ inventæ.

Apud nos diversum est institutum. nam pu-
pillum sub potestate habere perutile esse existi-
matur. siquidem Dominus ille, à quo pupil-
lus

lus prædium habet, simulatque de obitu parentis certior factus est, manum illicò in corpus pupilli injicit, prædium occupat, cuius commoda adipsum solidè perveniunt, absque eo ut rationes gestæ administrationis referat, modò pupilum educaverit. accedit insuper, quod fœminæ **xiv** annum ætatis attingenti, viro **xxi**, uxorem virumque collocat. si matrimonium sic oblatum contrahere repudiaverint, pretium vel valorem dotis aut donationis propter nuptias persolvere coguntur, cuius æstimatio ex prædii & censuum valore dependet. Et quod hæc tenus dixi, de illo tutelæ genere dictū velim, quod gallicè *garde noble*, vocatur, quibusque per *Servitium militare* fundi elocantur. nam aliud est obsequii sive servitii genus (gallicè *Gard Roturier* non incommode interpretemur) nos tutelam in *socagio*, i.e. per *servitium soca* (taratris) vocamus pxiimo cōsanguineo obvenit hujusmodi tutela, ad quem hereditas pertinere non potest, utpote ad avunculum, ubi ex patre provenit, vel patrum, ubi ex matre, de rationibus reddendis tenentur isti tutores (qui mos est legum civilium) pupillo, postquam adoleverit. à tutelâ nisi exactis **xxi** annis nemo est liber. quam nos ætatem justam, perinde atque illam **xxv** apud Romanos, dicimus. fœmina quia expletis **xiv** annis nubilis est, & marito tempestiva qui *Servitium*

militare præstare possit. emincentur & quia uxores sunt in potestate virorum (quod dinceps confirmabimus ut sub alterius etiam præsidio aut imperio atatem agint, videtur ab omni ratione alienissimum.

Arbitrantur nonnulli hanc tutelæ speciem valde iniquam & immodicam & naturæ longè distantiam esse, liberi nimisrum hominis, non secùs atq; equi aut bovis auctiōnem facere, & ita subinde dominos & eustodes mutare, quorum arbitrio corpus opesq; ipsorum regerentur, redditusq; gerentur, denique ad ejus voluntatem, in fœdere conjugali contrahendo se accommodare qui prædii est Dominus; aut (quod est multò indignius ejus, qui pretio pupillum mercatus est; & si repudiaverit, præterea grandem pecunia summam pro reddenda libertate numerare. Ex hoc fonte pravam generosorum adolescentium educationem ajunt emanare, præmaturos concubitus, & inauspicatos connubiorum hymeneos. nam defuncto semel patre (cujas in procuranda filii salute sollicitudo est naturalis) non matri, non patruo, non consanguineo proprio, (infanti, ut credi par est, instituendo maximè intentis) verùm prædi Domino, Regi Reginave, Duci, Marchioni, aut cuivis alteri ejus procuratio debet, aut emptori alicui & propolz, non corporis modo sed matrimonii delegendi summa po-

ma potestas. Ad Principem quia plurimi pupilli
spectant, aut vendendi aliis sunt aut donandi. ad
alios quod attinet, lucrum haud secus ex tutelâ
quam ex bove aut alio pecore sibi comparant:
quibus ingenitum pupillorum rem provehendi
nullum est studium. nam qui tutelam nundi-
nantur, ægrè patiuntur pupilos suos, operam a-
hcui scientiæ aut studiis difficultioribus navare a-
liquam, ne mortem aut ægritudinem ex nimio
labore contrahant, unde pecuniam omnem fru-
strâ & inaniter absumptam esse contingeret, nisi
elocatâ priùs in matrimonium filiâ, sorore, aut
confanguineâ. ita qui patrem habuit hospitalem,
quique familiam numerosam bene potuit alere;
ubi ad plenam pubertatem pervenerit, sylvas ex-
cisas, ædes dirutas, attritum peculium, proscissos
ad sterilitatem agros videre. & (quod caput rei
est) censum annum suppetiarum nomine, do-
mino persolvere, & ouster le main persequi co-
getur, (hoc est) ut fundi possessiones sibi adjudi-
centur, ut nisi post exactum complurium anno-
rum spatium, immò (quod plus est) interdum
nunquam sortem paternam consequetur. Hoc
extremis difficultibus laboranti Henrico III
ad tempus concessum fuisse nonnulli arbitran-
tur, gliscente inter Regem & Barones bello: au-
ctum deinde & majorib. incommodis affectum,
& in plures personas propagatum, qui ultimam
regne.

regno , nobilibus, & libertati Anglicanæ cladem & perniciem afferat , fieri nullo modo posse. sunt qui ex adversâ parte respondent , nullam pupillo creatam esse injuriam . nam vel pater fundos acquisivit , vel à majoribus tali superimposito onere quasi per manus accepit , & quia per servitium militare prædia sibi deberi vendicat , (quod in armis & vi bellicâ positum est) quando peractatem id præstare non possit , æquissimum esse , ut fructus ad Dominum redeat , ex quibus equitem militemque æquè fortem & valentem queat sustentare .

Qui Romæ antiquissimi equites deligebantur (asserente Livio) equum publicum , in quo stipendia merebant , viduarum & pupillorum sumptibus subministratum habuerunt , ut propterea res nova cuiquam non videatur , quæ Servio Tullio in Republica prudentissima comprobata fuit . nam pueroruin educationem , ad formam militarem olim institutam , quamobrem nunc quisquam calumnietur , ratio subesse nulla potest . verisimilius tamen ab omnibus putabatur , viros nobiles , equites fortes , & strenuos belli duces , operam datus , ut pupillos suæ fidei concreditos suis artibus & virtutibus imbuerent , & in familias gentesque per matrimonium insererent , unde amicitias plurimorum colligerent . & verò quis rectè generosorum educationi melius

Jus prospiciat, quām qui tales servitio militari si-
bi obligatos habuerit, aut quia magis velit quām
qui inde obsequium sibi præstari speraverit?

Quod ab Henrico III temporibus hanc tu-
telam nonnulli deducunt, à veri scopo alienum
videtur. nam per Normaniam, cæterasq; Gal-
licæ provincias etiam nunc obtinet. atque ex eo
statuto, quod de re pupillari sub Henrico III
sanctum invenimus, si quis diligentius introspe-
xerit, modum tutelæ potius assignatum depre-
hendet, indequæ argumentum capiet, tutelam
longè antiquiorem fuisse. cæterū de hac quæ-
stione aliis erit disputandi locus. in præsentia-
rum hæc habui quæ enarrarem.

Hujus fori *præses* est pupillorum & emancipa-
tionum custos.

Officiarii sunt, pupillorum procurator, cura-
tor, rationarius, quæstor, scriba, duo procurato-
res communes, inferiores ministri, nuncii, appa-
ritores. *Procuratorem* eum appello, qui titu-
lum & jus Regium defendit, datum custodi pu-
pillorum *Adsefforem*. *Curatorem*, qui eman-
cipationes confirmat. *Rationarium*, qui sub-
ducendis rationibus præst, & citationum for-
mulas explicat. *Questorem* qui pecunias fisico
applicandas colligit. *Scribam* qui acta judici-
aria & decreta fori literis consignat.

Negotia, quæ in hoc foro tractantur, sunt ex-
tute-

tutelis, nuptijs, suppetiis pupillarum, & demandata illis possessione, commoda emergentia.

Citatio generalis in hoc foro delegatio est, editum, monitio de comparendo coram custode pupillarum. Speciales citationum formulæ sunt *Diem clausit extremū, Deveneunt, Melius inquirendum, datum est nobis intelligi, Quæ plura super istis omnibus videndus est Stanfordii Codex, qui de prærogativa Regia inscribitur.*

Hinc emancipationum omnium genus emanat & parvi Saccuti scribis commendatur.

Quando justam ætatem hæres declaraverit emancipationem suam persecutus, tum clientelam suam coram Principis delegato agnoscere oportet, & præmium Domino Privati Sigilli persolvere.

C A P V T VI.

De Curiâ Ducatus.

CURIA Ducatus Lancastrensis etiam ad REGEM spectat, in qua actiones in personam & in rem, quæ fundos Ducales quoquo modo attingunt, disceptantur.

Hujus fori præses est Cancellarius, assidentibus Procuratore Ducatus fiscali, scriba, curatoribus quamplurimis, duobus Procuratoribus communibus, Rationariis aliquot, Adsefforibus & Jurisconsulto Regio. Cancellarii munus est,

et, aequâ lance jus inter Principem subditosque distribuere. *Procuratoris Ducatus fiscalis*, iura Regia promovere Cancellario adsidere & quod iuriis est submonere. *Scriba* est, acta & archiva conservare, & citationum formas explicare. *Curatorum* (quorum unus reliquis praest fundum limites metari & definire. *Rationariorum* (inter quos unus ceteros antecellit) calculo reddituum acceptorum praesidere. *Procuratorum communium* est, litigantium votis & querelis inservire. *Adsefforum* est, difficultes legum nodos explicare. *Jurisconsulti Regni officium* est jus Principis promovere. Spectat ad hoc forum *Procancellarie*, qui Comitatui Palatino Lancastria inservit, cuius officium est, citationes originales decernere.

Citationis forma sub pena nuncupatur.

C A P V T VII.

De Curiâ libellorum supplicum.

]
N hoc foro querelarum & supplicationum omne genus Regiae maiestati exhibitarum ad audiendum & discutiendum proponitur, extra quas in jure dicendo nullam autoritatem obtinet. cui nomen *pauperum & indigentium fori ob eam causam inditum est*, quia absque mercede aut pecunia jus suum cuique tribuatur. *Curia quoque Conscientie appellatur.*

Hinc

regno, nobilibus, & libertati Anglicanae cladem
& perniciem afferat, fieri nullo modo posse. sunt
qui ex adversa parte respondent, nullam pupillo
creatam esse injuriam. nam vel pater fundos
acquisivit, vel à majoribus tali superimposita on-
nere quasi per manus accepit, & quia per servitu-
um militare prædia sibi deberi vendicat, (quod
in armis & vi bellicâ positum est) quando per-
tatem id præstare non possit, æquissimum esse, ut
fructus ad Dominum redeat, ex quibus equitem
militemque æquè fortē & valentem queat su-
stentare.

Qui Romæ antiquissimi equites deligeban-
tur (asserente Livio) equum publicum, in quo
stipendia merebant, viduarum & pupillorum
sumptibus subministratum habuerunt, ut pro-
pterea res nova cuiquam non videatur, quæ Ser-
vio Tullio in Republica prudentissima compro-
bata fuit. nam puerorum educationem, ad for-
mam militarem olim institutam, quamobrem
nunc quisquam calumnietur, ratio subesse nulla
potest. verisimilius tamen ab omnibus puta-
batur, viros nobiles, equites fortes, & strenuos
belli duces, operam daturos, ut pupillos suis fidei
concreditos suis artibus & virtutibus imbuerent,
& in familias gentesque per matrimonium inse-
rerent, unde amicitias plurimorum colligerent,
& verò quis rectè generosorum educationi me-
lius

hus prospiciat, quām qui tales servitio militari sibi obligatos habuerit, aut quis magis velit quām qui inde obsequium sibi præstari speraverit?

Quod ab Henrico III temporibus hanc tutelam nonnulli deducunt, à veri scopo alienum videtur. nam per Normaniam, ceterasq; Galliæ provincias etiam nunc obtinet. atque ex eo statuto, quod de re pupillari sub Henrico III sanctum invenimus, si quis diligentius introsperixerit, modum tutelæ potius assignatum comprehendet, indequé argumentum capiet, tutelam longè antiquorem fuisse. ceterum de hac quæstione aliis erit disputandi locus. in præsentiarum hæc habui quæ enarrarem.

Hujus fori præses est pupillorum & emancipationum custos.

Officiarii sunt, pupillorum procurator, curator, rationarius, quæstor, scriba, duo procuratores communes, inferiores ministri, nuncii, apparitores. *Procuratorem* cum appello, qui titulum & jus Regium defendit, datum custodi pupillorum Adsefforem. *Curatorem*, qui emancipationes confirmat. *Rationarium*, qui subducendis rationibus præstet, & citationum formulæ explicat. *Quastorem*, qui pecunias fisco applicandas colligit. *Scribam*, qui acta judicaria & decreta fori literis consignat.

Negotia, quæ in hoc foro tractantur, sunt ex tute-

112 DE REP. ANGLORVM

cunctis nuptiis, suppeditiis pupillarum, & demandata illis possessione, comoda emergentia.

Citatio generalis in hoc foro delegatio est, editum, monitio de comparendo coram custode pupillarum. Speciales citationum formulæ sunt Diem clausit extremū. Devenierunt, Melius inquirendum, datum est nobis intelligi; Qua plura super istis omnibus videndus est Stanfordii Codex, qui de prærogativa Regia inscribitur.

Hinc emancipationum omnium genus emanat & parvi Saccuti scribis commendatur.

Quando justam ætatem haeres declaraverit emancipationem suam persecutus, tum clientelam suam coram Principis delegato agnoscere oportet, & præmium Domino Privati Sigilli persolvere.

C A P V T VI.

De Curiâ Ducatus.

CURIA Ducatus Lancastrensis etiam ad REGNUM spectat, in qua actiones in personam & in rem, quæ fundos Ducales quibuscummodo attingunt, disceptantur.

Hujus fori prætes est Cancellarius, assidentibus Procuratore Ducatus fiscalis, scriba, curatoribus quamplurimis, duobus Procuratoribus communibus, Rationariis aliquot, Adsestoribus & Jurisconsulto Regio. Cancellarii munus est,

est, a qua lancejus inter Principem subditosque distribuere. *Procuratoris Ducatus fiscalis*, jura Regia promovere. Cancellario adsidere & quod juris est submonere. *Scriba* est, acta & archiva conservare, & citationum formas explicare. *Curatorum*, quorum unus reliquis praest fundorum limites metari & definire. *Rationariorum* (inter quos unus ceteros antecellit) calculo reddituum acceptorum presidere. *Procuratorum communium* est, litigantium votis & querelis inservire. *Adsefforum* est, difficultes legum nodos explicare. *Jurisconsulii Regis* officium est, jus Principis promovere. Spectat ad hoc forum *Procancellarius*, qui Comitatui Palatino Lancastriæ inservit, cuius officium est, citationes originales decernere.

Citationis forma sub pena nuncupatur.

C A P V T VII.

De Curiâ libellorum supplicum.

IN hoc foro querelarum & supplicationum omne genus Regiæ majestati exhibitarum ad audiendum & discutiendum proponitur, extra quas in jure dicendo nullam auctoritatem obtinet, cui nomen *pauperum & indigentium fori ob eam causam inditum* est, quia absque mercede aut pecunia jus suum cuique tribuatur. *Curia* quoque *Conscientie* appellatur.

Hinc

Huic iudicio præsunt libellorum supplicum magistri duo, qui quidæquum & bonum sit, tam ex jure Cæsareo quam ex municipali dijudicant.

Officiarii sive ministri ad hanc curiam spectantes sunt, Scriba, Examinator, Procuratores tres, nuncius sive apparitor unus. *Examinatoris* est, testes juramento onerare, eorumque dicta literis consignare. *Procuratorum*, negotiis litigantium expediendis inservire. *Apparitoris*, in jus reum vocare.

Quæ in hoc foro agitantur negotia, sunt quæ per preces aut libellos supplices Principi offeruntur, sed potissimum petitiones indigentium. Citationis forma, est vel *sigillum privatum*, aut *Edictum de Rebellibus*; quorum ea vis est; qualem anteà in processu Cameræ stellatae fuisse diximus.

C A P V T VIII.

De uxoribus & nuptiis.

ANGLORVM uxores (quod supràctiam attigimus) in potestate maritorum suorum sunt, non è ratione, quasi maritis in uxores suas, pro more Romanorum, vita necisque indulta sit licentia (nam Principi soli id licere diximus & legibus suis) sed quoniam ante nuptiarum solemnia quocunque acquisiverint, peracta mox nuptia-

nuptiarum celebritate , id maritis omne acquiritur . sive æs signatum , argentum , aurum cælatum , gemmas , pecudes , aut quidquid est bonorum mobilium intelligas . ad fundos & prædia & hæreditates quod attinet , ad proximum successorem pervenire leges volunt .

Uxoribus neque mariti res neque suas donare aut alienare licet , in bonis mobilibus constanti matrimonio jus nullum habent , nisi quale servi aut filii familiâs peculium sibi vendicant , in quibus si testamento nihil legetur , nihil debetur , quemadmodum neque filio ipsi . cætera penes executores sunt , si testamentum suum aut voluntatem ultimam condiderit . Attamen Londini & in aliis etiam permagnis urbibus mos inolevit , ut postquam aliquis mortem obierit , bona ipsius omnia in tres partes dividantur . funebribus impensis & legatis triens impenditur , triensem alterum uxor ad se rapit . tertius demum triens inter liberos per capita distribuitur . quare ibi loci ultra trientem bonorum aliquid legare fas non est . sin testamentum nullum scripserit , quicquid præter impensas funebres supereft , inter uxorem & liberos ex æquo dividitur . Lege municipali cautum est , ut si quis intestato moriatur , tum Judex loci ordinarius (quem Episcopum esse omnes intelligimus) interdum Archidiaconus , Decanus aut Canonicus aliquis , per

privilegium aut longi temporis prescriptam consuetudinem, defuncti bona, viduæ, pueri aut consanguineo proximo, pro ratis portionibus inter eos, quibus ex æquo & bono debentur, administranda concedit. Ordinarium verò loci judicem tantâ gravitate prudentiâque informatum existimamus, qui pro eo ac tam absolutæ authoritati conveniat, per tridentes & semisses bonorum, quod justum est, exequatur. Majores nostri ubi paganismum exuissent, & Christiano cultui se addixissent, tantum fiduciæ & religionis pastoribus suis ascripserunt, ut illorum arbitrio id ratum esse voluerint. neq; absimile vero est, eos bene se gessisse, neq; suis ipsorum comodis aliquid induluisse. id semel ordinatum apud nos permansit intactum: tametsi ejus potestatis corruptela & abusum quibusdam Senatus consultis parlementariis Henricus V III castigavit. Sed ut è diverticulo in viam iterum redeamus, uxores maritorum potestati ita sunt obnoxiae, ut non solum completis nuptiarum sacris in manus ipsorum bona harum perveniant, sed patris (ut primum viro nupserint) gentisque cognomen amittant illico, & maritorum assumant, quasi in solum externæ familiæ transplantatae, ut si prius uxori meæ Philippa Visfordie nomen fuerit, Philippa Visfordie amplius non erit, sed Philippa Smitha; &c, si ad alia vota postea convolaverit nomine cum viro semper permutabit. Quod si Baroni aut Equiti nubat, ex

quo conjugio simul cum viri cognomento titulu
Domine assumit, quem ad secundas nuptias viri i-
gnobilis descenderit (vide quantum fœminis cā-
cedamus) *Domina* appellatione semper retinebit.

Credo ego apud antiquiores Romanos nupti-
as, quæ per coemptionem in manum & per as & li-
bram contrahebantur, uxores in potestate viro-
rum constituisse, quarum etiam apud vetustiores
legum nostrarum Codices expressa sunt vestigia.
convenerat enim in mariti manum ex traditione
parentis uxor ; Templi limen ingressura, super
Codicem sacrum, aurum argentumq; vir expo-
nebat quasi eo precio empturus, vicem libripendis
sacerdos implebat .

Ratas apud nos esse in-
terpretamur nuptias, postquam in ecclesiâ coram
presbytero testibusq; nonnullis celebrantur. hoc
pacto vir & uxor, beneficiorum omnium partici-
pes siant quæ jura nostra elargiuntur, ex eâq; co-
pula prognati liberi legitimorum jus obtinent. a-
deoque, si mihi continget, nuper defuncti yidu-
am uxorem ducere sub obitum viri sui pregnan-
tem, si prolem post nupiarum solennia pepere-
rit, leges mihi heredem adjudicabunt: ita rigidè
vulgatum axioma interpretamur: pater est quem
nuptie demonstrant. Illis rationibus, quibus ju-
ra natalium spuriis restituit *Justinianus* (legitimos
mulieris aut potius melieurs appellamus) nullus
est in Anglia relictus locus. nam neq; Pontifici,
Imperatori, Principe, sed Parliamentariis Co-

mitiis id permisum est, ut spurios beneficiorum illorum affines faciant, quæ ex legibus nostris proveniunt.

Quamvis in manu & potestate viri uxori fuerit, non tamē quasi in ergastulo conclusa, aut satellitio munita, ut in Italiâ & Hispaniâ fieri a solet, sed quæ est per Galliam uxorum libertas, eam apud nos propè assequatur. verum domesticorum procuratio illis incumbit, manus certe idoneum & opportunum, quod ad uxores Græcorum etiam pertinuisse, Aristoteles & Plato affirmarunt. nam virorum est legibus & armis suum tueri, & forensibus negotiis implicari.

Videri fortassis possunt iniquiores esse in fœminas leges nostræ, viros suos tamen ex morbo decumbentes, le&toque affixos tam blandè & benignè norunt permulcere, ut, cum nihil in bonis maritalibus sibi ex jure vendicant, ex donatione virorum suorum possideant universa. & per pauce sunt, quæ sententiâ testamentariam aut non excequantur, aut sibi assignatam liberoru educationem & honorum administrationem non habeant, nisi quod Londini aliter usu & moribus receptum sit.

De bonis mobilibus sermonem hactenus produximus. Si uxor ex hereditate, fundum aut prædium secum ad nuptias afferat, ejus exesse fit heres filius natu maximus, aut inter filias p capita distribuitur. quin etiam moris est, ut fundum do-

talem

talem aut aliunde emptum viro distrahendi aut alienandi nulla sit authoritas, tametsi uxor assensum adhibuerit, neq; ipsi etiam foeminae (constante matrimonio) nisi coram judice remotis arbitris examinatae. Si proles nulla ex illo coniugio nascatur, praedium ad proximos heredes, ex jure nuptiali devenit, si primum mortem obierit uxor. Sin aliquem nasci contigerit, qui se viralem esse clamando demonstret, fundi usus fructus ad virum recidet, tametsi infans confessum morte absumatur. Atque hoc *humanitas Anglica* dicitur. Pari ratione, si vir fundum Iure hereditario obtinuerit, aut aliunde emerit, atque uxore superstite diem extremum clauscriter, ejus fundi trientis ususfructus ad uxorem quo ad vixerit pertinebit. Si quos suscepit liberos, tum ex reliquo besse heres instituitur filius natu maximus, si nullos, ad proximum jure municipali successorem fundus devoluitur. Si uxori non probatur haec divisio, liberum ei erit trientem loco donationis propter nuptias in præstantissimis mariti prædiis petendi jus.

Quæ de nuptiis differuimus hactenus, de eo jure, quod in bonis mobilibus & immobilibus occupamus, secundum legum nostralium usum intelligi debent. nam si privata pacta aut conventa inter virum & uxorem, inter parentes amicosq; super matrimonio fiant, servantur. & de uxorib. & nuptiis satis esse possunt q; nunc diximus.

C A P V T IX.

De liberis.

LIBERI nostri in potestate parentum suorum non ita constituuntur, ut olim apud Romanos, sed ut primum ad pubertatem pervernerint, peculium suum donandi, vendendi, aliud emendi, plenum jus habent. nam ante illam etatem, per quam sapere incipiunt, quid aliud sunt quam partes parentum? *Emancipationi nullus est in Anglia locus, quemadmodum neque suorum heredum de inofficio testamento, neque preteriorum liberorum non emancipatorum querelis.* Extra causam matrimonii nullus est legitimandi liberos modus. quare adoptio arrogatioque quid velint, plane nescimus. Per supremam voluntatem liberrimum est testandi disponendique in bonis mobilibus arbitrium. neque ad eas ceremonias testamenta nostra astringuntur, quas leges civiles postulant; sed jure militari conduntur.

In *rebus soli*, id est, in fundis legandis ratio est admodum diversa. nam ubi pater mortem oppedit, ad filium natu maximum fundus hereditarius pervenit; ad ceteros filios filiasq; omnino nihil, nisi patre adhuc vivente aliquid in ipsorum usus donetur, aut in testamento scripto signato traditoque coram testibus (quod Jure-

con-

consulti *Devise* vocant) aliquid relictum sit de summâ hereditatis delibandum: alioquin aut fratri natu majori inservire, aut rem quocunque modo comparare hos necesse est. si defuncto liberi masculi non superfluerint, sed filiæ, fundus in illas æqualiter derivatur. Quanquam jure ordinario & municipali, prædiorum universum jus, ad filium natu maximum pervenire diximus. æquo tamen Jure in quibusdam Angliae partibus, filii omnes hereditatem aduent, quod jus in plerisque *Cantii* locis usitatum est & *Gavestond* dicitur. In quibusdam locis, filius natu maximus omnem hereditatem certit. in aliis aliter usu venit. verum ista ad communem Reipub. administrationem & politiam non spectant, sed particularem potius consuetudinem, extraque legum nostratium orbitam evagantia dici possunt. De Repub. interim ex communiter contingentibus sermo est.

C A P V T X .

De servitute & servis.

POST absolutam de omnibus liberorum hominum generibus tractatum, superest, ut de servis aliquid adjiciamus, quorum in Digestis & Codice Justiniani plurima fit mentio. Duplex fuit servorum apud Romanos species. alii siqui-

dem servi dicebantur ære redempti, in bello capti, testamento relicti, aliis denique rationibus acquisiti, ut vernæ & arcillis nostris nati. hi omnes, *mancipia* ad personam heredesque suos immediatè pertinentia dicuntur: alii *adscriptitii gleba* aut *agri censiti*, qui non personæ, verum prædio annexi erant, hodieq; apud nos tanguam heredii aut prædii partes cententur. de utroque genere quotquot sunt, numerum nullum constituunt, & in primo genere novi neminem, in altero per paucos, ut de iis sermonem ampliorem instituere, vix sit operæ pretium, tametsi leges nostræ utrumque genus agnoscant.

Servi plurimis rationibus apud nos iisq; longè facilitioribus manumittuntur, quam quæ legibus civilibus prescribuntur: & libertate donatus, non libertus manumittentis, sed liber homo evadit. Cæterum, ex quo fidem Christianam amplexi sumus, quæ per Christum omnes nos fratres efficit, & coram Deo Christoq; conservos, religio hominum animos invasit, ne quos fratres agnoscere & Christianos oportet, id est, per Christum sempiternâ salute gavisuros prædura servitute opprimemus. Hinc effectum est, ut sancti patres, Monachi, fratresque, in arcanis illis conscientiæ colloquiis, & instante potissimum mortis periculo, confitentes impulerint, ut statu liberos & ingenuos ex servis redderent; quum interim illi patres nihil tale praestarent;

starent, sed deprendandis diripiendisque ecclesiis suis intenti, mancipia ecclesiastica non libera- rent, servos suos in servitute retinerent, quorum exemplis episcopi insistentes, ab istâ crudelitate, nisi precio conducti, aut calumniis impetiti, sero deterreri potuerunt. Dein æquatis solo mona- sterijs, & in manus laicorum residentibus, liber- tam omnes adepti sunt.

Non eadem atrocitate in servos nostros atque olim à Romanis Græcisque in suos sævitum fu- it; cui rei ipsorum Comœdiæ testimonium per- hibent: verùm pro dominorum arbitrio, fundis quibusdam gaudere, rem uberiorem comparare ipsis permisum, ut detonderi à dominis aliquan- do possent, non secus atque Galli faciunt, qui subditorum suorum (quos appellant subiectos) facultates sicubi excreverint. solent resecare. Censeo equidem in Anglia Galliaque (transe- unte à paganismo in Christianismum religione, quam humanitas & æquabilitas summa conse- quuta est) asperrimam servitutis conditionem paululum mitigatam, & rationem inventam, quâ servi glebæ adscriberentur, & ad benignio- rem vitæ statum transferrentur, ut ad id non gra- vatè faciendum inducerentur. quod sub genti- lismo ut præstarent, nisi per omnium excidium & interacionem nulla vis potuit efficere. nam quamvis sacris lotionibus quotquot abluiimur, in Christo fratres appellamur, atq; ex eo parem

libertatem obtinere videamur, tamen eodem la-
vacro servos liberosq; intingi, qualesq; accepit, ra-
les quin relinquat Baptisimus, quis unquam infi-
ciabitur? Illud certi Juris est, leges civiles, verbo
divino non dissidentes, & inter homines pacta
cōventa hoc sacro mysterio tantū abesse ut ab-
oleantur, ut opinione meā confirmentur magis.
Nihilominus tamen viri boni beneficium ex fer-
vitute ista paulatim sibi compararunt, qua Eth-
nici usi sunt, quamq; Christiani pariter ac Turcæ
in bello captos exercent. Turcas & Ethnicos eos
voco, q ab omnī cultu Christianorum abhorret,
in unū Deum vel in plures fiduciam referentes,
quorum imagines divinis honorib^e prosequun-
tur. nam Judæorum lex probè omnibus cogni-
ta est, ipsique (quantum ego intelligere potui)
pro servis ubivis gentium æstimantur, neq; im-
perium aut principatum aliquem obtinent, se-
cundūm sacrosancta prophetarum vaticinia,
multò antea id futurum prædicentia, postquam
Christum ipsis promissum & oblatum indignis-
simè repudiassent. nam quando illum agnoscere
noluerunt, animarum suarum præsidium & ho-
norem in hoc mundo abjicientes & sacrosan-
ctum Dei evangelium nihili facientes, ejus ali-
quis in nobis, qui Gentiles fuimus, divina bo-
nitate fructus effloruit, peperitque in nobis hu-
manitatem, benignitatem, mansuetudinem, de-

cus & sanctam scientiam, &c. Sed (ut ad institu-
tum negotiorum pedem iterum referamus) quan-
quam ista Christianorum persuasio, quæ fra-
trem in Christo procreatum instar pecudis servi-
lem in modum tractare subveretur, & Christia-
nae Religionis, summa benignitas, regna (Tur-
cis & Barbaris non adjacentia) pervasit, ipsisque
hominum conscientiis scrupulum injectit, ne ser-
vos aut mancipia amplius apud se retinerent; in-
signis tamen effecit necessitas, ut servitutis speci-
em quasi & imaginem retinieremus, ut neq; ser-
vis auxilium, & liberis hominibus obsequium
non deesset. Quocirca alii servos esse omnino
noluerunt, *adscriptitiis glebae* voluerunt, simul
ut ministeria subirent, simul ut agri insalutares,
& infecundi, solitudinem non paterentur: alii
viam excogitarunt, ut non persona, sed fundus,
hujusmodi operas & obsequia præstaret; ut
simum in agros exportare, terram colere, semen-
tem facere, segetem demetere, ad curiam veni-
re, fiduciam juramento testari, & pro domini vo-
luntate fundum possidere.

Iste possidendi modus *servitus* in jure nostro
appellatur. habet tamen fundus (ubi rem altius
inspexeris) aliquam servitutis notam, etiam qui
libertatem præ se fert maximam: non eam mo-
dò, quam agri humiliores & depressiores debent
eminenteribus, dum manantem inde aquam &
fordes

sordes accipiunt, neque eam, quam Justinianus
in tit. de servitutibus prædiorum rusticorum &
urbanorum clarè descripsit; sed ipsum possesso-
rem quadam servitute fundus afficit. nam ab o-
mni opere & obsequio (R E G E M si excipias)
fundum immunem nemo possidet. cæteri o-
mnes fiduciarii sunt possessores, & servitutem
debent: hic prædii domino, ille vicissim alteri
superiori, donec per quosdam gradus ad ipsum
principem ascendas. Quamobrem, si quis
morte defungatur & præmium obtinuerit, quod
superiorem non recognoscat: illud Regi (ut lo-
quuntur) acceptum referetur, quod à militari
servitio non longè abest; trahitque secum
jus clientelare, tutelare & nuptiale. hoc est, fide-
lém se futurum domino suo jurabit, filiusque
ipsius post obitum patris in nuptiis suis contra-
hendis, ad domini arbitrium & consensum sese
accommodebat.

Fidelitatis sive fiduciae juratus apud Laicos est
longè liberrimus (nam qui in puram eleemosi-
nam & liberum (ita loquimur) maritagium ero-
gantur, ab alia causa ortum habuerunt) hoc est,
juramenti religione se obstringit, non nisi de fide
præstanda de q[uo]d operis & obsequiis domino per-
solvendis. idcirco prædia, quæ libera sunt, feu-
dataria sunt, hoc est, fiduciæ nomine possiden-
tur, & sacramento fidei possessorem obligant, de
redi-

reditibus & censu exhibendis, ministeriis præstandis, conditionibus demum omnibus impletandis, quæ in primâ donatione recensentur. ideoq; (præter unum Principem) cæteri veri domini non sunt, sed fiduciarii domini ac possessores. Ista interpretatio quam Littertoni ad veritatem accedit proprius, qui *feudum* idem esse quod *hereditas* per errorem arbitratur, refragante apud omnes linguas verbi significatione. magni ingenii, doctrinæque viris celeberrimis hoc vitium propter linguarum inscitiam obrepere solet, maximeque si vocum deductiones non advertant. fides (Gothis primùm in Italiam ingredientibus) in fede versa est: hodieque Itali dicunt in fide en fede aut, a la fe: ex eoque Latino-Barbarum vocabulum indoctus aliquis Jurisconsultus, dum voluit exprimere prædium sub fiduciæ nomine alicui donatum *feudum* aut *feodum* appellavit; verbi natura clarius in eo quod nos *feoff* aut *feoffes* elucescit. nam ultimum hoc fiduciarios possessores aut fideicommissarios, illa priora, dare in fiduciam, aut fideicommittere denotant. Eodem errore lapsus est in Withernam/ aliisque obsoletis vocabulis *Littertonus*. *VVithernam* ille interpretatur *vetus* *namium*, sed quia linguam ipse hercè ignoro. quod tamen germanicè si efferas, est vetus sermone Saxonico *Weithernem* / hoc est, alterum acci-

accipere, aut vicissim rapere. barbarè Repressalia dixeris, quomodo aliquis pignus à me accipiat, atque extra territorii limites abducit, ego vicissim, aliud per mutuam deprædationem contrectem, atque intra ejus territorii fines, cuius sum incola, inferam, ut per equarem injustitiam, jus equale obtineam. *Repressaliorum & VVibernamii*, jus idem non est, sed natura planè eadem, eademque verbi utriusque propria significatio. Sed ut unde digressa est, eò revertatur oratio, perspicuum est, liberos homines sui que juris, & maximè ingenuos, servitutis habitum, per annexam prædiis conditionem, quendam induere, hoc est, possessores, præter censum & redditum in singulos annos præstationem, fidem, officium, cultum, obsequium (ut libertus olim & cliens patrono.) Domino suo debere: quod quoniā personis non adhæret, sed fundo ejusque culture, non libertum hunc aut clientem dixeris, illum patronum, sed feudarium, & feudi dominum, nam dimissâ semel fundi possessione, servitutis & obsequiorum omnis obligatio confessim tollitur.

Frequens etiam in Angliâ est aliud servitutis genus, quod (apprenticehood) tyro dicitur. sed pactionibus hoc constat, & ad tempus contrahitur, & quam diu manet obligatio, *vera est servitus*. nam quicquid proprio Marte, aut ex domini arti-

artificio & peculio acquiritur, totum illud acquiritur domino, extra heri sui ædes non licet pernotare, neq; in suo peculio negotiationem exercere, aut uxorem absque Domini veniâ ducere, sed ministeria domestica obire, præceptis herilibus auscultare, pœnas ut libet hero luere, vestem vietumq; domini sumptibus quæritare. Herus interim, artificiu suum edocere obligatur, pro quo septem aut octo annos, interdum, novem aut decim, prout inter ipsum & pueri parentes amicos, ve conventum est, inservire tenetur, estque pro emptissimo servo, quod Polydorus obseruavit tametsi ex illo fonte nomen non deducitur, neque ex verbis colligi possit. nam apprendre Gallicè (si latine reddas) ediscere sonat, & apprentice apud Gallos, quibus hoc cum multis aliis acceptum referre oportet, quasi latinè *discipulus*. similiter ille, cui obligatur, non Dominus, sed herus, quasi præceptor aut informator appellatur. simul atque de pactis convenerit, literis consignantur & utriusq; sigillo muniuntur & in matriculâ, ad firmiores custodiam conscribantur. Absque eo, quod talē servitutem Londini serviveris, totque annos in servitute impleveris, nullus tametsi Londini natus & parentibus Londinensisbus ortus, civitate donatur; id quod in aliis urbibus usū etiam confirmatum est.

Prater

Præter hanc Tyronum servitutem, alii stipendiis conducuntur qui servi etiam vocantur, quorum mitior est quam Tyronum conditio, & ad definitum aliquod spaciū operam tantum suam instar seryorum & ancillarum elocant ad alia quod attinet, libertatis diminutionem nullam patiuntur.

Sed servis, operariis, aliisque qui operam suam mercede conducunt, si cœlibes fuerint, commune est, ut per integrum anni spatium heris suis inserviant, & servitutis onus nisi ab hero prius impetrata licentia abjicere non possint, herumque suum, super discessum per anni quadrantem certiorem faciant, si infra tempus constitutum abire moliuntur. id nisi fecerint, altero quoque anno servire necesse est. Et cœlibes, qui nemini inserviunt, numellis & verberibus castigantur, nisi herum aliquem poterint designare, cui operam navare ad unius anni spatium compellantur. Et si cœlebs aliquis aut conjugatus, qui se suis censibus alere non potest, otiosè aut segniter vixerit, in carcerem conjicitur aut tanquam erro punitur. tantum ab otio & inertia abhorret politia nostra. hocque Eirenarchis non leve mandatum imponitur. Inhumanitatem putant esse & inimicitiae non obscurum genus, si quisquam generosi alicujus servum (ut cunq; herili obsequio liberatum) in clientelam suam

suam receperit , nisi id à priore domino factum intellexerit . Quod de servis hactenus , id ipsum de ancillis dictum putate . Atque ita ex prescripto servitutis ordine , pauperem & indigentem juventutem servire oportet , si unde se alat sustentet que non habuerit .

Ita , quoniam verorum servorum penuria laboramus , efficit necessitas , ut liberis hominibus tanquam servis utamur , quibuscum tamen liberalius quam cum servis agitur . Primum hoc atque ultimum servitutis genus , apud illas nationes usitatum est , quæ veterem illum servorum & mancipiorum morem rejecerunt . Atque alii quidem aliter faciunt , aut liberaliter aut serviliter servitutem pro ingenio populi instituendo .

C A P V T XI.

*De foro spirituali & ecclesiastico , quod
Curia Christianitatis ap-
pellatur .*

IN quatuor potissimum causarum generibus Archiepiscopi Episcopiique peculiarem Jurisdictionem sortiuntur ; in Testamentis & legatis ; in Decimis & mortuariis ; in nuptiis , adulterio aut fornicatione ; et in iis demum omnibus , quæ ad ordinem & decus ecclesiasticum conservan-

L dum ,

dum, & religionem constabiliendam pertinent. nam maiores nostri remp. primò ordinarunt, posteà fidei Christianæ nomen dederunt, & patriam sic constitutam cum eâ, quam Apostoli, Doctores Theologique religionem invexerunt, semper retinuerunt. quicquid ad conscientiæ fororum pertinebat, illis utpote peritioribus & ob vi-
tæ sanctimoniam morumque probitatem lauda-
tissimis, quibusque confidebant maximè, de-
legabant.

Quamobrem hæc negotia in ipsorum curiis pro more legum civilium aut municipalium, per citationem, libellum, litis contestationem, testimonia examinationem, exceptiones, replicationes, allegationes, per sententias, perque appellations tam à gravamine quam à sententiâ definitiâ, expediuntur, suosque procuratores, Advocatos, Adseffores, Ordinarios, Commissarios habent &c. quæ longè ab eâ formâ judiciorum absunt quam supra exposuimus. Nam si testamentum adulterinum aut supposititum esse dixeris, actionem in Curiâ Ecclesiasticâ proponere oportet. si rem aliquam à testatore mihi legatam petiero, id ipsum obtinet. Si executorem aut administratorem condixero (qui in jure nostro eandem personam repræsentat, quam in Jure Cæsareo hæres aut bonorum mobilium possessor ab intestato) illi in causâ debiti à defuncto prestan-

dico-

di coram Judice laico lis est intendenda.

Adeò distincta est utriusque jurisdictione, suisque quasi finibus forum alterum ab altero dividum, ut qui Romæ aut in alio quovis foro Ecclesiastico, actionem ob eam rem intentaverit, quæ in Anglia foro Laico judicium experiatur, per vetustâ Anglorum lege, gravissimam *Præmunire* peñam sustinebit, hoc est, bona ipsius omnium fisco adjudicantur, corpus carceri mancipatur, tantisper donec aliter Principi videbitur. Judex etiam, Scriba, Procurator, Adfessor, qui vel admittunt vel usurpatam illam Jurisdictionem tuentur, consimili peñâ plectuntur. Vtrum huic sanctioni statutariæ de *præmunire* nomen obtigerit ab eo, quod Regni Jurisdictioni & authoritati antè prospectum fuerit, hacque constitutione illa quasi vallo quodam munita sit, an quod periculum prædicendo quasi præmoneat, ne quis in commissum incidat, nihil nunc habeo quod definiam. Sub imperium Richardi II sancitam hanc legem primum accepimus, ob eum maximè sinein, ne quid per ambitionis aut avaritiæ alluvionem foro Ecclesiastico accresceret. nam *Curia ista Christianitatis* ab ea quæ *Curia Regis Reginæve* appellatur, multum absesse (ut pote externa) censetur, & à forma politiæ & administrationis nostræ longe dissidet.

Verum in præsentiarum Curia hæc perinde

L 2 atque

atque cæteræ omnes, virtutem, vim, authoritatem, imperium, Jurisdictionemque suam, præterquam Serenissimæ Majestati & diademati Regio post immortalem Deum potestati aut principi accepta refert nemini. Id si verum esse concedas (quod esse constat verissimum) tum sanctio ni statutariaz de *premunire* nullus per Angliam locus relinquitur, quando alibi *quam in Curiâ Regis ac Reginae* jus nullum dicitur.

ADMINISTRATIONIS & politiæ Anglicanæ formam quasi in tabula, aut ut Aristotelis more dicam, *κατά τύπον* breviter vobis ad intuendum proposui. quid suum habeat, quidque ab aliis rebus p. Gallorum, Italorum, Hispanorum, Germanorum diversum, quæ civilibus legibus Romanorum in Pandectas & Codicem à Justiniano redactis reguntur, enarravi, non ad eum modum, quem Plato in sua rep. aut in primo regno Persarum describendo Xenophon, nedum in *Vtopiâ* Thomas Morus fecuti sunt. efformarunt illi scilicet rerump. icones, quales neque olim fuerunt aliquæ nec in posterum erunt; studio (ut videtur) aut tempus fallendi aut ingenium suum ostentandi. Ego verò Anglicanæ reip. sicuti nunc est, statum & administrationem exhibeo, die nimirum Martii xxviii, anno salutis humanæ M D L X V , Regni ELI-

ZABE-

ZABETHAE lectissimæ serenissimæque Principis HENRICI VIII F. anno septimo, postquam ipse ætatis meæ annum LI complevissem, & apud CAROLVM MAXIMILIANVM Galliarum Regem inclytum, sub imperii sui annum quasi IV legatione functus essem. quamobrem, verè scripserim necne, non erit difficile judicium, utpote quod in oculos penè omnium incurrit, & ipsis quasi manibus palpari possit. Quandoquidem igitur verum est hoc reip. exemplar, cum cæteris etiam quæ nunc sunt rerump. formis (quarum apud optimæ fidei historicos plurima sit mentio) conferamus, quasque habeant differentias videamus, ut quis domi militiaque commodiorem in populo gubernando rationem modumque investigaverit intelligamus. Erit hoc homini philosopho negotium non indecorum, & politico non inutile, qui recta consilia ad Principis populiq; salutem procurandam adhibere voluerit.

SOLI DEO GLORIA.

... etiam in legum iniustis letescuntur. Minus
... etiam in legum iniustis letescuntur. Minus
... etiam in legum iniustis letescuntur. Minus
Errata sic corrigantur.

Pag. 43. lin. 4. faciem pro facem. pag. 76.
lin. 21. decendium. pag. 124. lin. 3. reus impe-
traverit. pag. 128. lin. 16. ut alii pag. 148. lin. 8.
assequuntur. pag. 149. lin. 9. vitalem. pag. 157.
lin. 6. Littleton. Ibid. lin. 21. quam lingua. Ibid.
lin. 28. Wykhamempi.

